UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Petra Bernklau

Čas a jeho reflexe v právu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Michaela Hendrychová, Csc.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 28. 7. 2018

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 227924 znaků včetně mezer.

Petra Bernklau

V Praze dne 28.7.2018

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala doc. JUDr. Michaele Hendrychové, Csc., za to, s jakou vstřícností a ochotou mi byla rádcem a oporou v době, kdy jsem psala tuto diplomovou práci, za čas, který mi věnovala, a za to, že byla skutečným vedoucím mé diplomové práce. Děkuji za její dotazy a připomínky, které mě nutily přemýšlet, a za odborné rady, které mi mnohokrát otevřely oči a pomohly najít tu správnou cestu. Za to vše děkuji.

Velký dík patří také mé rodině a přátelům, kteří po celou dobu studia stáli po mém boku. Děkuji za jejich trpělivost a pochopení, i za to, že ve mě neztratili víru.

Obsah

Úvod ... 1
1 Čas jako právní skutečnost ... 3
2 Čas jako právní událost ... 4
3 Vyjádření času ... 6
3.1 Pojmy doba a lhůta ... 6
3.1.1 Členění ... 6
3.1.2 Doba ... 7
3.1.3 Lhůta ... 8
3.2 Obvyklá denní doba ... 8
3.3 Nepřetržitý běh času ... 9
3.4 Počítání času ... 10
3.4.1 Počítání dob nebo lhůt určených podle dnů ... 10
3.4.2 Počítání dob a lhůt určených podle týdnů, měsíců a let ... 11
3.4.3 Počítání velmi krátkých dob a lhůt ... 12
3.5 Zásada VIGILANTIBUS IURA SCRIPTA SUNT ... 13
4 Právní instituty spojené s časem ... 15
5 Promlčení ... 17
5.1 Obecný úvod ... 17
5.2 Podstata právního institutu promlčení ... 17
5.3 Předmět promlčení ... 18
5.3.1 Majetková práva - promlčení ... 19
5.3.1.1 Nepromlčitelnost některých majetkových práv ... 20
5.3.1.2 Zástavní právo – promlčení ... 22
5.3.1.3 Právo na výživné z pohledu promlčení ... 23
5.3.2 Osobní práva – promlčení ... 25
5.3.3 Některá další promlčitelná práva ... 27
5.3.3.1 Právo uskutečnit jednostranné právní jednání ... 27
5.3.4 Některá další nepromlčitelná práva ... 28
5.3.4.1 Právo vznést námitku promlčení ... 29
5.3.4.2 Právo na modifikaci společného jmění manželů (SJM) ... 29
5.3.5 Promlčení práva zapsaného ve veřejném seznamu a rejstříku zástav ... 29
5.4 Promlčení v historických a zahraničních souvislostech ... 31
5.4.1 Původ v římském právu ... 31
5.4.2 Vývoj právní úpravy promlčení na našem území od 19. století do současnosti ... 31
5.4.3 Promlčení v zahraničních souvislostech ... 36

5.5 Hmotněprávní a procesněprávní následky promlčení ... 38
5.5.1 Námitka promlčení ... 38
5.5.2 Námitka promlčení v soudním řízení ... 40
5.5.3 Námitka promlčení a dobré mravy ... 42
5.5.4 Subjekty oprávněné vznést námitku promlčení ... 44
5.5.5 Námitka promlčení při oboustranné povinnosti plnit ... 45
5.5.6 Vzdání se námitky promlčení ... 46
5.6 Promlčecí lhůta ... 47
5.6.1 Počátek promlčecí lhůty ... 47
5.6.1.1 Promlčecí lhůta subjektivní a objektivní ... 48
5.6.1.2 Zvláštní ustanovení o počátku běhu promlčecí lhůty ... 49
5.6.2 Délka promlčecí lhůty ... 52
5.6.2.1 Odlišnosti v délce promlčecí lhůty ... 53
5.6.3 Běh promlčecí lhůty ... 56
5.6.3.1 Stavení promlčecí lhůty ... 57
5.6.3.2 Přetržení či přerušení promlčecí lhůty ... 58
5.6.3.3 Zákonem předvídané překážky a jejich vliv na běh promlčecí lhůty ... 60
6 Prekluze ... 65
6.1 Obecný úvod ... 65
6.2 Právní úprava prekluze ... 66
6.3 Prekluzivní lhůta ... 67
6.3.1 Délka prekluzivní lhůty ... 67
6.3.2 Počátek běhu prekluzivní lhůty ... 68
6.3.3 Běh prekluzivní lhůty ... 68
6.3.4 Rozlišení prekluzivních a promlčecích lhůt ... 69
6.4 Práva podléhající prekluzi ... 70
7 Vydržení ... 75
7.1 Obecný úvod ... 75
7.2 Podmínky řádného vydržení ... 76
7.2.1 Držba ... 76
7.2.1.1 Držba řádná a pravá ... 77
7.2.2 Poctivý držitel ... 77
7.2.3 Trvání držby - vydržecí doba ... 77
7.2.3.1 Započtení vydržecí doby ... 78
7.2.3.2 Stavení běhu vydržecí doby ... 78
7.3 Mimořádné vydržení ... 78
7.4 Předmět vydržení ... 80

7.5 Zákaz vydržení 80
8 Doložení času 82
Závěr 83
Seznam zkratek 87
Seznam použitých zdrojů 88
Abstrakt 93
Abstract 94

Úvod

Ve své nejčistší podobě vyjadřuje čas samu životní existenci. Lze bez nadsázky říci, že čas je pro člověka to nejcennější, co má. V dnešní uspěchané době se nám ho často nedostává, živíme v sobě falešné naděje, že pokud zrychlíme, budeme efektivnější a budeme svůj čas lépe řídit, budeme ho mít k dispozici více. Výsledek se většinou nedostaví, a pokud ano, řada z nás neví, jak s takto získaným časem naložit.

Otázkou je, zda lze čas vůbec řídit. Pokud vnímáme výraz „řídit čas“ jako plánování činností do vymezeného období, pak snad ano, v obecné rovině nám nezbývá než čas a jeho plynutí respektovat.

Z pohledu exaktní vědy lze čas měřit, lze ho přesně vyjádřit, je častou proměnnou pro rozličné analýzy či statistické průzkumy. Některá odvětví lidské činnosti si lze bez zohlednění času představit je stěží, např. sport nebo rozsáhlou oblast dopravy. S obtížemi bychom hledali lidské činnosti, pro které není čas významnou veličinou, a právo není výjimkou.

Z právního hlediska je čas právní skutečností, s kterou jsou spojeny právní následky, tedy vznik, změna nebo zánik práv a povinností. Promlouvá do všech odvětví práva, má nezanedbatelný normativní význam, neboť prostřednictvím právních institutů spojených s časem jsou faktické stavy přeměňovány na stavy právní.[1]

Ve své práci se pokusím zachytit reflexi času v právu, a to v právu občanském s ohledem na platnou právní úpravu.

První část bude věnována obecné charakteristice času a právních institutů, jejichž prostřednictvím se čas do práva promítá. Snahou bude přehledně nastínit oblasti práva, pro které je čas významný. Systematicky zařadím čas mezi právní skutečnosti, věnovat se budu tomu, jak je čas vyjádřen a jak se z pohledu práva čas počítá.

V druhé části diplomové práce se budu věnovat jednotlivým právním institutům, v nichž hraje čas zásadní roli, a to promlčení, prekluzi, vydržení a doložení času. S ohledem na široký rozsah tématu jsem za stěžejní téma druhé části diplomové práce zvolila promlčení. Pokusím se přehledně charakterizovat podstatu tohoto právního institutu, jeho praktické dopady, nevyhnu se ani některým sporným otázkám, které se v souvislosti s promlčením objevují. Nedílnou součástí pojednání o promlčení bude pohled na to, jak se historicky tento právní

[1] ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. Str. 1517.

institut vyvíjel a jaké mu patřilo místo v té které soukromoprávní úpravě platné na našem území v době od 19. století do současnosti.

Na část o promlčení naváže pojednání o prekluzi, která je vymezena především srovnáním s již zmíněným institutem promlčení; následovat bude kapitola o vydržení, které je právním institutem natolik širokým, že jen o něm samém by mohla být napsána samostatná práce. Věnuji se mu tedy obecně tak, aby byl naplněn cíl této diplomové práce, a sice zachytit, jakou úlohu má čas v právu. S ohledem na zmíněný cíl bude v závěru práce mít své místo také pojednání o doložení času.

U výše zmíněných právních institutů se budu snažit ve své diplomové práci postihnout jejich podstatu, tedy důvod, proč jsou v právním řádu nezastupitelné, neboť jsem si vědoma jejich provázanosti s jinými oblastmi práva a v neposlední řadě na ně pohlížím očima adresáta právních norem, pro něhož mohou mít a mají reálný dopad do každodenního života.

1 Čas jako právní skutečnost

Právní skutečnost, s ohledem na zaměření této práce lépe občanskoprávní skutečnost, je objektivní skutečnost, kterou bere občanské právo na zřetel a spojuje s ní občanskoprávní následky. Těmi rozumíme zpravidla vznik, změnu nebo zánik subjektivních práv a povinností.[2] Pro úplnost je třeba uvést, že právní skutečnost je vedle zákona druhým právním důvodem, nebo také právním titulem, pro vznik výše zmíněných právních následků.

Právní skutečnosti dále členíme do několika skupin, přičemž rozhodujícím kritériem pro jejich rozdělení je přítomnost či nepřítomnost vůle. Příkladem právní skutečnosti, pro niž je nezbytná přítomnost vůle, je právní jednání nebo konstitutivní rozhodnutí státního orgánu.

Právní událost je v občanském zákoníku charakterizována nezávislostí na vůli osoby, což není zcela přesné. I události mohou být lidskou vůlí ovlivněny, např. v případě smrti sebevraždou nebo uhynutí zvířete pro podání jedu, je proto třeba právní událost vymezit negativně, a to tak, že událostmi jsou okolnosti, které nejsou právním jednáním a se kterými právo spojuje právní následky.[3] Čas nepochybně mezi takové právně relevantní události patří.

Právní událost je součást objektivní reality, v určité podobě a za určitých okolností je pro právo významná, proto ji objektivní právo bere na zřetel a spojuje s ní právní následky. Ty mohou být pozitivní, více či méně předvídané, při nichž nedochází k žádné újmě; takovou událostí může být narození či nezaviněná smrt člověka, dosažení zletilosti, plynutí času. Negativními následky právní události jsou pak např. přírodní pohromy.[4]

Známe právní skutečnosti jednoduché a složené. Čas v podobě jednoduché právní skutečnosti vyvolá právní následky sám, např. uplynutí doby, na kterou byl sjednán nájem bytové jednotky, má za následek zánik závazkového poměru smluvních stran nájemní smlouvy. V případě složené právní skutečnosti jsou právní následky vyvolány dvěma či více právními skutečnosti zároveň, nebo zákonem spolu s právní skutečností. Takovou právní skutečností může být právě čas. Např. nabytí vlastnického práva vydržením je následek vyvolaný právní událostí v podobě běhu času spolu s právním jednáním vydržitele a nejednáním osoby skutečného vlastníka.

---

[2] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 154.
[3] TICHÝ, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. Str. 1515.
[4] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 202-203.

2 Čas jako právní událost

Čas je v občanském právu velmi významnou právní událostí, a to jako určitý okamžik, nebo jako běh času, tedy plynutí nebo uplynutí určitého časového úseku.[5]

Okamžik stanoví zákon, osoba jednostranně právně jednající, či ujednání stran v případě vícestranných právních jednání. Se skutečností, že takto stanovený okamžik nastane, že k němu dojde, spojuje právo určité právní následky.[6] Je to např. den uzavření smlouvy nebo přesný čas podání návrhu na vklad zástavního práva do katastru nemovitostí. Rozlišujeme okamžik, od kterého začínají právní následky (*dies a quo*), a okamžik, kterým právní následky končí (*dies ad quem*).[7]

Běh času může mít podobu dovršení nebo plynutí času. Pro obě varianty je podstatný konec běhu času.[8] Zda tento konec nastane, případně kdy nastane, je v některých případech zcela jisté, naproti tomu v jiných případech vůbec nastat nemusí. Např. nový zaměstnanec, jehož pracovní smlouva obsahuje ujednání o zkušební době, ví zcela jistě, že konec zkušební doby nastane a také ví přesně, kdy. U nezletilého je snadné přesně určit, kterým dnem se stane zletilým, nelze ale s jistotou předvídat, že se takto určeného dne dožije. Život každého člověka končí smrtí, víme tedy jistě, že konec určitého období nastane, v tomto případě lze říci, že – naštěstí - nejsme schopni s určitostí předvídat, kdy nastane.

Pokud čas plyne a k určitému okamžiku se dovrší, a právo či vůlí ovládané právní skutečnosti s takovou situací počítají, hovoříme o dovršení času. Např. pohledávka je splatná, když v okamžiku dovršení času věřiteli *eo ipso* vzniká právo domáhat se svého nároku na plnění. Dovršením času je i dosažení zletilosti, čímž člověk zpravidla nabude také plnou svéprávnost.[9]

Plynutí času je úzce spojeno s pojmy doba nebo lhůta. Právní skutečností nebo zákonem je určena doba, během které je vykonáváno určité právo či plněna určitá povinnost, nebo během které právo či povinnost trvá. V případě lhůty je stejným způsobem, tedy zákonem či právní

[5] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 203.
[6] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 204.
[7] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 206.
[8] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 203.
[9] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 204.

skutečností, určeno období, ve kterém je předvídáno určité právní jednání. S marným uplynutím takové lhůty jsou pak spojeny určité, zpravidla negativní následky.

3 Vyjádření času

3.1 Pojmy doba a lhůta

Doba i lhůta jsou časová období ohraničená začátkem a koncem, který má podobu časového okamžiku. Potud je jejich charakteristika totožná. Dosavadní právní úprava soukromého práva používala oba pojmy nesystémově, často zaměnitelně (*promiscue*). Např. v obč. zák. 1964 ve znění novely z r. 1991 (zák. č. 509/1991 Sb.) i obch. zák. 1991 nalezneme spojení „*promlčecí doba*“, naproti tomu v zákoníku práce 1965 jsou ustanovení o „*promlčecí lhůtě*“. Srozumitelné odlišení pojmů doba a lhůta obsahuje až obč. zák. 2012. V důvodové zprávě se uvádí: „*Osnova rozlišuje mezi dobami a lhůtami. Dobou se rozumí časový úsek, jehož uplynutím zaniká právo nebo povinnost bez dalšího, aniž je potřeba pro vyvolání tohoto právního následku zvláště projevit vůli (§ 603). Naproti tomu jako lhůta se označuje časový úsek stanovený k uplatnění práva u druhé strany, popř. u jiné osoby, anebo u příslušného orgánu.*“[10]

Rozdíl mezi dobou a lhůtou spočívá v tom, že lhůta má podle důvodové zprávy k obč. zák. představovat čas vymezený určité osobě, aby si projevem vůle zachovala vlastní právo; v ostatních případech má jít o doby.[11] Podrobněji se rozdílům mezi dobou a lhůtou věnuji v dalším textu této práce.

3.1.1 Členění

Rozlišujeme doby a lhůty, které stanoví zákon (tj. doby a lhůty zákonné), a doby a lhůty, které si ujednají smluvní strany (tj. doby a lhůty smluvní).

Dále doby a lhůty rigorózní (přesně stanovené) a pořádkové (které zohledňují okolnosti konkrétního případu). Rigorózní lhůta je např. v ust. § 629 obč. zák., které stanoví, že promlčecí lhůta trvá tři roky. Lhůta je stanovena precizně, bez nutnosti dalšího výkladu. Naproti tomu např. ust. § 1979 obč. zák. hovoří o „nepřiměřeně krátké dodatečné lhůtě“, která věřiteli, který ji poskytl, neumožní účinně odstoupit od smlouvy vůči dlužníku z důvodu neplnění. Účinky

[10] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 143.
[11] LAVICKÝ, P. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 2160.

odstoupení v takovém případě nastanou až uplynutím lhůty, která je přiměřená. Přiměřenost je třeba posoudit vždy konkrétně, s ohledem na okolnosti daného případu. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 31.10.2006, sp. zn. 30 Cdo 1641/2006, uvádí, že poskytnutá dodatečná lhůta k plnění „*musí být vzhledem ke konkrétním okolnostem případu přiměřeně dlouhá k tomu, aby bylo vůbec možno dluh splnit*“. Nelze však pominout, že věřitel se při poskytování dodatečné lhůty k plnění důvodně domnívá, že dlužník již nějaké kroky ke splnění dluhu učinil, nebo měl učinit, proto soud v citovaném rozhodnutí dále uvádí, že poskytnutá dodatečná lhůta „*může být kratší než lhůta objektivně potřebná nebo obvyklá k poskytnutí plnění věřiteli*“.

Nejdůležitější členění dob a lhůt je na doby a lhůty hmotněprávní a procesní. Především u lhůt je správné určení jejich typu stěžejní. Jen tak je zachována možnost právo uplatnit nebo vykonat, případně jinak právo zachovat. V případě hmotněprávní lhůty platí, že nejpozději poslední den lhůty musí být právo uplatněno nebo vykonáno u toho subjektu či osoby, u kterého má být uplatněno či vykonáno. Stejně tak právní jednání v písemné formě musí „dojít“ adresátovi, resp. do jeho dispoziční sféry, nejpozději v poslední den lhůty. U procesní lhůty je pro zachování lhůty postačující, aby bylo právní jednání v písemné formě v poslední den lhůty předáno poskytovateli poštovních služeb za účelem doručení adresátovi[12].

I přes výše uvedené rozlišení je zřejmé, že marné uplynutí nebo nedodržení hmotněprávní lhůty oblast hmotného a procesního práva opětovně propojuje. Pokud není právo včas uplatněno nebo vykonáno, vystavuje se osoba nebezpečí, že její procesní pozice bude výrazně oslabena a důsledkem bude neúspěch ve věci, např. v podobě zamítnutí žaloby, a tedy ztráta vymahatelnosti onoho hmotného subjektivního práva.

3.1.2 Doba

„*Dobou se rozumí časový úsek, jehož uplynutím zaniká právo nebo povinnost bez dalšího, aniž je potřeba pro vyvolání tohoto právního následku zvláště projevit vůli.*“[13]

Z výše uvedeného vyplývá, že k tomu, aby právo či povinnost zanikly, není třeba jakkoliv právně nebo fakticky jednat. Tím, že doba uplyne, zaniká právo totiž bez dalšího.

[12] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. Str. 209 – 210.
[13] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 143.

Dobou je tedy časový úsek[14] označený konkrétně např. jako výpovědní doba, vydržecí doba, zkušební doba, ale také doba nájmu, pachtu apod.

3.1.3 Lhůta

„…jako lhůta se označuje časový úsek stanovený k uplatnění práva u druhé strany, popř. u jiné osoby, anebo u soudu nebo jiného příslušného orgánu.“[15]

Pokud je pro dobu typické, že práva a povinnosti zanikají uplynutím časového úseku bez dalšího, pak v případě lhůty se naopak předpokládá, že v určeném časovém úseku bude právně jednáno, že bude právo uplatněno či vykonáno, a to vůči druhé smluvní straně, či jiné osobě, u soudu nebo jiného příslušného orgánu.[16]

Není bez zajímavosti, že ust. § 607 obč. zák., které řeší situaci, kdy poslední den lhůty připadne na dny víkendu nebo státního svátku, se týká výslovně jen lhůt. V takovém případě je totiž posledním dnem lhůty nejblíže následující pracovní den. Pro dobu toto ustanovení neplatí. Nelze tedy v tomto smyslu prodlužovat např. ujednanou dobu nájmu.

3.2 Obvyklá denní doba

Vyjádřením zásady poctivosti je v OZ 2012 požadavek, aby pokud má být právo vykonáno nebo povinnost splněna v určitý den nebo do určitého dne, se tak stalo v obvyklou denní dobu. Co se rozumí obvyklou denní dobou nelze jednoznačně určit, protože jiná doba bude obvyklá pro podnikatele, jiná pro nepodnikatele a ostatní právní subjekty. Rozdílná bude doba, ve které lze vstoupit do právního styku s městským úřadem od doby, která je obvyklá pro provoz nočního klubu. V posledně jmenovaném případě bude tou obvyklou denní dobou „noční doba“. Objektivní stanovení obvyklé denní doby má za cíl ochránit jednotlivé subjekty práva

[14] S pojmem „doba“ se v ObčZ setkáme i ve smyslu časového okamžiku, což může být zavádějící. Např. v ust. § 984 se hovoří o „*posouzení dobré víry v době, kdy k právnímu jednání došlo*“, požadavek časového úseku tedy splněn není. Stejně tak v případě ust. § 1335 odst. 2, které pojednává o vzniku zástavního práva k pohledávce, je pojem „doba“ použit spíše ve významu slova „okamžik“. V některé komentářové literatuře se lze setkat s návrhy na sjednocení použité terminologie, např. in: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. §419-654. Praha: Leges, 2014. Str. 873.

[15] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 143.

[16] „*Smyslem právního institutu lhůty je snížení entropie (neurčitosti) při uplatňování práv, resp. pravomocí, časové omezení stavu nejistoty v právních vztazích (což hraje zejména důležitou roli z hlediska dokazování v případech sporů), urychlení procesu rozhodování s cílem reálného dosažení zamýšlených cílů. Tyto důvody vedly k zavedení lhůt již před tisíci lety.*“ (Plenární nález ÚS ze dne 17.12.1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97)

od nepoctivého a nevhodného chování jiných subjektů. Vyloučit, aby nebylo plněno nebo nebylo vyžadováno plnění v neobvyklém čase. Např. nabídne-li dlužník věřiteli v konkrétním případě plnění v neobvyklou dobu a věřitel bude z toho důvodu odmítat přijetí plnění, nemůže se takový věřitel dostat do prodlení; stejně tak nemůže být dlužník v prodlení, pokud věřitel vykoná své právo vůči dlužníkovi v nevhodnou dobu.[17]

U podnikatelů se dovozuje, že obvyklou denní dobou jsou jejich provozní hodiny, s úřady lze vstupovat do právního styku přednostně v úředních hodinách. U ostatních subjektů a nepodnikatelů budou pro stanovení obvyklé denní doby stěžejní obecné zvyklosti ve společnosti. Zároveň není vyloučeno, aby zavedená praxe stran určila plnění na dobu mimo tu obvyklou denní, také ujednání stran může být důvodem, proč je právo vykonáno nebo povinnost plněna v jinou než obvyklou denní dobu.

3.3 Nepřetržitý běh času

Dobu a lhůtu je nutné rozlišovat, nicméně o obou platí, že „běží“. A běží nepřetržitě od svého počátku až do svého ukončení, pokud nenastane právní skutečnost - překážka, v jejímž důsledku je doba nebo lhůta[18] stavěna nebo přetržena/přerušena. Občanský zákoník stanoví jednotlivé v úvahu přicházející překážky. Změna v subjektu práva nebo povinnosti takovou překážkou nikdy není. Např. pokud z důvodu postoupení pohledávky nastává změna v osobě věřitele, je pohledávka novému věřiteli postoupena v takovém stavu, v jakém byla v okamžiku převzetí, obdobně to platí pro nového dlužníka, který přebírá dluh.

Obč. zák. 1964 ve znění novely z roku 1991 výslovně stanovil, že změna v osobě věřitele nebo dlužníka nemá vliv na běh promlčecí doby. Platný občanský zákoník rozšiřuje působnost tohoto pravidla na jakékoliv lhůty, resp. též doby.[19] Vedle nepřerušeného běhu lhůty v souvislosti s právním nástupnictvím v případě cese pohledávky lze tedy zmínit např. běh záruční doby, která běží bez stavění či přerušení, a to bez ohledu na to, zda kupující v jejím průběhu věc např. prodal někomu jinému.

---

[17] TÉGL, P. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. §419-654. Praha: Leges, 2014. Str. 873.

[18] Autoři některých komentářů k občanskému zákoníku (*Melzer, F., Tégl, P. a kol.; Lavický, P. a kol.*) vztahují pravidlo v § 604 na dobu i lhůtu. Naproti tomu Zuklínová, M. in Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Svazek I. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013 uvádí, že staví nebo přerušuje se pouze lhůta, nikoliv doba (str. 417).

[19] LAVICKÝ, P. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 2160.

3.4 Počítání času

Počítání času je v právu odlišné od běžného, někdy také tzv. přirozeného počítání času. Např. pravidlo, že středem měsíce je vždy patnáctý den, nebo že polovinou měsíce se vždy rozumí 15 dní, a to bez ohledu na skutečný počet dnů toho konkrétního měsíce, může z matematického hlediska působit poněkud problematicky. Čas je ale v právu natolik významný, že pravidla pro jeho počítání musí být nastavena tak, aby platila vždy, byla srozumitelná a nepřipouštěla jiný výklad.

Pravidla pro počítání času, jejichž základy byly obsaženy již v římském právu, se v kodifikacích občanského práva na našem území nijak zásadně neměnila. Rakouskou úpravu obsaženou v ABGB převzal občanský zákoník č. 141/1950 Sb., dále pak občanský zákoník č. 40/1964 Sb., ve své podstatě a jen s malými upřesněními je převzal i platný občanský zákoník.[20] Pravidla pro počítání času v českém právním řádu lze tedy označit jako tradiční.[21]

Pro správné počítání času je nezbytně nutné zohlednit časovou jednotku, která byla použita pro určení doby nebo lhůty. Občanský zákoník rozlišuje doby nebo lhůty určené podle dnů, týdnů, měsíců nebo let a také doby nebo lhůty určené v kratších časových jednotkách, než jsou dny.

3.4.1 Počítání dob nebo lhůt určených podle dnů

Doba nebo lhůta určená počtem dnů počíná běžet dnem, který následuje po skutečnosti rozhodné pro její počátek (§ 605 odst. 1 obč. zák.). Sám den, kdy došlo k rozhodné skutečnosti, se tedy do běhu doby nebo lhůty nezapočítá. Příkladem může být právo spotřebitele odstoupit ve lhůtě 14 dnů od kupní smlouvy. Počátkem této lhůty není den, kdy zakoupené zboží převzal, ale až den následující. Počátek lhůty je takto stanoven bez ohledu na to, zda připadá na sobotu, neděli či svátek. Pravidlo zohledňující víkendové dny a dny pracovního se uplatní pouze na konec lhůty, nikoliv na její počátek.[22]

---

[20] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 144. „*Z dosavadní úpravy se navrhuje převzít s některými upřesněními pravidla pro počítání času.*“

[21] Dlouhodobost zmiňuje nález ÚS ze dne 17.12.1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97 („*Mezi tyto obecně uznávané právní principy bez jakékoliv pochybnosti patří v oblasti práva ústavního pravidla počítání času, jak jsou v evropském právním myšlení srozumitelně a smysluplně vymezena z dob římských.*“).

[22] LAVICKÝ, P. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 2162.

Skutečností rozhodnou pro počátek lhůty v případě výše zmíněného spotřebitele je uzavření kupní smlouvy v podobě převzetí zboží, např. 2. února. Lhůta k odstoupení od kupní smlouvy počíná běžet v den následující, tedy 3. února, běží 14 dní, její konec připadá na 16. února. Není rozhodující, v kolik hodin došlo 2. února k převzetí zboží, lhůta počíná běžet v 00.00 hod. 3. února. Obecně by tato lhůta skončila ve 24.00 hodin, dne 16. února, nicméně v případě odstoupení od kupní smlouvy by se pravděpodobně uplatnilo pravidlo o „obvyklé denní době", o němž se zmiňuji výše. V tomto případě by přicházelo v úvahu vymezení obvyklé denní doby v rozsahu provozních hodin obchodníka, s kterým spotřebitel uzavřel onu kupní smlouvu.

Doby a lhůty určené podle dnů z podstaty zohledňují dny kalendářní. Není ale vyloučeno sjednat počítání dob či lhůt, které zohlední jen dny pracovní. To ostatně odpovídá dispozitivnosti režimu pravidel pro počítání času.[23]

3.4.2 Počítání dob a lhůt určených podle týdnů, měsíců a let

Občanský zákoník jasně stanoví počátek doby či lhůty určené počtem dnů, naproti tomu v případě dob a lhůt určených týdny, měsíci či roky zákonodárce počátek neupravil. Absence ustanovení o počátku takové doby či lhůty může vést k různým právním výkladům týkajících se určení počátku doby či lhůty. Přikláním se k názoru, že je nutné postupovat analogicky podle § 605 odst. 1 obč. zák. a považovat za počátek den následující po dni, kdy nastala skutečnost rozhodná pro počátek doby nebo lhůty.[24]

Pro doby a lhůty určené podle týdnů, měsíců a let je stěžejní jejich konec, o němž občanský zákoník stanoví, že připadá na den, který se pojmenováním nebo číslem shoduje se dnem, na který připadá skutečnost, od níž se doba nebo lhůta počítá (§ 605 odst. 2 obč. zák.). Např. pokud rozhodná skutečnost nastala ve středu, lhůta je týdenní, pak uplyne za týden ve středu. I z toho je patrné, že počátek takové lhůty je třeba stanovit na den následující po dni, kdy nastala rozhodná skutečnost, v tomto případě tedy na čtvrtek. Pokud by měl být počátek

[23] TICHÝ, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. Str. 1521.

[24] TICHÝ, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. Str. 1521 – 1522; K absenci ustanovení o počátku doby či lhůty určené v týdnech, měsících a letech se staví autoři různých komentářů odlišně. Melzer a Tégl ve svém komentáři na str. 876 uvádí, že „*den rozhodné skutečnosti je vždy prvním dnem lhůty či doby*". Naproti tomu v komentářích Lavický a kol. (str. 2162) i Švestka a kol. (str. 1521 – 1522) se autoři shodují, že počátek doby či lhůty je třeba stanovit analogicky podle ust. § 605 odst. 1, tedy na den následující po dni, kdy nastala rozhodující skutečnost pro počátek běhu lhůty či doby.

lhůty ve středu, pak by týdenní lhůta končící za týden ve středu trvala vlastně osm dní. Lze shrnout, že aby bylo možné správně označit den, kdy končí doba či lhůta určená v týdnech, měsících či letech, je třeba znát den, kdy k rozhodné skutečnosti došlo, resp. jeho označení (název dne v týdnu, přesné datum), nicméně počátkem takové doby či lhůty je den následující po dni, kdy nastala rozhodná skutečnost (srov. výše).

Příklad lhůty určené měsícem lze nalézt v ust. § 1059 obč. zák., které stanoví vlastníku zvířete dvouměsíční lhůtu od vyhlášení nálezu zvířete určeného k zájmovému chovu, aby se o zvíře přihlásil. Bude-li dnem vyhlášení nálezu např. 2. únor 2017, pak vlastníku zvířete marně uplyne lhůta k přihlášení se o ně dne 2. dubna 2018. Vlastnické právo k nalezenému zvířeti pak nabude nálezce, pokud neprohlásí, že jej nabýt nechce.

Odlišně se přistupuje k určení konce doby nebo lhůty určené měsíci či roky v případě, že den se shodným pojmenováním nebo číslem neexistuje. Pak je posledním dnem doby nebo lhůty poslední den v měsíci. Např. tříměsíční lhůta k plnění za předpokladu rozhodné skutečnosti s datem 31. ledna uplyne k poslednímu dni v měsíci dubnu, tedy 30. dubna. Obdobně doba nájmu sjednaná na jeden rok dne 29. února skončí v roce následujícím dne 28. února.

Výjimku ze zákonných pravidel pro počítání dob a lhůt představuje situace, kdy poslední den lhůty (zde pouze lhůty) připadne na sobotu, neděli či den pracovního klidu. Pak se za poslední den lhůty považuje nejblíže následující pracovní den. Pro počítání dob se toto pravidlo neuplatní, jednoroční doba nájmu v příkladu uvedeném výše skončí 28. února, bez ohledu na to, na který den v týdnu 28. únor připadne, popř. zda připadne na svátek.

V případě doby či lhůty stanovené počtem měsíců a jeho části, např. 3,5 měsíce, se uplatní nejprve počítání doby či lhůty podle obecných pravidel pro počítání doby či lhůty určené v měsících a na konec se teprve připočítá polovina měsíce, tedy 15 dní, podle ustanovení, že polovinou měsíce se rozumí 15 dnů.

3.4.3 Počítání velmi krátkých dob a lhůt

Jedná se o doby či lhůty určené časovými jednotkami, které jsou kratší než dny. Nově občanský zákoník tyto doby a lhůty upravuje.[25] Pro velmi krátké doby či lhůty se neuplatní

[25] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 144. „*Nově se navrhuje stanovit, jak se počítají lhůty stanovené v časových jednotkách kratších, než jsou dny: je-li např. stanovena lhůta v délce 48 hodin, nejde o lhůtu dvou dnů a počítá se jinak*“.

obecná pravidla o počátku a konci doby či lhůty, protože jsou natolik krátké, že by stanovování počátku běhu doby či lhůty postrádalo smysl. Uplatní se počítání *a momento ad momentum*, tedy od okamžiku, kdy doba či lhůta počala, do okamžiku, kdy doba či lhůta skončila. Její počátek nenastane až následující den po rozhodné skutečnosti. Pokud např. oferent učiní nabídku v 11.00 hodin, sdělí adresátovi, že lhůta k přijetí nabídky jsou 4 hodiny, možnost akceptace nabídky končí v 15.00 hodin.

Dobu či lhůtu určenou v hodinách nelze převádět na dny nebo delší časová období. Ve smyslu tohoto odstavce je totiž naprosto odlišně vymezena doba či lhůta v délce 48 hodin a doba či lhůta v délce 2 dnů, rozhodně to není totéž. První zmíněná je počítána od okamžiku jejího určení, druhá zmíněná začíná až následující den po rozhodné skutečnosti pro její běh.[26]

3.5 Zásada VIGILANTIBUS IURA SCRIPTA SUNT

Nutnou součástí každého právního řádu jsou základní zásady, principy ovládající dané právní odvětví, nebo právní řád jako celek. Některé jsou explicitně součástí právních předpisů, jiné formulovala judikatura a rozhodovací praxe soudů. Další vznikly v době existence právního řádu, nikdy ale nebyly výslovně vyjádřeny v žádném zákoně ani výroku soudu, přesto existují a jejich platnost je uznávána. Jsou nezbytně nutným vodítkem pro výklad jakékoliv části právního řádu, právo soukromé – občanské nevyjímaje.

Zásada *vigilantibus iura scripta sunt* je pro problematiku, které je věnována tato práce, stěžejní[27]. Zásada říká, že „zákony jsou psány pro bdělé“, tedy jinými slovy, že pokud chce být subjekt chráněn normami právního řádu dotyčného státu, zejména vykonává-li svá subjektivní práva, musí se sám o svá práva starat, vykonávat je v mezích právního řádu (je jeho povinností se s příslušnými právními ustanoveními seznámit) a pokud budou tato práva jakkoli dotčena, musí se sám dovolat jejich ochrany, a to ve lhůtě stanovené zákonem. Naopak právo neprospívá těm, kdo „spí“, kdo o svá soukromá práva nedbají.[28] Následkem nevykonávání práva může být jeho podstatné oslabení nebo dokonce zánik.

V souvislosti se zásadou *vigilantibus iura scripta sunt* je vhodné zmínit dvě zásady, které prvně uvedenou zásadu nutně doplňují. Jedná se o zásadu *ignorantia legis non excusat*,

[26] TÉGL, P. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654*. Praha: Leges, 2014. Str. 878 – 879.
[27] „*Vigilantibus et non dormientibus iura subveniunt.*“ Práva patří bdělým, nikoliv těm, kteří spí a o svá práva nedbají.
[28] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2., aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. Str. 54.

tedy „neznalost zákona neomlouvá“, která potvrzuje nutnou znalost zákona, pokud má být subjekt práva tím „bdělým“, dále pak o zásadu *prior tempore, potior iure*, která říká, že „přednost má ten, kdo vykonal své subjektivní právo dříve“. Např. pro zápis v katastru nemovitostí je tato zásada stěžejní, pořadí zápisů je určeno dle doby, kdy byl katastrálnímu úřadu doručen návrh na vklad příslušného práva k nemovitosti.[29]

[29] DVOŘÁK, J. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. Str. 54.

4 Právní instituty spojené s časem

Mezi právní instituty spojené s časem a jeho normativním významem řadíme promlčení, prekluzi a vydržení. S časem souvisí také doložení času, tj. institut, který slouží k časovému určení vzniku a zániku následků právního jednání, který má však, stejně jako podmínka, povahu vedlejšího ustanovení v právním jednání. Podrobněji se doložení času a podmínce věnuji v závěru této práce.

Promlčení, prekluze a vydržení jsou právními skutečnostmi, a to složenými. Instituty promlčení a prekluze jsou složeny z běhu času v podobě lhůty a nekonání toho, kdo měl právo konat. Běh času je základem i pro institut vydržení, byť zde v podobě doby. Rozdíl oproti promlčení a prekluzi je kromě toho v tom, že nezbytné je současné nekonání původního vlastníka a konání toho, kdo má věc u sebe, přesněji řečeno toho, kdo se chová jako vlastník, poněvadž se za vlastníka považuje.[30]

Velmi důležitým společným znakem pro promlčení, prekluzi a vydržení je to, že jejich cílem, nebo lépe důvodem, proč jsou součástí právního řádu, je rovnováha právního postavení jednotlivých zúčastněných subjektů. Konstrukcí těchto tří institutů nutí stát adresáty právních norem, aby za apriorního předpokladu, že znají svá práva, byli bdělí, a vykonávali svá práva ve stanovený čas, a pokud tak nečiní, aby si byli vědomi následků v podobě oslabení či dokonce zániku svých práv.

Vhodným příkladem je vlastnické právo. Dokud věc v právním smyslu trvá, trvá i vlastnické právo, jehož předmětem tato věc je. Osoba vlastníka se může v čase měnit, nicméně pokud řádně vykonává vlastnické právo, o věc pečuje, stát jeho vlastnické právo chrání. Mohou ale nastat situace, kdy by nebylo spravedlivé chránit (původního) vlastníka navždy, mnohdy o takovou „doživotní“ ochranu (původní) vlastník ani neusiluje. Tak tomu bude např. v případě, kdy vlastník o věc pečovat nechce, předá ji jinému, který má o věc zájem. Oba zúčastnění se domnívají, že došlo k převodu vlastnického práva, ale nevědí, že pro nesplnění některé zákonné podmínky k převodu vlastnického práva ve skutečnosti nedošlo a svědčí tedy stále původnímu vlastníku. Obdobně nebude stát věčně poskytovat ochranu vlastníku, který na svou věc zapomene, naopak po uplynutí stanovené doby poskytne ochranu tomu, kdo se věci ujal, pečuje o ni a fakticky se jako vlastník chová, a to tím, že mu umožní, aby se stal vlastníkem po právu.[31]

[30] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013. Str. 401 – 404.
[31] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013. Str. 401 – 404.

Se zajištěním rovnováhy právního postavení subjektů práv úzce souvisí i skutečnost, že po určitém čase je velmi obtížné spolehlivě dokázat, zda došlo či nedošlo k nabytí určitého práva, případně za jakých okolností. Pokud by právní řád neobsahoval časová omezení v podobě lhůt či dob k uplatnění nebo výkonu subjektivních práv, dostávaly by se osoby do nelehké situace. Důkazy mohou být již zničené, nebo ve stavu, ve kterém o ničem nevypovídají, případní svědci již nemusí být schopni situaci popsat, ani dotčené osoby si již po určité době nemusí pamatovat rozhodné skutečnosti.

Poskytnutý prostor ochrany v podobě délky dob a lhůt se v našem právním řádu historicky měnil, odlišnosti najdeme také při porovnání se zahraničními právními předpisy, nicméně vždy je důležité komu a po jaké období chce stát poskytovat svou právní ochranu.

5 Promlčení

5.1 Obecný úvod

Promlčení je tradiční a významný soukromoprávní institut.[32] Vedle prekluze a vydržení je jedním z možných následků marného uplynutí času v právu. V případě promlčení se jedná o marné uplynutí lhůty k uplatnění práva. Její délku stanoví zákon, případně v zákonném rozsahu smluvní strany (§ 630 obč. zák.). Následkem promlčení neuplatněné právo nezaniká, nicméně oslabuje se. Jeho úspěšná uplatnitelnost se stává podmíněnou.[33]

Promlčení je složenou právní skutečností, tvoří ji právní událost - běh času, který má podobu promlčecí lhůty, a právní jednání, které má podobu nekonání oprávněného subjektu. Zároveň platí, že není podstatné, zda jednotlivé právní subjekty o promlčení práva věděly, lze tedy říci, že promlčení je objektivní právní skutečností zásadně nezávislou na vědomí oprávněného či povinného subjektu (typicky se bude jednat o věřitele a dlužníka).[34]

5.2 Podstata právního institutu promlčení

Účelem právní konstrukce promlčení je motivovat subjekty práva, aby jednaly, aby vykonaly své právo ve stanoveném období. Na jedné straně nutí věřitele, aby své právo uplatnil včas, na druhé straně chrání dlužníka, aby nebyl nepřiměřeně dlouho vystaven situaci, kdy může věřitel vynucovat splnění povinnosti.

Povahu a účel institutu promlčení charakterizoval Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 4.7.2002, sp. zn. III. ÚS 21/2002, takto: *„Účelem promlčení je jednak stimulovat subjekty k včasnému vykonání subjektivních občanských práv (pohledávek), jednak čelit tomu, aby dlužníci nebyli ohledně svých povinností vystaveni po časově neurčitou dobu donucujícímu zákroku (tzv. vynutitelnosti) ze strany soudů. Tím institut promlčení v souladu s požadavkem právní jistoty brání existenci dlouhotrvajících občanských subjektivních práv a jim*

[32] Odlišná koncepce ve veřejném právu - *promlčení je používáno spíše ve významu zániku, podobá se tedy více soukromoprávnímu termínu „prekluze“.*
[33] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. Str. 411.
[34] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 883.

odpovídajících povinností, které jsou – zejména pokud jde o jejich dokazování po uplynutí delší doby – vždy spjaty s určitou sporností. Lze tedy říci, že povinnému subjektu je poskytnuta námitka promlčení jako účinná možnost ochrany před výše uvedenými negativními dopady dlouhotrvajících občanských subjektivních práv. (…) Současně je třeba připomenout, že občanský zákoník zdůrazňuje i vlastní přičinění subjektů pro ochranu svých práv a požaduje, aby především ony samy sledovaly svá subjektivní práva a činily takové kroky, aby nedocházelo k jejich ohrožování a poškozování.“[35]

Promlčení je institut hmotného práva občanského. Je ale nutně spojeno s normami procesního práva, neboť předvídaného výsledku institutu promlčení lze dosáhnout jen námitkou promlčení. Samo promlčení práva má ale povahu hmotněprávní. K promlčení práva dochází okamžikem uplynutí promlčecí lhůty, nikoliv až vznesením námitky promlčení.

V okamžiku, kdy marně uplyne promlčecí lhůta, aniž by oprávněný subjekt své právo uplatnil, jeho právo nezaniká, ale nárok, který je vlastností, resp. kvalitou práva (každého práva, které lze uplatnit u soudu), se stává podmíněným. Vznesením námitky promlčení ztrácí právo nárok, tedy svou úspěšnou uplatnitelnost, a stává se právem naturálním. Je toliko na povinném subjektu, zda svého práva vznést námitku promlčení využije, či nikoliv.

O hmotněprávní povaze institutu promlčení svědčí i to, že součástí poučovací povinnosti soudů podle § 5 o. s. ř. není informovat dlužníka o jeho právu vznést námitku promlčení, jednalo by se totiž o poučení o hmotném právu a tím by soud narušil zásadu rovného postavení účastníků soudního řízení.[36]

5.3 Předmět promlčení

Jednotlivé právní řády pracují s předmětem promlčení různými způsoby. Lze se setkat s pojetím promlčení jako subjektivního práva, jako nároku, i s promlčením žalob, namísto promlčení práva. Česká právní úprava stojí na koncepci promlčení subjektivního práva, tedy promlčení oprávnění určitého právního subjektu. Vždy se bude jednat o právo majetkové, pokud zákon o tom kterém subjektivním majetkovém právu nestanoví, že se nepromlčuje. Pokud zákon stanoví nepromlčitelnost majetkového práva, bude se týkat zejména práv věcných.

[35] VAŠKE, V. *Přehled judikatury ve věcech promlčení a prekluze v soukromém právu*. ASPI, a.s., Praha, 2006. Str. 17. Usnesení Ústavního soudu ze dne 4.7.2002, sp. zn. III. ÚS 21/2002.

[36] Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 19.9.1996, sp. zn. III. ÚS 104/96, uvádí: *„(…) poučení o procesních právech, znamená – pod ústavními aspekty – že může jít jen o poučení takové, které se nikterak nedotýká vzájemného procesního postavení účastníků (zvýhodnění jednoho vůči druhému) (…)*“. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz

Opačná logika platí pro jiná práva (nemajetková/osobní, někdy také osobnostní). Tato podléhají promlčení jen v případech, které stanoví zákon (§ 611 obč. zák.).

V důvodové zprávě k § 611 občanského zákoníku se uvádí: „*Návrh přejímá zásadu platného práva, podle níž se promlčují majetková práva, ledaže zákon o některých z těchto práv výjimečně stanoví, že promlčení nepodléhají. Do ustanovení je doplněno právní pravidlo vztažené k nemajetkovým (osobním) právům vycházející ze zásady opačné. Osobní práva se nepromlčují, ledaže zákon výjimečně stanoví, že podléhají promlčení.*“[37]

Dále v textu se věnuji jednotlivým subjektivním právům z pohledu jejich promlčitelnosti, resp. nepromlčitelnosti.

5.3.1 Majetková práva - promlčení

Majetkovým právem je právo, jehož předmětem je majetek (majetková hodnota) v nejširším slova smyslu. Může to být sama věc, ocenitelná penězi (např. nemovitá věc), tak tomu bude u věcných majetkových práv absolutních, věcných i práva dědického, nebo je předmětem plnění majetkové povahy, které je charakteristické pro majetková práva relativní. K majetkovým právům se počítají také majetková práva rodinná, nebo majetková práva vyplývající z duševního vlastnictví.[38]

V komentářové literatuře lze nalézt negativní vymezení majetkových práv, podle kterého „*majetková práva jsou všechna soukromá práva, která nejsou právy osobními*“.[39] Pokud pro účely rozčlenění práv z hlediska možného promlčení přijmu toto negativní vymezení majetkových práv, mohu si na jeho základě snadněji zdůvodnit, proč je např. právo namítnout neplatnost právního jednání právem promlčitelným i přes pochybnosti, zda je právem majetkové povahy. K chybnému závěru při určení práva za promlčitelné, resp. nepromlčitelné, bych ale dospěla při použití cit. negativního vymezení u některých jiných práv, např. u práva namítnout promlčení nebo práva manželů modifikovat si zákonný majetkový režim jejich společného jmění. Ani jedno není právem osobním, podle výše uvedené definice se tedy jedná o práva majetková, a protože o nich zákon nestanoví, že se nepromlčují, měla by být obě promlčitelná. Tak tomu ale není (podrobně se oběma zmíněným právům věnuji v závěru

[37] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 145.
[38] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014. Str. 906.
[39] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014. Str. 906.

kapitoly). Domnívám se tedy, že negativní vymezení majetkových práv nelze použít bez výhrad.

Předmětem promlčení jsou v zásadě všechna majetková práva, relativní i absolutní, pokud zákon o tom kterém nestanoví, že se nepromlčuje. Občanský zákoník v ust. § 613 takto stanoví nepromlčitelnost práva na výživné (podrobněji dále v samostatném odstavci), ust. § 614 obč. zák. pak výslovně vyjímá z promlčení vlastnické právo[40], právo domáhat se rozdělení společné věci, právo na zřízení nezbytné cesty a právo na vykoupení reálného břemene.

5.3.1.1 Nepromlčitelnost některých majetkových práv

Vlastnické právo se nepromlčuje. V důvodové zprávě se k nepromlčitelnosti vlastnického práva uvádí: „*Vlastnické právo je podle čl. 11 Listiny základních práv a svobod jedním ze základních práv a jako takové je podle čl. 1 této Listiny nepromlčitelné.*“[41] Znamená to, že není rozhodující, jak dlouhá doba uplynula od neoprávněného zásahu do vlastnického práva, vlastník se může s úspěchem domáhat ochrany kdykoliv. Procesním nástrojem je mu vindikační žaloba, pokud žádá vydání věci, nebo žaloba negatorní v ostatních případech zásahů do výkonu vlastnického práva. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 30.9.2008, spis. zn. 28 Cdo 2649/2006, judikoval následovně: „*Vzhledem k nepromlčitelnosti vlastnického práva může vlastník věci kteroukoliv z uvedených žalob podat kdykoliv po rušebním jednání (neoprávněném zásahu do vlastnictví), tedy v neomezené lhůtě, aniž by žalovaný mohl úspěšně uplatnit námitku promlčení.*“[42] S ohledem na citované rozhodnutí Nejvyššího soudu se nabízí úvaha, jak se uplatní časově neomezená obrana vlastníka v případě zásahu do vlastnického práva k věci, o níž se má za to, že ji vlastník opustil (§ 1050 obč. zák.). Zde by právo bránit se proti zásahu do vlastnického práva měl jak „původní“ vlastník, který se ale nedomnívá, že by věc opustil, a cítí se býti stále vlastníkem, tak i ten, kdo vlastnické právo k věci (domněle opuštěné) nabyl okupací. Vzhledem ke konstrukci vyvratitelné právní domněnky v cit. ustanovení obč. zákoníku by měl původní vlastník možnost dokázat, že nepřestal vykonávat vlastnické právo a k opuštění věci tudíž nedošlo.[43] Pak by se „původní“ vlastník proti zásahu

[40] Do výčtu práv v ust. § 614 by se slušelo uvést ještě věcná práva k věci cizí, s výjimkou zajišťovacích institutů.
[41] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 146.
[42] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30.9.2008, sp. zn. 28 Cdo 2649/2006. In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 28.3.2018].
[43] Thöndel uvádí, že naplnění podmínky „nevykonávání“ vlastnického práva nemusí být vždy jednoznačné, dále uvádí, že není zcela jasné, odkdy je možné dobu „nevykonávání“ počítat, pravděpodobně od posledního vykonání zbývajícího vlastnického oprávnění. (komentář k § 1050, in ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 02.06.2018]).

do vlastnického práva k domněle opuštěné věci mohl neomezeně dlouhou dobu bránit některou z výše uvedených žalob.

Pro úplnost je třeba dodat, že cit. rozhodnutí Nejvyššího soudu reflektuje právní úpravu dříve platného občanského zákoníku, který opuštění věci, tzv. derelikci, neupravoval. Naproti tomu platný občanský zákoník nabytí vlastnického práva přivlastněním předvídá v ust. § 1045 obč. zák. Cit. ustanovení § 1045 je ale nezbytné vykládat v souvislosti s ust. § 1051 obč. zák., neboť nalezenou věci nelze *apriori* považovat za věc opuštěnou, a nálezce si ji nemůže bez dalšího přivlastnit. Thöndel k tomu uvádí, že „*v praxi se může stát úsudek ohledně ponechání a derelikce problematickým*". Podle cit. autora lze s větší pravděpodobností na opuštění věci usuzovat u věcí, které mají objektivně vzato skutečně nepatrnou hodnotu, u ostatních pak „*nelze vyloučit postup podle nálezu věci ztracené*".[44]

Vlastnické právo se nemůže promlčet, vydržením ale může zaniknout. Na konci posledního dne vydržecí doby zanikne vlastnické právo původního vlastníka, v 00.00 hod. následujícího dne vznikne vlastnické právo vydržitele. Stejně tak zaniká vlastnické právo dosavadního vlastníka v případě, že jiná osoba nabude vlastnické právo podle ustanovení o nabytí věci od neoprávněného (§ 1109 a násl. obč. zák.).[45] K nabytí vlastnického práva však dochází v zákonem předvídaných případech v odlišném okamžiku. Zatímco v rámci běžného obchodního styku to bude okamžik koupě (§ 1109 písm. b) obč. zák.), v případě rozhodnutí o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví nabývá nový vlastník (noví vlastníci) vlastnické právo až následující den po právní moci rozhodnutí soudu (§ 1143 obč. zák.).

Právo domáhat se oddělení ze spoluvlastnictví, či zrušení spoluvlastnictví, je nepromlčitelné. Spoluvlastník může požadovat oddělení ze spoluvlastnictví nebo jeho zrušení kdykoliv za doby trvání spoluvlastnictví (§ 1140 obč. zák.). Není vyloučeno, aby si spoluvlastníci ujednali, že nebudou žádat zrušení spoluvlastnictví, tzv. odklad zrušení spoluvlastnictví (§ 1154 a násl. obč. zák.), který lze sjednat na dobu deseti let, a to i opakovaně. Obdobně lze sjednat i odklad oddělení ze spoluvlastnictví (§ 1157 obč. zák.). O odkladu zrušení spoluvlastnictví nebo odkladu oddělení ze spoluvlastnictví může rozhodnout také soud (§ 1155 odst. 1 obč. zák.), nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti (§ 1155 odst. 2 obč. zák.).

[44] THÖNDEL, A. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. Str. 159.
[45] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014. Str. 919 - 920.

Další, zákonem stanovenou výjimkou z promlčitelnosti majetkových práv, je ***právo na zřízení nezbytné cesty***. Důvodem pro zařazení tohoto práva mezi práva nepromlčitelná je bezpochyby trvalost potřeby vlastníka nemovité věci mít k věci přístup, aby ji mohl řádně užívat.

Posledně zmíněným právem v ust. § 614 obč. zák. je ***právo na vykoupení reálného břemene***. Nepromlčitelnost tohoto práva je odůvodněna snahou zabránit časově neomezené závislosti vlastníka věci zatížené reálným břemenem na osobě z reálného břemene oprávněné, resp. obecně, zabránit věčné zavázanosti jinak svobodného člověka. Reálné břemeno lze zřídit jako časově omezené, ale i jako časově neomezené, a právě pro tento druhý případ je nezbytné, aby vlastník zatížené věci měl možnost reálné břemeno vykoupit. Podmínky výkupu musí být stanoveny již při zřízení reálného břemene (§ 1304 obč. zák.).

5.3.1.2 Zástavní právo – promlčení

Zástavní právo jako majetkové věcné právo podléhá promlčení. Vyplývá to z ust. § 615 odst. 1 a 2 obč. zák. V literatuře se objevují pochybnosti, zda je koncepce, kterou zvolil zákonodárce, správná. Např. podle Vymazala se „*zástavní právo jako takové nepromlčuje, neboť to není pojmově možné*“.[46] Tvrdí, že „*zástavní právo jako zajišťovací prostředek nelze vykonávat*“, tudíž nemůže dojít k situaci, že se promlčí pro nevykonání v určité lhůtě. Dle citovaného autora se promlčuje jen „*právo zástavního věřitele na uspokojení zajištěné pohledávky ze zástavy*“, nebo jinými slovy „*právo na realizaci zástavního práva*“.[47]

Domnívám se, že cit. pojetí Vymazala srozumitelně vyjadřuje, jak je třeba promlčení v případě zástavního práva rozumět. Právo zástavního věřitele na uspokojení se ze zástavy se uplynutím promlčecí lhůty oslabí, toto právo se stane podmíněným, a pokud zástavní dlužník účinně namítne promlčení zástavního práva, zástavní věřitel již nebude mít možnost se ze zástavy uspokojit.

Zástavní právo se nepromlčí dříve než pohledávka, která je oním zástavním právem zajištěna, přesněji zástavním právem je zajištěno splnění dluhu této pohledávce odpovídající (§ 615 odst. 1 obč. zák.). Zákonné ustanovení by – vzhledem k výše uvedenému – mělo spíš znít:

[46] Obdobně MIKEŠ, J. in ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., ŠKÁROVÁ, M., SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2006. Str. 686 – 687. *„(…) ze zajišťovacího prostředku, jakým je zástavní právo, sama povinnost nějakého plnění nevyplývá (…)“*

[47] VYMAZAL, L. *Zástavní právo v novém občanském zákoníku. 2. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. Str. 385.

„*Je-li splnění dluhu zajištěno zástavním právem, nepromlčí se právo na uspokojení ze zástavy dříve než pohledávka.*“ Toto pravidlo je výrazem akcesority zástavního práva, obdobně jako např. v případě ručení, kdy právo věřitele vůči ručiteli se nepromlčí dříve než právo věřitele vůči dlužníku (§ 2025 odst. 1 obč. zák.).

Promlčení pohledávky a promlčení zástavního práva, které pohledávku zajišťuje, jsou samostatné procesy, i když jejich běh spolu úzce souvisí. Např. pokud dlužník svůj dluh uzná, pohledávka se promlčí v nové desetileté promlčecí lhůtě. Vzhledem k pravidlu, že „zástavní právo se nepromlčí dříve než pohledávka“, poběží nová promlčecí lhůta i pro právo na uspokojení se ze zástavy.

Pokud je zástavní právo zapsáno ve veřejném seznamu nebo v rejstříku zástav, promlčí se ve lhůtě deseti let, jinak v obecné tříleté lhůtě (§ 631 obč. zák.). Ve znění výše zmíněného pravidla ale k promlčení zástavního práva dojde nejdříve ve stejný okamžik, jako k promlčení zajištěné pohledávky, nebo kdykoliv poté.

Zajištěný věřitel je oprávněn i navzdory promlčení pohledávky zástavní právo vykonat a z výtěžku zpeněžení uspokojit svou pohledávku (§ 615 odst. 1 věta druhá obč. zák.), to ovšem za předpokladu, že není současně promlčeno zástavní právo.

V souvislosti s institutem promlčení je vhodné zmínit vzájemný poměr zástavního a obligačního dlužníka, v mnoha případech to není jedna a tatáž osoba. Občanský zákoník umožňuje, aby zástavní dlužník splnil dluh za dlužníka (roz. obligačního) a tím vstoupil do práv zajištěného věřitele (§ 1937 odst. 2 obč. zák.). Je tedy následně oprávněn požadovat po obligačním dlužníku, aby mu uhradil to, co za něj zaplatil. Aby nebylo jeho právo na plnění ohroženo promlčením, stanoví obč. zák., že právo zástavního dlužníka, který plnil za obligačního, se vůči dlužníku nepromlčí ještě šest měsíců po splnění dluhu (§ 644 obč. zák.).

5.3.1.3 Právo na výživné z pohledu promlčení

Problematiku promlčení práva na výživné vnímám jako hraniční mezi promlčitelností majetkových práv a nepromlčitelností práv osobních. Samo právo na výživné odpovídající vyživovací povinnosti (§ 613 obč. zák.) se nepromlčuje, ať už se jedná o výživné mezi manžely (příp. registrovanými partnery), výživné rozvedeného manžela, výživné mezi rodiči a dětmi, předky a potomky, nebo výživné neprovdané matce (§ 910 a násl. obč. zák., § 12 odst. 5 zák. reg. par.). Zároveň pro nepromlčitelnost práva na výživné není rozhodující, zda vyplývá ze zákona či zda bylo přiznáno soudem. Práva na jednotlivá opětující se plnění však promlčení

podléhají (§ 613 obč. zák.). Promlčecí lhůta běží pro každé opětující se plnění zvlášť, vždy ode dne jeho splatnosti. Zajímavou se zde zdá být úvaha o tom, jaká je v takovém případě délka promlčecí lhůty. Z důvodové zprávy k § 613 obč. zák. vyplývá, že do občanskoprávní úpravy institutu promlčení byla ze zákona č. 94/1963 Sb., o rodině (dále jen „zákon o rodině“) převzata jen pravidla o tom, že *„právo na výživné se nepromlčuje“* a *„práva na jednotlivá opětující se plnění výživného se promlčují“* (§ 98 zákona o rodině). Zmíněné ustanovení zákona o rodině obsahovalo dále pravidlo o tom, od jakého okamžiku lze právo na výživné přiznat a výjimku týkající se výživného pro děti; tato pravidla byla systematickou změnou zařazena v občanském zákoníku do společných ustanovení o výživném (§ 921 a násl. obč. zák.).[48] V druhém odstavci § 98 zákon o rodině stanovil, že pokud bylo „*výživné pro děti přiznáno pravomocným rozhodnutím soudu, promlčují se opětující se plnění po deseti letech (...)*“. V platném občanském zákoníku takto výslovně lhůta, jejímž uplynutím se promlčí jednotlivá opětující se plnění výživného pro děti přiznaného soudem, stanovena není. Jsem toho názoru, že v případě ***opětujících se plnění*** se použije ust. § 642 obč. zák., které stanoví, že *„desetiletá promlčecí lhůta neplatí pro úroky a ta opětující se plnění, které dospěly (...) po přiznání práva“* (roz. orgánem veřejné moci), a nikoliv obecné ustanovení o tom, že právo přiznané orgánem veřejné moci se promlčí za deset let ode dne, kdy mělo být podle rozhodnutí plněno (§ 640 obč. zák.).

V literatuře nicméně panuje většinová shoda na tom, že promlčecí lhůta opětujících se plnění výživného pravomocně přiznaného orgánem veřejné moci je desetiletá.[49] Např. Tégl, Weinhold uvádí, že pokud je právo na výživné přiznáno orgánem veřejné moci, aplikuje se ust. § 640 obč. zák. a promlčecí lhůta je desetiletá; odkazují na totožnou koncepci v zákoně o rodině.[50] Domnívám se, že tato argumentace nedostatečně odlišuje jednotlivé pojmy. Jsem toho názoru, že je třeba odlišit samo ***právo na výživné***, které promlčení nepodléhá, proto je zde aplikace § 640 obč. zák. nadbytečná, dále pak ***právo dítěte na výživné za uplynulé tři roky*** (nárok v podobě konkrétní výše plnění, která dítěti na výživném za uplynulé tři roky náleží) přiznané orgánem veřejné moci, na které lze aplikovat ustanovení o desetileté promlčecí lhůtě, a dále ***práva na budoucí jednotlivá opětující se plnění výživného***, které orgán veřejné moci přiznal pro budoucí zajištění výživy oprávněného, a na která se, domnívám, desetiletá

[48] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 146.
[49] Jen ojediněle se lze v literatuře setkat s jiným právním názorem.
[50] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 916 – 917.

promlčecí lhůta vztáhnout nelze (srov. výše, ust. § 642 obč. zák.).[51] Jinak argumentuje Svoboda, když uvádí, že pravidlo o promlčení jednotlivých opětujících se plnění výživného ve lhůtě deseti let se uplatní i podle občanského zákoníku. Vychází z ust. § 641 obč. zák., které stanoví desetiletou promlčecí lhůtu pro jednotlivá dílčí plnění přiznaná soudem, neboť považuje „opětující se plnění" za zvláštní typ „dílčího plnění".[52] S tímto tvrzením nesouhlasím, a to s odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29.10.2002, spis. zn. 29 Odo 847/2001, ve kterém je mj. uvedeno, že *„(...) od dílčího plnění je třeba odlišovat plnění částečné a opakující (opětující) se plnění. (...) Na rozdíl od plnění dílčího není opakující se plnění vymezeno celkovou výší (...), nýbrž pouze určením jednotlivých v budoucnu splatných dávek (např. výživné, nájemné nebo pojistné)"*.

Zatímco mezi manžely, osobami žijícími ve společné domácnosti, mezi zastoupeným a zákonným zástupcem, opatrovancem a opatrovníkem a poručencem a poručníkem promlčecí lhůta nepočne běžet ani neběží po dobu trvání jejich vztahu (§ 646 obč. zák.)[53], právo na výživné neprovdané matky se promlčí.

Právní úprava institutu výživného vykazuje vedle promlčení ještě jeden zajímavý časový aspekt. Právo na výživné lze zásadně přiznat až ode dne zahájení soudního řízení. Toto pravidlo vyjadřuje zásadu „*nemo pro praeterito alitur*" (výživné za dobu minulou se nehradí). Výjimkou je výživné pro děti, které lze přiznat až tři roky nazpět, popř. výživné pro neprovdanou matku, které lze přiznat i nazpět za období dvou let od porodu (§ 922 obč. zák.).

5.3.2 Osobní práva – promlčení

Soukromá práva osobní lze teoreticky rozdělit do tří skupin. První z nich obsahuje práva osobnostní, tedy práva neoddělitelně spojená s osobnostní člověka, která lze z jiného pohledu zařadit do skupiny přirozených práv, tj. práv, která jsou člověk vrozená a poznatelná samotným rozumem.[54] Občanský zákoník jednotlivá osobností práva upravuje v části nazvané „*Osobnost člověka*"(§ 81 a násl. obč. zák.). Jsou součástí všeobecného osobnostního práva, které představuje ucelenou ochranu osobnosti, zajišťuje její uznání jako člověka a přiznává jí práva

[51] Obdobně jako Tégl, Weinhold, snad ještě stručněji, argumentují Králíčková, Telec v článku *Výživné v novém občanském zákoníku ze dne 31.03.2014*, dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/vyzivne-v-novem-obcanskem-zakoniku

[52] SVOBODA, K. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. Str. 1543 – 1544.

[53] Zákonodárce nedopatřením neuvádí vztah dítěte v pěstounské péči a pěstouna.

[54] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 249.

na další rozvoj a uplatnění sebe sama.[55] Dílčím osobnostním právem je tak bezpochyby právo na život a důstojnost člověka, právo na zdraví, právo žít v příznivém životním prostředí, právo na ochranu vážnosti, cti a soukromí. Zákonem je chráněno i právo na jméno či používaný pseudonym.

Druhou skupinu osobních práv tvoří práva statusová, neboli práva osobního stavu, nebo také práva týkající se právního postavení osob, např. právo na určení otcovství, či práva spojená s nabytím plné svéprávnosti.

Třetí skupinu osobních práv, která bývá někdy podřazována pod skupinu druhou, tvoří práva rodinná osobní, která je pro účely promlčení třeba odlišit od rodinných práv majetkových, která za konkrétních podmínek promlčení podléhají. Nepromlčitelná jsou práva manželská, tedy práva a tomu odpovídající povinnosti manželů navzájem, práva rodičovská, kterými jsou práva a povinnosti mezi rodiči a dětmi, a práva opatrovnická a poručenská, která zahrnují práva a tomu odpovídající povinnosti mezi opatrovníkem a opatrovancem, resp. poručníkem a poručencem.[56]

V duchu přirozenoprávní koncepce občanský zákoník stanoví, že osobní práva se nepromlčují (§ 612 obč. zák.). Jejich výčet v uvedeném ustanovení je pouze demonstrativní, výslovně je zde stanovena nepromlčitelnost práva na život a důstojnost, jméno, zdraví, vážnost, čest a soukromí, nicméně lze uzavřít, že žádné osobní a osobnostní právo není ve svém základu promlčitelné, protože je svojí podstatou nemajetkové.[57]

Pokud je do některého z osobních práv zasaženo, vzniká právo žádat, aby ten, který do osobního práva zasahuje, od svého jednání upustil, aby se zdržel dalších zásahů (zdržovací nárok), nebo aby odstranil následky takového zásahu (odstraňovací nárok) (§ 82 obč. zák.). Právo žádat zdržení se dalších zásahů do osobních práv, ani právo na odstranění následků zásahu do osobních práv promlčení nepodléhají. Např., pokud někdo neoprávněně užívá jméno jiné osoby a tím, že ho spojuje se společensky negativně vnímanou činností, zasahuje tak do osobního práva této osoby na ochranu svého jména a úctu k němu (§ 77 odst. 1 obč. zák.). Dotčená osoba může kdykoliv uplatnit právo žádat zdržení se dalších zásahů, případně odstranění škodlivých následků zásahu, aniž by těmto právům hrozilo promlčení. To neplatí o právech na odčinění újmy, která promlčení podléhají (§ 612 obč. zák.). Srozumitelné shrnutí

[55] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 249.
[56] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 912.
[57] SVOBODA, K. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. Str. 1541.

nabízí důvodová zpráva: „*Osobní práva nemajetkové povahy se nepromlčují. Je-li však na nich způsobena újma, promlčí se právo na jednotlivá plnění vyplývající z této újmy*.“[58]

5.3.3 Některá další promlčitelná práva

5.3.3.1 Právo uskutečnit jednostranné právní jednání

Oproti obchodnímu zákoníku z roku 1991, který promlčení práva „uskutečnit právní úkon“ výslovně předpokládal (§ 390 obch. zák. 1991), dnes takovou úpravu soukromé právo postrádá. Uplatní se zákonné pravidlo o promlčení všech majetkových práv s výjimkou těch zákonem stanovených (§ 611 obč. zák.). Aby konkrétní právo jednostranně právně jednat podléhalo promlčení, mělo by obstát z pohledu majetkové charakteristiky, tzn., zda se účinek právního jednání projeví v majetkové sféře jednajícího subjektu, zároveň nesmí být jeho promlčení vyloučeno zákonem. Mezi taková práva patří mj. právo odstoupit od smlouvy nebo právo dovolat se neplatnosti právního jednání.

Právo odstoupit od smlouvy je judikaturou konstantně vnímáno jako právo promlčitelné. Příkladem uvádím rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16.1.2007, sp. zn. 30 Cdo 2047/2006, v kterém Nejvyšší soud judikuje následovně: „*Právo odstoupit od smlouvy je právem majetkovým, které se promlčuje v tříleté promlčecí době. Namítne-li dlužník důvodně promlčení tohoto práva věřitele, účinky odstoupení od smlouvy vůči němu nenastanou*.“[59] Následkem odstoupení od smlouvy může být vznik práva na vrácení věci, nebo poskytnutého plnění, v případě odstoupení od úvěrové smlouvy se stává pohledávka splatnou, věřiteli tak vzniká právo na její jednorázovou úhradu, případně na ujednanou peněžitou sankci. Požadovaný majetkový charakter je zde zřejmý. Pro počátek běhu promlčecí lhůty bude rozhodující okamžik, kdy nastala skutečnost zakládající právo smluvní strany od smlouvy odstoupit.

Právo vznést námitku neplatnosti právního jednání je promlčitelné, byť jeho majetkový charakter je poněkud pochybný. Z gramatického výkladu i systematického zařazení

[58] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 146.
[59] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.1.2007, sp. zn. 30 Cdo 2047/2006. In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 25.4.2018].

právní úpravy neplatnosti v občanském zákoníku (§ 586 obč. zák.) se nabízí úvaha, že se o právo majetkové povahy spíše nejedná, a to i přesto, že dovoláním se neplatnosti mohou vzniknout práva jednoznačně majetkové povahy, např. právo na vrácení již poskytnutého plnění na základě neplatné smlouvy (§ 579 obč. zák.).[60]

Na promlčitelnosti práva namítnout neplatnost právního jednání, se za účinnosti obč. zák. 1964 shodla literatura i judikatura, byť formulace byla poněkud odlišná. Nešlo totiž o vznesení námitky, nýbrž o dovolání se neplatnosti. Příkladem může být rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. února 2007, sp. zn. 21 Cdo 948/2006, ve kterém lze nalézt formulaci: „*Právo dovolat se tzv. relativní neplatnosti – jak se podává z ustálené judikatury soudů – podléhá promlčení (...)"*. I v dalších judikátech je zmiňována tříletá promlčecí lhůta (resp. doba) s počátkem běhu ode dne, kdy mohlo být právo vykonáno poprvé.[61] Koncepce promlčitelnosti práva namítnout neplatnost zůstala zachována i dnes.

Otázkou je, zda tříletá promlčecí lhůta není v některých případech příliš dlouhá. Např. pokud subjekt namítá neplatnost, neboť jednal v omylu. Vycházím z toho, že pokud dotčený ví, že jednal v omylu, měl se neplatnosti dovolat bez zbytečného odkladu poté, kdy se o svém omylu dozvěděl, nebo měl a mohl se dozvědět. Možnost odložit námitku neplatnosti např. až ke konci poskytnuté promlčecí lhůty může vyvolat nejistotu. Zde se ztotožňuji s názorem, že takové jednání by mohlo být dle okolností posouzeno i jako rozpor s principem poctivosti (§ 6 obč. zák.) nebo zneužití práva (§ 8 obč. zák.).[62]

5.3.4 Některá další nepromlčitelná práva

Mezi další práva, která se nepromlčují, ačkoliv není zcela jednoznačné, zda je zařadit mezi majetková či jiná - nemajetková práva, patří např. právo započítat si pohledávku vůči druhé straně, právo věřitele souhlasit s převzetím dluhu, právo vypovědět závazek na dobu neurčitou a jistě i některá další práva. Často se jedná o práva „svou povahou" nepromlčitelná.[63] Příkladem takových práv je i právo namítnout promlčení nebo práva modifikovat společné jmění manželů, kterým se věnuji níže.

---

[60] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 907.

[61] Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2001, spis. zn. 22 Cdo 1669/2000 nebo rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2009, spis. zn. 30 Cdo 2940/2007.

[62] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 908.

[63] Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 26.11.2003, spis. zn. 33 Odo 630/2002 vyjmenovává některá **svou povahou** nepromlčitelná majetková práva, když uvádí, že ani všechna majetková práva se nepromlčují.

5.3.4.1 Právo vznést námitku promlčení

Právo namítnout promlčení je nepromlčitelné. V opačném případě by totiž mohla nastat situace, kdy ten, komu svědčí námitka promlčení, by ji nemohl vznést, ačkoliv by věděl, že právo vůči němu uplatněné již promlčeno bylo. Vedlo by to k absurdní situaci, kdy ten, kdo by si byl vědom, že mu marně uplynula lhůta k uplatnění práva, by jen určitou dobu počkal, než uplyne druhé straně lhůta k namítnutí promlčení, a pak by své (již promlčené právo) uplatnil, aniž by musel čelit námitce promlčení, resp. měl by účinnou obranu proti námitce promlčení, a to její vlastní promlčení. Byla by tak poskytnuta neúměrná výhoda straně, která o svá práva nedbala a nepečovala v době, kdy měla, a dopustila tak jejich promlčení.

Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 27.11.2002, sp. zn. 29 Cdo 2860/2000, nesouhlasil s námitkou dovolatelky o promlčení práva vznést námitku promlčení. V odůvodnění mj. uvádí: *„Obecně platí, že se promlčují majetková práva, právo uplatnit námitku však není právem majetkovým, nýbrž právem nemajetkovým a jako takové se tudíž nepromlčuje.“*[64]

5.3.4.2 Právo na modifikaci společného jmění manželů (SJM)

Právo manželů na modifikaci SJM je jedním z majetkových oprávnění v širším smyslu, o nichž soudní praxe dovodila, že se s ohledem na svoji povahu nepromlčují.[65] Podstatou je totiž možnost, nikoliv nutnost realizace práva na úpravu režimu společného jmění manželů v konkrétní době.[66] Jde o obdobnou koncepci jako u nepromlčitelnosti práva domáhat se zrušení spoluvlastnictví. Pokud trvá manželství, trvá i právo modifikovat režim společného jmění.

5.3.5 Promlčení práva zapsaného ve veřejném seznamu a rejstříku zástav

Občanský zákoník používá pojem „veřejný seznam“ pro evidenci objektů (věcí) a zápisů práv k těmto objektům. Naproti tomu „veřejným rejstříkem“ se rozumí evidence subjektů, tedy evidence osob. Pro oba je charakteristická možnost přístupu veřejnosti a její právo jednat

[64] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.11.2002, sp. zn. 29 Cdo 2860/2000.
[65] *„Právo na zúžení společného jmění manželů se nepromlčuje*.“ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5.2.2008, spis. zn. 22 Cdo 3515/2006. In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 28.3.2018].
[66] SVOBODA, K. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. Str. 1536.

s důvěrou ve správnost údajů zapsaných ve veřejném seznamu, resp. rejstříku. Právní konstrukce veřejných seznamů (rejstříků) je ovládána dvěma významnými principy, a to principem formální publicity a principem materiální publicity. Přítomnost obou těchto znaků je pro existenci veřejného seznamu (rejstříku) naprosto zásadní. Princip formální publicity zajistí veřejnou přístupnost bez nutnosti překonat formální překážky (např. prokazovat právní zájem), princip materiální publicity lze charakterizovat jako ochranu dobré víry třetích osob, které jednají v důvěře ve správnost a úplnost zápisů v seznamu či rejstříku.[67]

Rejstřík zástav naproti tomu veřejným seznamem není, výše zmiňované zásady formální a materiální publicity se zde neuplatní, proto je v ust. § 618 obč. zák. výslovně zmíněn vedle veřejných seznamů.

Pro veřejný seznam (rejstřík) i rejstřík zástav platí, že pokud se v nich zapsané právo promlčí, vymaže ho ten, kdo seznam (rejstřík) vede, a to na návrh osoby, která má na výmazu právní zájem (§ 618 obč. zák.). Např. zástavní právo, které je i přes své promlčení nadále zapsáno na listu vlastnictví v katastru nemovitostí, může výrazně ovlivnit např. výši kupní ceny takové nemovitosti nebo její konkurenceschopnost na trhu. Vlastník nemovité věci tak bude mít zcela jistě právní zájem na tom, aby na listu vlastnictví zástavní právo zapsáno nebylo.

Z důvodové zprávy vyplývá, že právo, jehož zápis do veřejného seznamu (rejstříku) měl konstitutivní účinky, výmazem zaniká.[68] Pravděpodobně tedy takové právo (za předpokladu, že je promlčitelné) promlčením nezaniká, existuje nadále v oslabené formě a zaniká pak až výmazem z veřejného seznamu (rejstříku). Nicméně jeho předchozí promlčení je důvodem pro výmaz, s nímž je spojen zánik práva.[69] Tichý k tomu uvádí, že „*ustanovení je v rozporu se samotným pojetím promlčení, které neznamená zánik práva (…)*“. Pro pochybnosti o správnosti konstrukce zániku promlčeného práva po výmazu z veřejného seznamu (rejstříku) hovoří i srovnání s právem nezapisovaným do veřejného seznamu (rejstříku). Následkem promlčení takového práva, do veřejných seznamů (rejstříků) nezapisovaných bude nanejvýš jeho oslabení, zánik nároku, ale nikoliv zánik samého práva.[70]

---

[67] TÉGL, P. Některé aspekty úpravy veřejných seznamů. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/nektere-aspekty-upravy-verejnych-seznamu.
[68] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 148.
[69] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 944 – 945.
[70] TICHÝ, L. *Promlčení.* Bulletin advokacie 1-2/2011. Str. 44. Dostupné z: https://www.cak.cz/

5.4 Promlčení v historických a zahraničních souvislostech

5.4.1 Původ v římském právu

Institut promlčení má svůj původ v římskoprávním konceptu promlčení žalob. Na počátku vývoje římského civilního procesu měly všechny žaloby povahu žalob věčných, stále se opakujících, nepromlčovaly se a byly uplatnitelné kdykoliv (*actiones perpetuae*). Teprve v poklasickém právu byl vlivem práva řeckého zaveden institut promlčení žalob. Třicetileté promlčení zavedl v roce 424 n. l. císař Theodosiem II. Počátek promlčení byl stanoven na den, kdy vznikl oprávněnému nárok, promlčení se týkalo jen nároku, nikoliv práva samotného.[71] Římské právo zde počítalo tzv. *tempus continuus* (nepřetržitý čas), kdy se do běhu lhůty započítávaly všechny dny. Oproti tomu u žalob časově omezených (*actiones temporales*), které musely být uplatněny během stanovené doby, byl počítán tzv. *tempus utile* (užitečný čas), do jehož běhu se započítávaly jen dny, kdy bylo možné před magistrátem provést určitý úkon.[72]

Již v této době mělo promlčení svůj typický znak, který charakterizuje tento institut po celou dobu jeho existence. Promlčením nárok nezanikal, byl jen zeslaben tak, že pozbyl své žalovatelnosti. Ten, proti němuž se žaloba promlčela, získal promlčením námitku (exceptio), k níž soud přihlédl na základě žádosti strany, nikoliv z úřední povinnosti.[73]

5.4.2 Vývoj právní úpravy promlčení na našem území od 19. století do současnosti

Všeobecný zákoník občanský (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, ABGB*) z roku 1811, v Československé republice označovaný jako Obecný zákoník občanský (OZO), upravoval promlčení společně s vydržením ve třetím dílu, hlavě čtvrté s názvem „*O promlčení a vydržení*“. Část starší rakouské civilistiky stála na názoru, že vydržení a promlčení jsou jen jakýmsi rubem a lícem téhož právního institutu.[74]

[71] SOMMER, O. *Učebnice soukromého práva římského. Díl I.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Str. 52 - 53.
[72] SKŘEJPEK, M. *Římské soukromé právo. Systém a instituce. 2. vyd.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. Str. 257 a str. 284.
[73] SOMMER, O. *Učebnice soukromého práva římského. Díl I.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Str. 52 - 53.
[74] PETR, B. in SPÁČIL, J. a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976 - 1474). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 325.

Při srovnání právní konstrukce institutu promlčení v občanském zákoníku a v OZO je zřejmé, že základní rysy promlčení jsou v obou zákonících shodné. Promlčením právo nezaniká, protože přijetí plnění promlčeného dluhu není bezdůvodným obohacením (§ 1432 OZO).[75]

Obecný zákoník občanský stanovil obecnou promlčecí dobu (v OZO byl používán výraz „*doba*“ oproti současnému výrazu „*lhůta*“) v délce třiceti let (§ 1478 OZO) s tím, že v dalších ustanoveních OZO zakotvil řadu zvláštních promlčecích dob výrazně kratších. Např. v některých obchodních poměrech byla promlčecí doba tříletá (§ 1486 odst. 1 OZO). Nebylo možné sjednat delší promlčecí dobu než tu zákonnou, naproti tomu sjednání kratší promlčecí doby nic nebránilo (§ 1502 OZO).

Úprava odložení počátku běhu promlčecí doby, podmínky pro stavení i přerušení (přetržení) promlčecí doby byly obdobné, jako nalezneme v současné právní úpravě (odložení počátku běhu srov. §§ 1494, 1495 OZO a §§ 645, 646 obč. zák.; stavení, přerušení srov. § 1497 OZO a §§ 639 a 648 obč. zák.). Zajímavostí zohledňující aktuální témata doby, do které byl OZO zasazen, bylo ustanovení o možném odložení počátku běhu promlčecí doby, případně její stavení, pokud byl někdo nepřítomen z důvodu civilních nebo válečných služeb, případně pokud bylo *„zastaveno přisluhování právem vůbec, např. v dobách moru nebo války“* (§ 1496 OZO).

Zákon č. 1/1863 ř. z., ***obecný zákoník obchodní***, samozřejmě neobsahoval komplexní úpravu promlčení a prekluze. Na obchodní závazkové poměry tak byla aplikována obecná právní úprava obsažená v OZO. Tím se tehdejší obchodní zákoník výrazně lišil od původně československého, později českého obchodního zákoníku z roku 1991, který byl naopak v otázce promlčení velmi komplexní. Obecný obchodní zákoník rakouský u nás platil až do roku 1950. V několika málo zvláštních ustanoveních, která měla přednost před obecnou úpravou obsaženou v OZO, byla stanovena šestiměsíční promlčecí doba pro žaloby na vady prodaného zboží, roční doba pak u žalob a námitek proti speditérovi a dovozníkovi pro ztrátu, poškození nebo opožděné dodání nákladu (čl. 386 a čl. 408 obecného zákoníku obchodního).

Občanský zákoník č. 141/1950 Sb. (také jen „obč. zák. 1950“) věnoval promlčení několik paragrafů v rámci obecných ustanovení (§ 86 – § 99 obč. zák. 1950). Z textu úvodního ustanovení části o promlčení lze usuzovat, že předmětem promlčení bylo právo, ačkoliv přesné

[75] *„Placení dluhu promlčeného (…) nemůže býti žádáno zpět (…).“*

vymezení předmětu promlčení kodex neobsahoval a v textu se střídají pojmy promlčení nároku a promlčení pohledávky. Promlčecí doba (zde stále výraz „*doba*“, stejně jako v OZO) obecně trvala tři roky, pokud zákon nestanovil jinak (§ 90 obč. zák. 1950). Odlišná délka promlčecí doby, a to 10 let, byla stanovena např. pro práva zapsaná v knize pozemkové, železniční, pro nároky přiznané pravomocným rozhodnutím soudu, úřadu nebo orgánu veřejné správy, stejně tak pro pohledávky uznané dlužníkem (§ 91 obč. zák. 1950). Zde stojí za pozornost, že v textu posledně uvedeného ustanovení lze nalézt promlčení práva, nároku i pohledávky, což potvrzuje výše zmíněnou pojmovou nejednotnost. Obč. zák. 1950, stejně jako OZO, neumožňoval ujednat delší promlčecí dobu, než stanovil zákon (§ 99 obč. zák. 1950).

Promlčení nepodléhala práva z poměrů rodinných, nezcizitelná práva socialistických právnických osob a právo vlastnické. Posledně jmenované však za podmínky, že nedošlo k vydržení. Text ustanovení § 88 obč. zák. 1950 nabízí úvahu, zda vydržením mělo dojít k promlčení jinak nepromlčitelného vlastnického práva. Oba instituty jsou zde těsně spojené a jeden vychází z druhého (§ 87 a § 88 obč. zák. 1950).

Občanský zákoník 1964 **(**zák. č. 40/1964 Sb., také jen „obč. zák. 1964“) v původním znění používal výraz „*promlčecí doba*“. Stanovil, že předmětem promlčení je právo, které nebylo vykonáno v době k tomu stanovené. Totožně jako současná právní úprava podmiňoval přihlédnutí soudu k promlčení námitkou dlužníka (§ 100 obč. zák. 1964). Promlčovala se všechna práva majetková s výjimkou práva vlastnického (§ 100 obč. zák. 1964). Pokud nestanovil jinak, obecná promlčecí doba byla tříletá (§ 101 obč. zák. 1964).

Vedle obecné úpravy promlčení v obč. zák. 1964 byla úprava tohoto institutu obsahem několika dalších soukromoprávních předpisů. *Zákoník práce* účinný od roku 1965 (zák. č. 65/1965 Sb.) obsahoval komplexní soubor ustanovení o promlčení. Platný zákoník práce (zák. č. 262/2006 Sb.) si svá dílčí ustanovení o promlčení zachoval.

Dále lze uvést např. *zákon o rodině* účinný od roku 1964 (zák. č. 63/1963 Sb.) nebo zákony *směnečný a šekový* (zák. č. 191/1950 Sb.), či *o pojistné smlouvě* (zák. č. 189/1950 Sb.). Od roku 1991 pak významně do vnímání institutu promlčení zasáhl *obchodní zákoník* se svou komplexní úpravou promlčení. Od toho okamžiku byla aplikována jiná úprava promlčení na obchodní závazkové poměry (poměry, které se řídily obchodním zákoníkem) a jiná na ostatní soukromoprávní poměry (srov. dále v textu).

V období mezi roky 1950 a 1991 žádné obchodní právo neexistovalo, plánované hospodářství řídil stát svými nařízeními. Tomu odpovídal i tzv. hospodářský zákoník z roku

1964 (zák. č. 109/1964 Sb.), který obsahoval pouze úpravu prekluze. Do této právní úpravy se – logicky - nepromítala zásada rovnosti, která je typická pro soukromé právo, na právní poměry byly uplatňovány zásady nadřízenosti a podřízenosti, jako projev mocenského ovládání tzv. socialistických organizací. Zásadní změnu přinesla až novela hospodářského zákoníku z května roku 1990 (zák. č. 103/1990 Sb.), která zavedla nejen pojem závazkové vztahy, ale také institut promlčení jako principiální institut namísto prekluze.

Zcela odlišné pojetí bylo lze najít v ***zákoníku mezinárodního obchodu*** (zák. č. 101/1963 Sb., dále jen „zák. mez. obch.“), kterého mělo být použito tam, kde kolizní normy mezinárodního práva soukromého stanovily použití československého práva. Tento zákoník byl typickým soukromoprávním kodexem zejména pro oblast závazků. Proto zde získal institut promlčení široké uplatnění. Pro závazkové právní vztahy byla typická rovnost a autonomie subjektů. Zákoník mezinárodního obchodu stanovil obecnou promlčecí lhůtu (zde byl použit výraz „*lhůta*“) v délce tří let (§ 82 zák. mez. obch.). Zvláštní promlčecí lhůty byly stanoveny pro pravomocně přiznaná práva v soudním nebo rozhodčím řízení, a to v délce deseti let (§ 93 zák. mez. obch.), další výjimky z obecně stanovené délky promlčecí lhůty se týkaly např. oblasti práv vůči dopravci (§ 87 zák. mez. obch.), nebo práv na náhradu škody (§ 83 zák. mez. obch.). Obdobně jako dnes občanský zákoník umožňoval zákoník mezinárodního obchodu stranám, aby si ujednaly delší nebo kratší promlčecí lhůty, než bylo zákonem stanoveno. Podmínkou byla písemná forma takového ujednání a celková promlčecí lhůta smluvená spolu se zákonnou nesměla činit více jak 15 let (§ 88 zák. mez. obch.). Obdobně stanoví obč. zák. v ust. § 630 odst. 1 s tím rozdílem, že v cit. ustanovení je stanovena i minimální délka ujednané promlčecí lhůty.

Obchodní zákoník 1991 (zák. č. 513/1991 Sb., také jen „obch. zák. 1991“) vymezil podstatu promlčení, předmět promlčení, délku promlčecích dob (opět „*doba*“ nikoliv lhůta), stanovení jejich počátku, stavení a přerušení (přetržení) víceméně samostatně, tj. nezávisle na občanském zákoníku tehdy účinném, tj. občanském zákoníku 1964 ve znění novely z r. 1991 (zák. č. 509/1991 Sb.). Jen v ojedinělých případech bylo nutné subsidiárně aplikovat občanský zákoník, a to např. pro počítání času nebo stanovení platnosti/neplatnosti právních úkonů, které byly stěžejní pro běh promlčecí doby, pro změnu a zánik závazků.

Dvojí úprava promlčení soukromoprávních vztahů přinášela problémy. Nutno říct, že z pohledu právní jistoty byl takový stav krajně nežádoucí. Ne vždy bylo zřejmé, který právní

předpis má být na daný případ aplikován. V některých případech vyřešila otázku aplikace jedné či druhé právní úpravy až judikatura.

V jedné ze svých statí označuje Eliáš výše popsané rozštěpení právní úpravy za „*prokletí partikularismu*“. Poukazuje na to, že již při prvním pohledu na naši zákonnou úpravu promlčení tím prvním, čeho si všimneme, je partikularismus. Nepovažuje jej za samozřejmost, naopak upozorňuje na nebezpečí recidivy z důvodu neznalosti. Uvádí: „*Jde o dědictví ideologie totalitního státu, která u nás odmítla myšlenku dualismu soukromého a veřejného práva už krátce po r. 1948. Tím se otevřela cesta blouznění o samostatných právních odvětvích – pracovním, zemědělskodružstevním nebo hospodářském. Nejde o mrtvou minulost. I dnes je stále živý kult „samostatných“ zákonů a „samostatných“ právních odvětví.*“[76]

Významnou odlišností cit. obchodního zákoníku od občanského zákoníku 1964 ve znění novely z r. 1991 byla délka promlčecí doby. Obecnou promlčecí dobu stanovil obchodní zákoník na čtyři roky, obecná promlčecí doba v obč. zák. 1964 byla tříletá. Bylo dovoleno promlčecí dobu prodloužit, a to jednostranným písemným prohlášením, i opakovaně, jen s omezením maximální možné délky na deset let od okamžiku, kdy začala doba běžet poprvé. Naproti tomu ani dohodou nemohla být promlčecí doba zkrácena, v tomto směru bylo ust. § 401 obch. zák. 1991 kogentní povahy.

Souběh úpravy délky promlčecí doby v občanském a obchodním zákoníku zakládal, jak říká, Eliáš v cit. práci „*nedůvodnou nerovnováhu v právech a povinnostech*“. Klade si mj. také otázku, zda koncept, podle něhož mají podnikatelé v obchodních vztazích k dispozici obecnou promlčecí lhůtu o rok delší než laici v občanskoprávních vztazích, je v souladu s všeobecně přijímanou myšlenkou, že obchodní právo je právem profesionálů, a že na podnikatele lze klást vyšší požadavky než na laika co do odbornosti a péče o vlastní záležitosti související s podnikáním.[77]

Odlišně také obchodní zákoník výslovně předpokládal, že předmětem promlčení je nejen právo na plnění, ale také právo uskutečnit právní úkon (§ 387 obch. zák. 1991). Toto ustanovení se vztahovalo na práva, která mohla být vykonána jednostranným právním úkonem, projevem oprávněné osoby, a nebylo nutné se uspokojení takového práva domáhat u soudu. S výjimkou práva vypovědět smlouvu uzavřenou na dobu neurčitou tak promlčení podléhala veškerá práva účastníků závazkových vztahů vykonat právní úkon s právními následky i pro

[76] ELIÁŠ, K. K některým otázkám promlčení v soukromém právu. Obchodněprávní revue. 2011, 3(9), 253-259. ISSN 1803-6554.
[77] ELIÁŠ, K. K některým otázkám promlčení v soukromém právu. Obchodněprávní revue. 2011, 3(9), 253-259. ISSN 1803-6554.

jiné účastníky těchto vztahů. Nepromlčitelnost práva vypovědět smlouvu uzavřenou na dobu neurčitou měla zřejmé opodstatnění. Pokud by se toto právo mohlo promlčet, stala by se smlouva uzavřenou na věčné časy. Příkladem promlčitelného práva uskutečnit právní úkon může být právo odstoupit od smlouvy, právo započítat pohledávku nebo právo dovolat se neplatnosti právního úkonu.

Není cílem této práce rozebírat jednotlivé odlišnosti, případně výkladové nejasnosti, které dvojí právní úprava promlčení přinášela a přináší. Jako téma by pravděpodobně stačilo na samostatnou práci, nicméně i dále v textu některé další zajímavé příklady uvádím, a to i s ohledem na přechodné ustanovení § 3036 obč. zák., které říká, že „*podle dosavadních předpisů se až do svého zakončení posuzují lhůty a doby, které začaly běžet přede dnem nabytí účinnosti občanského zákoníku, jakož i lhůty a doby pro uplatnění práv, které se řídí dosavadními právními předpisy, i když začnou běžet po dni nabytí účinnosti občanského zákoníku.*“ Bude tedy ještě nějakou dobu trvat, než budeme moci na problémy spojené s dvojí právní úpravou promlčení pohlížet jen jako na historickou zajímavost.

5.4.3 Promlčení v zahraničních souvislostech

Pojetí institutu promlčení v českém právním řádu, tedy koncepce promlčení subjektivního práva, není, jak již bylo zmíněno, jediným možným pojetím. V zahraničních právních řádech lze najít odlišné koncepce institutu promlčení.

Německá terminologie promlčení (*Verjährung*) hovoří o promlčení nároku (*Anspruch*). Legální definice nároku je obsažena v BGB: nárokem se rozumí subjektivní právo požadovat od jiného, aby jednal nebo opomenul jednat (§ 194 BGB). Je dovozováno, že se jedná o hmotněprávní institut, nikoliv o procesní právo žalovat.[78] Obecná promlčecí lhůta je tříletá, pro nároky vztahující se k nemovitostem je prodloužena na deset let (§ 196 BGB). V BGB lze v § 197 nalézt i promlčecí lhůtu v délce třiceti let, vztahuje se na zvláštní případy, např. nároky na náhradu způsobené újmy na životě, zdraví, svobodě, nároky z vykonatelných rozhodnutí aj.

Podle polského Kodeksu cywilnego se promlčuje nárok (čl. 117), v italském Codice civile najdeme promlčení práva (čl. 2934), stejně jako v českém právním řádu.[79]

[78] WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. Vydání první. Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 33-34.
[79] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654*. Praha: Leges, 2014. Str. 884.

Ve francouzském Code civil najdeme promlčení žaloby (čl. 2262 CC). Svým pojetím se blíží anglickému právu, v obou se jedná se o zřejmý odraz římskoprávního konceptu promlčení žalob. Není bez zajímavosti, že francouzský občanský zákoník vychází (tedy stejně jako ABGB) z jednotné koncepce promlčení a vydržení, a to i v délce obecné promlčecí, resp. vydržecí lhůty, která je shodně stanovena na 30 let (čl. 2262).[80]

Všeobecný občanský zákoník (ABGB) již v době svého vzniku přijal koncept, že se promlčuje subjektivní právo. Tím se v základních rysech současná česká úprava promlčení shoduje s rakouskou úpravou. Je ale třeba připomenout, že sám základ pojetí promlčení v ABGB je odlišný: ust. § 1451 hovoří o promlčení jako o „ztrátě práva" (*der Verlust eines Rechtes*), které nebylo vykonáno po čas stanovený zákonem, ale to neznamená, že by ve skutečnosti šlo o zánik práva.[81]

Anglo-americké pojetí se tradičně liší od toho kontinentálního v tom, že promlčení je považováno za institut práva občanského procesního, nikoliv občanského práva hmotného. Promlčení má za následek omezení žaloby (*Limitation of Action*). V Anglii je institut promlčení upraven v zákoně o promlčení z roku 1980. Promlčecí lhůty jsou zde různé: šest let v případě jednoduchých občanskoprávních deliktů (*torts*), dvanáct let např. pro dědické nároky, žalobu v případě porušení některých povinnosti je třeba podat ve lhůtě 15 let od porušení povinnosti. Marným uplynutím lhůty zaniká možnost dovolat se ochrany (*remedy*), nikoliv právo samo. Tento stav se označuje jako *omezení práva podat žalobu (Limitation of Action)*. Vzhledem k tomu, že promlčení je vnímáno jako procesní institut, uplatní se zde diskreční oprávnění soudu prodloužit promlčecí lhůtu u porušení práv na ochranu osobnosti (pomluvy), případně může možnost promlčení zcela vyloučit, a to při žalobách o náhradě škody na zdraví či způsobení smrti.[82]

Pro úplnost je třeba uvést, že na mezinárodní úrovni se objevily snahy sjednotit úpravu promlčení. Lze jmenovat Úmluvu o promlčení při mezinárodní koupi zboží (sjednána v rámci diplomatické konference pod záštitou OSN v New Yorku v roce 1974; v ČR vyhlášena v roce 1988). Některé oblasti promlčení jsou obsahem Úmluvy o mezinárodní železniční přepravě

[80] WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. Vydání první. Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 34.
[81] Krčmář uvádí, že „*podle § 1451 je promlčení ztráta práva, které nebylo vykonáno po dobu zákonem ustanovenou*." Dále uvádí, že „*výkon práva je jevem velmi významným. Je důležitý zejména proto, že leckdy se žádá výkon práva k jeho zachování, jakož s druhé strany nevýkon práva působí jeho ztrátu (...)*."; KRČMÁŘ, J. *Právo občanské I. Výklady úvodní a část všeobecná.* Reprint z roku 1946. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 213 a str. 100.
[82] WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu.* Vydání první. Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 33-34.

(COTIF), v ČR vyhlášené v roce 1985, nebo Úmluvy o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (CMR), vyhlášené v ČR v roce 1975.

Vzhledem k členství naší země v Evropské unii je třeba na závěr této kapitoly zmínit také Návrh všeobecného referenčního rámce (DCFR)[83] předložený v roce 2007 Komisi a projednaný v roce 2008 Evropským parlamentem. Je považován za významný krok na cestě ke sjednocení práva Evropské unie. Jedná se o ryze akademický dokument, který by dle usnesení Evropského parlamentu[84] ze dne 3.9.2008 měl být „*nástrojem pro lepší tvorbu právních předpisů*" a který je tvořen „*souborem nezávazných pokynů, které budou používány zákonodárci na úrovni Společenství*". Úpravu promlčení obsahuje kniha III upravující závazky (smluvní i mimosmluvní) a související práva.

5.5 Hmotněprávní a procesněprávní následky promlčení

Podstata promlčení je obsažena v první větě úvodního ustanovení části o promlčení (§ 609 obč. zák.): „*Nebylo-li právo vykonáno v promlčecí lhůtě, promlčí se a dlužník není povinen plnit.*" Hmotněprávním následkem promlčení práva je, že dlužníkova povinnost plnit zanikne, a tedy také nutně zároveň vznikne jeho subjektivní právo odmítnout plnění. Z pohledu procesního je následkem promlčení vznik práva vznést námitku promlčení, neboli namítnout promlčení či se promlčení dovolat.

Soud zohlední skutečnost, že došlo k promlčení žalovaného práva, jen na základě dlužníkovy námitky promlčení. Pokud tedy dlužník tuto námitku nevznese, soud promlčení práva na plnění nezohlední, a to ani v případě, že by mu byla tato skutečnost během soudního řízení známa (§ 610 obč. zák.). Platí tedy, že soud přihlédne k promlčení jen tehdy, namítne-li to dlužník (*ope exceptionis*), a nikoliv z úřední povinnosti (*ex officio*).[85]

5.5.1 Námitka promlčení

Dlužník má právo, nikoliv povinnost námitku promlčení vznést. Pokud tak učiní, právo pozbývá svého nároku, soud nemůže žalované právo žalobci přiznat. Nárok se okamžikem

[83] Draft Common Frame of Reference
[84] Usnesení Evropského parlamentu ze dne 3. září 2008 o společném referenčním rámci evropského smluvního práva; P6_TA(2008)0397 Evropské smluvní právo. Dostupné z: www.europarl.europa.eu
[85] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654*. Praha: Leges, 2014. Str. 893-894.

marného uplynutí promlčecí lhůty totiž stává nárokem podmíněným, jeho zachování je vázáno právě na to, zda dlužník svého práva namítnout promlčení využije. Až účinným vznesením námitky promlčení zaniká nárok z promlčeného práva a právo se stává právem naturálním. Shodně judikoval Nejvyšší soud dne 26.4.2006, ve svém rozhodnutí, spis. zn. 32 Odo 466/2004: *„Účinným vznesením námitky promlčení v soudním řízení dochází k zániku nároku, tj. subjektivní právo věřitele přestává být soudně vynutitelné (i když nadále trvá jako naturální právo).“* Mezi právními odborníky nepanuje shoda na tom, kterým okamžikem zaniká nárok plynoucí z promlčeného práva. Např. Eliáš zmiňuje právní konstrukci, podle které nárok zaniká okamžikem promlčení[86], naproti tomu Zuklínová uvádí, že „*vznesením námitky promlčení (proti promlčenému právu) zanikne nárok (součást práva spočívající (…) v autoritativní vynutitelnosti práva)*“, argumentuje tedy shodně s výše cit. rozhodnutím Nejvyššího soudu.[87]

Se zánikem nároku úzce souvisí otázka, zda promlčením zaniká povinnost dlužníka plnit, či nikoliv. Text zákonného ustanovení § 609 obč. zák. může vést k závěru, že povinnost dlužníka promlčením práva zaniká („*dlužník není povinen plnit*“). V důvodové zprávě k obč. zák. se k ust. § 609 uvádí: „*Promlčí-li se právo, dlužníkova povinnost k plnění zaniká (…)*“.

Právní názor, že dlužníkova povinnost plnit zaniká promlčením práva, vyjadřuje Svoboda, podle kterého „*hmotněprávní povinnost dlužníka plnit zaniká již uplynutím promlčecí lhůty, nikoliv až tím, že dlužník vznese námitku promlčení (…)*“, dále pak uvádí, že pokud dlužník námitku promlčení účinně nevznese a soud o žalovaném právu rozhodne, stává se soudní rozhodnutí právním důvodem pro následné plnění dlužníka.[88] S ohledem na deklaratorní povahu soudního rozhodnutí lze o tomto tvrzení s úspěchem pochybovat.

Proti Svobodovu výkladu stojí názor Tégla i Weinholda, kteří tvrdí, že ustanovení o tom, že „dlužník není povinen plnit“ je totiž třeba vnímat tak, že promlčením práva vznikne dlužníku ***právo plnění odmítnout***, nikoli tak, že by dlužníkova povinnost promlčením zanikla.[89] S tímto právním názorem se zcela ztotožňuji a domnívám se, že pro něj hovoří i to, že povinnosti vždy odpovídá nějaké právo. Pokud promlčením nezaniká právo věřitele na plnění, neměla by zaniknout ani tomuto právu odpovídající povinnost dlužníka plnit. Jen je nutné na ni pohlížet v kontextu oslabení nároku, které souvisí s promlčením práva. Dále je třeba vzít do

[86] ELIÁŠ, K. *Návrh úpravy promlčení v osnově občanského zákoníku.* Bulletin advokacie, 2011, č. 1 – 2. Str. 49.
[87] ZUKLÍNOVA, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 406.
[88] SVOBODA, K. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. Str. 1526 – 1527.
[89] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654*. Praha: Leges, 2014. Str. 884 - 886. Shodně § 214 odst. 1 BGB: *Nach Eintritt der Verjährung ist der Schuldner berechtigt, die Leistung zu verweigern.* (Promlčením je dlužník oprávněn odmítnout plnění.)

úvahy, že promlčení práva věřitele nebrání dlužníku uznat povinnost odpovídající promlčenému právu, což předpokládá, že taková povinnost stále existuje. Pokud by okamžikem promlčení povinnost zanikla, dlužník by neměl co uznat.

Pokud se právo věřitele promlčí, může dlužník odmítnout plnění jak mimosoudně, např. reakcí na předžalobní výzvu ke splnění, tak v rámci soudního řízení. Námitku promlčení lze s očekávanými právními následky uplatnit jen v řízení před soudem, nebo jiným k tomu příslušným orgánem (rozhodcem, stálým rozhodčím soudem). Pokud dlužník svého práva vznést námitku promlčení nevyužije a soud žalobnímu návrhu žalobce vyhoví, pak již dlužník promlčení namítnout nemůže.

Vznést námitku promlčení může dlužník logicky jen dříve, než splní. Pokud již splnil, nemůže namítat promlčení, neboť právo na plnění (pohledávka) splněním zaniklo. Toto potvrzuje Nejvyšší soud svým rozhodnutím ze dne 28.2.2013, sp. zn. 33 Cdo 2863/2010: „*Lze-li námitku promlčení úspěšně uplatnit jen vůči existujícímu právu na plnění (pohledávce), potom pohledávky, které zanikly splněním před jejím vznesením, nelze zpětně námitkou promlčení důvodně napadnout.*“[90]

5.5.2 Námitka promlčení v soudním řízení

Pokud se námitkou promlčení lze účinně bránit jejím vznesením v rámci probíhajícího soudního řízení, je otázkou, v jakém stadiu soudního řízení se tak má stát, a zda lze námitku promlčení vznést i v průběhu odvolacího řízení. Odpověď nebyla vždy jednoznačná. V období po novelizaci občanského soudního řádu účinné od 1.1.2001 (zák. č. 30/2000 Sb.) se soudy prvního stupně a soudy odvolací zabývaly otázkou, zda zásada koncentrace dopadá i na námitku promlčení, zda může dlužník (pravděpodobně v pozici žalovaného) vznést námitku promlčení kdykoliv během řízení, nebo jen do okamžiku koncentrace řízení.

Nejvyšší soud řadou svých rozhodnutí[91] poskytl konstantní a stabilní výklad příslušných procesních ustanovení. Např. ve svém rozsudku ze dne 29.10.2003, sp. zn. 32 Odo 879/2002 uvádí k povinnosti účastníků tvrdit před soudem prvního stupně všechny právně významné skutečnosti toto: „*Námitku promlčení vznesenou dlužníkem (povinnou osobou) však za*

[90] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.2.2013, sp. zn. 33 Cdo 2863/2010. In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 25.3.2018].
[91] Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.8.2003, spis. zn. 29 Odo 162/2003; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.4.2003, sp. zn. 25 Cdo 1460/2002; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.5.2008, sp. zn. 32 Cdo 4291/2007. In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 27.3.2018].

uplatnění skutečností ve smyslu § 119a, § 205a a § 211a o.s.ř. považovat nelze. I když se dlužník námitkou promlčení dovolává právní skutečnosti, totiž uplynutí promlčecí doby, neuplatňuje samotnou námitkou promlčení takové skutečnosti, které by byl povinen uvést v rámci své povinnosti tvrzení, nýbrž uplatňuje pouze své právo dovolat se promlčení." Na otázku, v jakém stadiu soudního řízení je nutné námitku promlčení uplatnit, odpovídá v cit. rozhodnutí Nejvyšší soud následovně: „*Právo dlužníka vznést námitku promlčení žádný hmotněprávní ani procesní předpis nekoncentruje do určitého stadia řízení, přičemž z povahy námitky promlčení, dané hmotněprávní úpravou, plyne, že ji lze uplatnit kdykoliv v průběhu řízení až do právní moci rozhodnutí o věci, tedy i v rámci odvolacího řízení.*"[92]

Z výše uvedeného je zřejmé, že dlužníku nic nebrání namítnout promlčení až v odvolacím řízení. Důvodem může být neznalost, „zapomenutí", v mnoha případech ale půjde o účelové jednání. Ve svém článku „*Námitka promlčení v odvolacím řízení – další dějstvi*" označuje takové jednání Mikulcová mnohdy až za „šikanózní" vůči žalobcům[93]. K uplatnění námitky promlčení až v odvolacím řízení judikoval Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 27.5.2008, sp. zn. 32 Cdo 4291/2007, následovně: *„V režimu neúplné apelace se může odvolací soud zabývat námitkou promlčení vznesenou až v odvolacím řízení, jen není-li spojená s nepřípustným uplatňováním nových skutečností a důkazů".*[94] Nejvyšší soud klade v cit. rozhodnutí (shodně pak v dalších rozhodnutích k otázce přípustnosti námitky promlčení v odvolacím řízení) důraz na to, že námitku promlčení je nezbytné vyhodnotit jako bezdůvodnou, pokud „*z obsahu spisu a skutkových zjištění soudu prvního stupně nelze bez dalších okolností a důkazů posoudit promlčení práva, tj. že marně uplynula promlčecí doba".* Odůvodnění odpovídá systému neúplné apelace, jehož charakteristickým znakem je nutnost zvýšené odpovědnosti účastníků za to, že před soudem prvního stupně uvedli veškeré pro věc právně významné skutečnosti a označili důkazní prostředky, které jsou způsobilé jejich tvrzení prokázat. Aby mohlo být až v odvolacím řízení účinně namítnuto promlčení, a nejednalo se přitom o „nové skutečnosti a důkazy", musí být odvolací soud schopen případné promlčení posoudit z okolností uvedených a prokázaných již během řízení před soudem prvního stupně. Není bez zajímavosti, jak se Nejvyšší soud v cit. rozhodnutí postavil k možnostem obrany proti námitce promlčení vznesené až v odvolacím řízení. Potvrzuje protistraně „*právo na uplatnění*

[92] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.10.2003, sp. zn. 32 Odo 879/2002. In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 27.3.2018].
[93] MIKULCOVA, L. *Námitka promlčení v odvolacím řízení – další dějstvi*. Právní rozhledy. 2008, **16**(21), 796-798. ISSN 1210-6410.
[94] Shodně v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21.8.2003, sp. zn. 29 Odo 162/2003, příp. ze dne 14.1.2004, sp. zn. 32 Odo 653/2003. In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 27.3.2018].

skutečností – promlčení vylučujících“ s tím, že by bylo „*v rozporu s právem na spravedlivý proces*“, pokud by bylo toto právo protistraně odepřeno, a to s ohledem na to, že pokud nebyla námitka promlčení vznesena, neměla protistrana důvod (ani právo) v rámci řízení před soudem prvního stupně namítané promlčení tvrzením a důkazy vyvracet. Lze tedy usuzovat, že žalovaný, který si námitku promlčení „schovává“ až do odvolacího řízení, s ní nemusí být úspěšný, a to i přes to, že na promlčení lze usuzovat z okolností obsažených ve spisu. Protistraně bude zřejmě k účinné obraně stačit, pokud uvede, že došlo k některé skutečnosti promlčení vylučující, např. že dluh byl žalovaným uznán, nebo byl nárok uplatněn v jiném, např. adhézním řízení.[95]

5.5.3 Námitka promlčení a dobré mravy

Při výkonu práva namítnout promlčení je, jako při výkonu každého jiného subjektivního práva, nezbytné jednat v souladu se zásadami ovládajícími občanské právo. Každé vznesení námitky promlčení by tedy mělo mj. dostát zásadě zakazující zneužití práva (§ 8 obč. zák.), mělo by být poctivé a nemělo by být v rozporu s dobrými mravy (§ 6 odst. 2 a § 1 odst. 2 obč. zák.). Princip souladu s dobrými mravy je stěžejní zásadou v právu obecně, v kodexu občanského práva je zmíněn v samém úvodu. Ustanovení § 1 odst. 2 obč. zák. vymezuje hranice autonomie smluvních stran, říká, že *„(…) zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, (…)*“, s podobnou logikou pak v ustanovení § 2 odst. 3 obč. zák. stanoví, že „*Výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy (…)*“.

Sám pojem „dobré mravy“ zákon nedefinuje, resp. nevymezuje, nicméně Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 15.1.1997 dovodil, že se jedná o „*souhrn etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Tento obecný horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a čase, musí být posuzován z hlediska konkrétního případu také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu*“[96], právní teorie charakterizuje „dobré mravy“ jako „souhrn společenských, kulturních a mravních hodnot

[95] MIKULCOVA, L. *Námitka promlčení v odvolacím řízení – další dějství*. Právní rozhledy. 2008, **16**(21), 796-798. ISSN 1210-6410.
[96] Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.1.1997, sp. zn. II. ÚS 309/95. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 27.3.2018].

(etických zásad), které v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence a zejména jsou sdíleny a uznávány rozhodující většinou společnosti“.[97]

Sankcí za rozpor právního jednání s dobrými mravy je absolutní neplatnost takového právního jednání. Už za účinnosti obč. zák. 1964 judikatura dovodila, že i vznesení námitky promlčení může být výkonem práva, které se příčí dobrým mravům. V tomto duchu se vyjádřil Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 15.1.1997: „*Ustanovení § 3 ObčZ, podle něhož výkon práv nesmí být v rozporu s dobrými mravy, platí i pro výkon práva vznést námitku promlčení*“.[98] Bylo to pravděpodobně poprvé, kdy se Ústavní soud zabýval vztahem námitky promlčení a dobrých mravů.[99]

Měřítko „dobrých mravů“, ale i zásady poctivosti a zásady zákazu zneužití práva je nutné zohlednit obzvláště při posuzování situace, kdy úspěšné dovolání se promlčení způsobí újmu někomu, kdo marné uplynutí promlčecí lhůty nezavinil.

Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 6.9.2005, pod spis. zn. I. ÚS 643/04 uvedl, že „*není pochyb o tom, že námitka promlčení zásadně dobrým mravům neodporuje, ale mohou nastat situace (např. v poměru mezi nejbližšími příbuznými), že uplatnění této námitky je výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil, a vůči němuž by za takové situace zánik nároku na vydání bezdůvodného obohacení v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil.*“[100] V odůvodnění k tomuto nálezu Ústavní soud uvádí, že „*obecné soudy tím, že v projednávaném případě připustily a vzaly při svém rozhodování v úvahu nemravnou námitku promlčení, (...), aprobovaly jednání, které je „contra bonos mores“. V důsledku tohoto postupu nebylo řízení před obecnými soudy, jako celek, spravedlivé.*“ Ústavní soud v argumentaci tohoto nálezu upřesnil výklad pojmu „dobré mravy“, a to následovně: „*Pojem „dobré mravy“ nelze vykládat pouze jako soubor mravních pravidel užívaných jako korektiv (...), ale jako příkaz soudci rozhodovat v souladu s ekvitou, což ve svých důsledcích znamená nastoupení cesty nalézání spravedlnosti.*“[101]

---

[97] DVOŘÁK, J. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 50.
[98] Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.1.1997, sp. zn. II. ÚS 309/95. In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 27.3.2018].
[99] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654*. Praha: Leges, 2014. Str. 897.
[100] LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekodifikaci. Promlčení a prekluze*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013. Str. 70-72. Nález Ústavního soudu ze dne 6.9.2005, sp. zn. I. ÚS 634/04.
[101] LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekodifikaci. Promlčení a prekluze*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013. Str. 73. Nález Ústavního soudu ze dne 6.9.2005, sp. zn. I. ÚS 634/04.

Na druhou stranu nelze vinit oprávněný subjekt ze zneužití práva, pokud uplatní své právo na plnění až těsně před koncem promlčecí lhůty, byť by tak učinil v její poslední den. Toto vyplývá např. i z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.7.2004, sp. zn. 32 Odo 1122/2003, kterým Nejvyšší soud rozhodl, že „*uplatní-li věřitel u soudu právo na zaplacení dlužné částky před uplynutím promlčecí lhůty, je bezpředmětnou námitka, že uplatnění práva po uplynutí větší části promlčecí lhůty (nebo těsně před jejím uplynutím) je již v rozporu s dobrými mravy*“. V odůvodnění svého rozhodnutí pak uvádí, že promlčecí lhůtu „*nelze zkracovat s odkazem na to, že vymáhání dlužné částky po delší době je v rozporu s dobrými mravy*“.[102]

5.5.4 Subjekty oprávněné vznést námitku promlčení

Námitku promlčení vznáší především sám dlužník. Účinně namítnout promlčení může také jeho právní nástupce, dále pak dlužníkův zákonný nebo smluvní zástupce a dle judikatury Nejvyššího soudu také vedlejší účastník. Z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 19.2.2009, sp. zn. 25 Cdo 539/2008, je patrné, že Nejvyšší soud odmítl přisvědčit tomu, že „*námitka promlčení vznesená vedlejším účastníkem na straně žalovaných nemá účinky vůči žalovaným jako hlavním účastníkům*“, a považuje takové výhrady svou podstatou za zpochybnění funkčnosti institutu vedlejšího účastenství v občanském soudním řízení. Dále v rozhodnutí uvádí: „*Uplatnění obrany proti žalobě je procesním právem účastníka řízení (žalovaného) a stejné právo má ve smyslu ustanovení o.s.ř. i vedlejší účastník, který za řízení vystupuje na jeho straně*“. Soud v citovaném rozhodnutí upozornil také na to, že v rámci obrany proti žalobě lze vznést rovněž námitky vycházející z hmotněprávní úpravy (tedy např. námitku promlčení), aniž by pro samotné procesní právo vznést v řízení námitky bylo podstatné, v jakém právu má ona námitka původ, zda v hmotném nebo procesním.[103]

Občanský zákoník přiznává ručiteli právo vznést všechny námitky, které může vůči věřiteli vznést dlužník, tedy i námitku promlčení. Tu ručitel vznáší ve vztahu ke svému závazku, který je akcesorický k závazku hlavního dlužníka. Jde tedy o promlčení práva oprávněného na plnění od ručitele. Pokud je ručitel se svou námitkou úspěšný, právní následky se přičítají jen ručiteli, vůči němu oprávněný pozbývá svého práva a toto právo se stává právem naturálním. Právo oprávněného na plnění od dlužníka nárok stále obsahuje, byť vzhledem k úspěšnému

[102] VAŠKE, V. Přehled judikatury ve věcech promlčení a prekluze v soukromém právu. Praha: ASPI, a. s., 2006. Str. 19-20. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.7.2004, sp. zn. 32 Odo 1122/2003.
[103] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.2.2009, sp. zn. 25 Cdo 539/2008. In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 27.3.2018].

namítnutí promlčení u ručitelského závazku to bude nárok pravděpodobně podmíněný. Pokud by ale vůči věřiteli namítl promlčení dlužník, pak právní následky úspěšného namítnutí dopadají i na ručitele.

V případě plurality subjektů (povinných i oprávněných) je stěžejní určit, o jaký typ plnění se u dotyčného práva jedná. U nedělitelného plnění má námitka promlčení objektivní účinky (*účinky in rem*), tzn., že pokud kterýkoliv ze (spolu)dlužníků úspěšně namítne promlčení, přičítají se právní následky všem (spolu)dlužníkům. Obdobně pak dlužník povinný k nedělitelnému plnění několika věřitelům může namítnout promlčení jen vůči jednomu z nich, a to s účinky vůči všem.

U dělitelného plnění je třeba přistupovat k jednotlivým subjektům samostatně. V případě dílčích závazků je každý z několika spoludlužníků dlužen jen svůj díl a každý z několika věřitelů je věřitelem jen svého dílu. Námitka promlčení zde bude mít subjektivní účinky (*účinky in personam*), tzn., že právo věřitele se vůči každému ze spoludlužníků promlčuje zvlášť. Pokud kterýkoliv ze spoludlužníků úspěšně namítne promlčení, pak s účinky jen pro něho samého, pro jeho díl (podíl). Stejně tak dlužník zavázaný plněním vůči více věřitelům, jejichž pohledávky jsou mezi nimi navzájem dílčí, musí uplatnit námitku promlčení vůči každému z věřitelů, pokud úspěšně namítne jen vůči některému z nich, dopadají účinky namítnutí jen na plnění tomuto věřiteli. Obdobné subjektivní účinky bude mít námitka promlčení v případě solidárních závazků. I zde běží promlčecí lhůta ve vztahu ke každému spoludlužníku, resp. vůči každému z věřitelů, samostatně. Námitka promlčení má tedy účinky *in personam*.

5.5.5 Námitka promlčení při oboustranné povinnosti plnit

Občanský zákoník v duchu zachování rovnosti stran soukromoprávních poměrů stanoví v § 610 odst. 2 určitá omezení pro možnost namítnout promlčení. Konkrétně v případech, kdy si smluvní strany navzájem plnily na základě zdánlivého či neplatného právního důvodu, nebo na základě právního důvodu, který později odpadl.[104]

Jsou-li strany neplatné nebo zrušené smlouvy povinny si vzájemně vrátit vše, co podle ní dostaly, přihlédne soud k námitce promlčení jen tehdy, jestliže by i druhá strana mohla promlčení namítat (§ 610 odst. 2 obč. zák.). Smyslem je zajistit spravedlivé uspořádání, aby v případě vzájemného plnění jej obě strany získaly zpět, a to i v případě, že právo jedné strany

[104] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654*. Praha: Leges, 2014. Str. 903.

je nepromlčitelné (např. právo vlastnické) a právo druhé strany se promlčuje, nebo za situace, kdy k vzájemnému plnění došlo v různém okamžiku a jedné straně již uplynula promlčecí lhůta k uplatnění práva, zatímco druhé ještě nikoliv.

Pokud tedy jedna ze stran vznese námitku promlčení, soud nemůže zamítnout žalobu hned, když zjistí, že je právo promlčeno, ale musí přezkoumat, zda může promlčení namítat i druhá strana. V případě kladné odpovědi přihlédne k vznesené námitce promlčení a žalobu zamítne, bez ohledu na to, zda druhá strana námitku promlčení skutečně vznesla, či nikoliv[105]. Pokud soud vyhodnotí, že druhý účastník by námitku promlčení vznést nemohl, k námitce prvního účastníka nebude přihlížet.[106] Obdobně bude soud postupovat v případě, že bylo uzavřeno několik závislých smluv a některé z nich se ukáží být zdánlivé nebo neplatné. Práva z jednotlivých smluv, které na sebe navazují, nebo kdy jedna vychází z druhé, se mohou promlčovat v jiných lhůtách, resp. v jiném okamžiku, proto i zde musí soud přihlédnout k tomu, zda by protistrana mohla namítnout promlčení.[107]

5.5.6 Vzdání se námitky promlčení

Podle obč. zák. 1964 ve znění novely z r. 1991 nebylo možné se předem vzdát práva, které v budoucnu teprve vznikne. Taková dohoda byla neplatná (§ 574 odst. 2 obč. zák. 1964). Tuto koncepci dnes účinný občanský zákoník opustil, když obecně připouští možnost vzdát se předem práva, které ještě nevzniklo (důsledek principu autonomie vůle). V některých případech ale stanoví určitá omezení. Takto je omezeno právo předem se vzdát námitky promlčení. Pokud se dlužník vzdá předem svého práva vznést námitku promlčení, jedná se pouze o zdánlivé právní jednání, nepřihlíží se k němu (§ 610 odst. 1 obč. zák.). Stejně bude posouzeno právní jednání, kterým se dlužník vzdá práva namítnout promlčení sice předem, ale s účinky k okamžiku uplynutí promlčecí lhůty. Takové právní jednání lze označit za obcházení zákona.[108] Námitky promlčení se tedy dlužník může vzdát nejdříve v okamžiku, kdy promlčecí lhůta uplyne.

---

[105] Zde postupuje soud výjimečně ex offo, ačkoliv se jedná o námitku promlčení, kterou soud zohlední jen na základě právního jednání účastníka.
[106] LAZÍKOVÁ, J., ŠTĚVČEK, M. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 2175-2176.
[107] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 903.
[108] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 902.

Vzdání se námitky promlčení nemá žádnou předepsanou formu. Může se jednat o jednostranné právní jednání dlužníka učiněné vůči soudu nebo i vůči věřiteli (na rozdíl od vznesení námitky promlčení, které musí být učiněno vždy vůči soudu v rámci probíhajícího soudního řízení), nebo může být vzdání se práva namítnout promlčení obsahem dvou či vícestranné dohody s věřitelem. Jednou učiněné vzdání se námitky promlčení již nelze jednostranně vzít zpět.[109]

Stejný účinek bude mít konkludentní vzdání se práva namítnout promlčení, tedy skutečnost, že dlužník námitku promlčení u soudu nevznese, ač by mohl.

5.6 Promlčecí lhůta

Promlčecí lhůta je časový úsek, který má právní subjekt k dispozici na to, aby právo, které mu svědčí, uplatnil. Pokud lhůta marně uplyne, právo se promlčí a tomu, kdo měl právu odpovídající povinnost, tím vzniká možnost promlčení namítnout. V případě účinného namítnutí promlčení pak nárok na plnění zaniká (tj. zanikne úspěšná uplatnitelnost práva u soudu; právo se mění v právo naturální).

Promlčení práva má pro dotčené subjekty významné následky, proto je nezbytně nutné, aby zákon přesně stanovil, jak je časový úsek v podobě promlčecí lhůty ohraničen. Z tohoto pohledu je důležité znát počátek běhu promlčecí lhůty a její délku.

5.6.1 Počátek promlčecí lhůty

Obecně platí, že promlčecí lhůta počíná běžet ode dne, kdy mohlo být právo vymahatelné u orgánu veřejné moci uplatněno poprvé (§ 619 obč. zák.). Orgánem, u kterého je nutné právo uplatnit, bude zpravidla soud, může to být ale i orgán veřejné správy, v některých případech i trestní soud (jde-li o tzv. adhezní řízení), pro účely běhu promlčecí lhůty je takovým orgánem i rozhodce, případně rozhodčí soud (§ 3017 obč. zák.). Podstatné je, aby to byl takový orgán veřejné moci, jehož rozhodnutí je po nabytí právní moci pro účastníky závazné. Uplatněním práva se rozumí podání žalobního návrhu, návrhu na výkon rozhodnutí nebo např. podání vzájemného návrhu, dále pak uplatnění práva před rozhodci dle sjednaného způsobu v rozhodčí smlouvě.

[109] WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu. Vydání první.* Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 55.

První den, kdy může oprávněná osoba uplatnit své právo u soudu tak, aby mohla být žaloba úspěšná, jinými slovy den tzv. dospělosti práva označujeme jako *actio nata* (*actio* = žaloba, *nata* = narozena)[110]. Zjednodušeně lze tento okamžik ztotožnit se vznikem nároku, neboť možnost uplatnění práva u soudu je pojmovým znakem nároku.[111]

5.6.1.1 Promlčecí lhůta subjektivní a objektivní

Se stanovením počátku promlčecí lhůty úzce souvisí členění promlčecích lhůt na subjektivní a objektivní, resp., na lhůty se subjektivně a objektivně stanoveným počátkem.[112] Občanský zákoník vychází z koncepce kombinace obou těchto lhůt. Dle Tichého je v občanském zákoníku „*zřetelný příklon k subjektivnímu počátku promlčecí lhůty*“, autor vnímá tento trend pozitivně, a to s ohledem na to, že lhůty se subjektivně stanoveným počátkem lze stanovit relativně krátké a tím se zabrání zbytečně dlouhé právní nejistotě dotčených osob.[113]

Subjektivní promlčecí lhůta je taková lhůta, jejíž počátek byl stanoven s ohledem na vědomost oprávněné osoby. Jde o to, kdy se oprávněná osoba dozví, že nastala okolnost rozhodná pro počátek běhu promlčecí lhůty, nebo se o tom nedozví, ale dozvědět se měla a mohla (§ 619 odst. 2 obč. zák.). V duchu zásady v*igilantibus iura scripta sunt* zde zákon odmítá ochranu osobám, které o svá práva nedbají, a jejich vědomost objektivizuje.

Lhůta s takto objektivně stanoveným počátkem („dozvědět se měla a mohla“), je někdy označována jako „nepravá subjektivní lhůta“, a to právě s ohledem na to, že okamžik znalosti okolností rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty je stanoven objektivně a běh promlčecí lhůty tak může počít i bez subjektivní vědomosti oprávněného.[114]

V souvislosti s objektivizací okamžiku počátku běhu promlčecí lhůty je vhodné zmínit, že občanský zákoník v úvodních ustanoveních stanoví, že půjde o „*vědomost, jakou si důvodně osvojí osoba případu znalá při zvážení okolností, které jí musely být v jejím postavení zřejmé*“ (§ 4 odst. 2 obč. zák.). S uvedenou charakteristikou vědomosti úzce souvisí důvodné očekávání

[110] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 408.
[111] TÉGL, P., WEINHOLD, D., MELZER, F. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 950.
[112] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 887.
[113] TICHÝ, L. *Promlčení.* Bulletin advokacie, 2011, č. 1-2. Str. 43. ISSN 1210-6348.
[114] WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu. Vydání první.* Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 79; shodně TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 887.

toho, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka a má schopnost užívat jej s pečlivostí a opatrností (§ 4 odst. 1 obč. zák.).

Objektivní promlčecí lhůta je taková lhůta, jejíž počátek je stanoven bez ohledu na to, zda se osoba oprávněná (tedy osoba mající právo, čili osoba oprávněná uplatnit své právo u soudu) o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty dozví. Obecně je počátkem takové lhůty den, kdy měl být splněn dluh, resp. kdy právo dospělo, neboť nemusí jít vždy o plnění peněžité. Objektivní promlčecí lhůtu stanoví zákon jen pro majetková práva, jiná práva než majetková se promlčují jen v subjektivní lhůtě.[115]

Subjektivní a objektivní promlčecí lhůty běží nezávisle na sobě. Právo se promlčí v den, kdy skončí první z obou lhůt (pokud běží obě), resp. v den, kdy lhůta skončí (pokud běží jen jedna lhůta).[116] Pokud se jedná o právo, pro které jsou stanoveny obě lhůty, tedy subjektivní i objektivní, může nastat celá řada kombinací. Z logiky věci vyplývá, že subjektivní promlčecí lhůta nemůže začít běžet dříve než lhůta objektivní, mohou však mít počátek ve stejném okamžiku. Pak se právo promlčí marným uplynutím té lhůty, která je kratší, pravděpodobně tedy lhůty subjektivní (pokud si strany neujednaly delší promlčecí lhůtu). Může ale nastat situace, kdy objektivní lhůta běží (obecná desetiletá) a teprve těsně před koncem (např. po uplynutí devíti let) se oprávněná osoba dozví o svém právu. Na uplatnění práva takové oprávněné osobě zbývá již jen jeden rok, pokud právo neuplatní, uplynutím objektivní lhůty se její právo promlčí, a to bez ohledu na to, že ze subjektivní lhůty (obecně tříleté) uběhl jen jeden rok. V krajním případě může nastat situace, kdy se právo promlčí uplynutím objektivní lhůty, aniž by subjektivní lhůta vůbec počala běžet.

5.6.1.2 Zvláštní ustanovení o počátku běhu promlčecí lhůty

Občanský zákoník ve svých ustanoveních (§ 620 - § 628) konkretizuje pro některá práva okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí lhůty a tím doplňuje obecné ustanovení o jejím počátku, resp. o tom, kdy může být právo uplatněno poprvé (§ 619 obč. zák.).

Okolnostmi rozhodnými pro počátek běhu (subjektivní) promlčecí lhůty u **práva na náhradu škody nebo jiné újmy** jsou vědomost o škodě a osobě povinné k její náhradě (§ 620 obč. zák.). Poškozený se musí dozvědět o tom, že došlo ke škodě nebo jiné újmě (nedostačuje

[115] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 408-409.
[116] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 409.

pouhá vědomost o protiprávním jednání nebo škodní události), a zároveň se musí dozvědět, která osoba je povinna způsobenou škodu (újmu) nahradit. Pokud nejsou obě podmínky splněny současně, promlčecí lhůta běží až splněním té pozdější z nich.[117]

Vědomost poškozeného o rozhodných okolnostech je objektivizována, počátkem běhu promlčecí lhůty je okamžik, kdy se poškozený o rozhodných okolnostech dozvěděl, nebo se o nich objektivně dozvědět měl a mohl (srov. výše bod 5.6.1.1).

Pro stanovení počátku objektivní promlčecí lhůty u práva na náhradu škody nebo jiné újmy je rozhodující den, kdy škoda nebo jiná újma vznikla (§ 636 obč. zák.).

Zvláštní úpravu obsahuje občanský zákoník také pro počátek běhu promlčecí lhůty u **práva na náhradu škody způsobené vadou výrobku** podle § 2939. Aby promlčecí lhůta počala běžet, musí se poškozený dozvědět o škodě, vadě a totožnosti výrobce. Obdobně jako u práva na náhradu škodu nebo jiné újmy, i zde musí být splněny všechny tři podmínky. Až splněním poslední z nich počíná běžet promlčecí lhůta. Vědomost poškozeného může být i v tomto případě objektivizována.

Počátek objektivní lhůty je pak stanoven na den, kdy výrobce uvedl vadný výrobek na trh (§ 637 obč. zák.).

Obdobně jako u práva na náhradu škodu a jiné újmy je počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty stanoven u **práva na vydání bezdůvodného obohacení**. I zde je podmínkou vědomost ochuzeného o tom, že k bezdůvodnému obohacení došlo, a o tom, která osoba je povinna je vydat (§ 621 obč. zák.). Nabytí vědomosti může být objektivizováno. Teprve splněním obou podmínek počíná běh promlčecí lhůty. Je vhodné zmínit, že podmínkou je vědomost o osobě, která je povinna bezdůvodné obohacení vydat, ta však může být odlišná od osoby, které ochuzený plnil. Obdobně je tomu u práva na náhradu škody nebo jiné újmy, u kterého je pro počátek běhu promlčecí lhůty nezbytná vědomost o osobě, která je k náhradě povinna, což nemusí být nutně tatáž osoba, která škodu způsobila.

Objektivní promlčecí lhůta u práva na vydání bezdůvodného obohacení má svůj počátek stanoven na den, kdy k bezdůvodnému obohacení došlo (§ 638 obč. zák.).

[117] Nález Ústavního soudu ze dne 30.10.2014, sp. zn. II. ÚS 2956/13. In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 24.3.2018]. *Ústavní soud v nálezu potvrzuje, že počátek promlčecí lhůty lze stanovit až na den, kdy má poškozený nejen vědomost o osobě škůdce (tu měl již ode dne dopravní nehody), ale i vědomost o škodě. K nehodě došlo v měsíci květnu roku 2008, promlčecí lhůta však počala běžet až v měsíci červenci roku 2008 poté, kdy poškozený vyčíslil způsobenou škodu prostřednictvím podání v rámci trestního řízení.*

Pokud má být dluh, peněžitý i nepeněžitý, plněn **v dílčích plněních**, počne promlčecí lhůta běžet pro každé takové plnění samostatně (§ 623 obč. zák.). Odpovídá to tomu, že jednotlivá dílčí plnění dospívají odděleně, v odlišný okamžik, zpravidla postupně tak, jak si ujednaly strany, nebo jak rozhodl orgán veřejné moci. Oproti úpravě v obč. zák. 1964 hovoří platná právní úprava o „*dílčím plnění*“ *a o „dospělosti plnění*“, nikoliv o „*splátkách*“ *a o „splatnosti*“ (§ 103 obč. zák. 1964), a to s ohledem na možnou aplikaci pravidla i na nepeněžitá plnění.[118]

Jestliže dospěje celý dluh, a to z důvodu nesplnění některého dílčího plnění, pak běží promlčecí lhůta ode dne, kdy ono nesplněné dílčí plnění dospělo (§ 623 obč. zák.).

Dále je vhodné zmínit práva, pro jejichž zachování či výkon je nezbytně nutné, aby byla nejdříve **uplatněna u příslušné osoby**. Obecné pravidlo stanoví, že promlčecí lhůta počne běžet ode dne, kdy bylo právo uplatněno u příslušné osoby (§ 628 obč. zák.). Není bez zajímavosti, že u takových práv běží vlastně lhůty dvě. První je ta, kterou zákon konkrétně stanoví pro uplatnění práva u příslušné osoby. Podle své povahy může jít o lhůtu promlčecí, ale i prekluzivní. Po uplatnění práva u příslušné osoby počíná následně běžet lhůta druhá, podle obecného ustanovení § 628 obč. zák. lhůta promlčecí, pro uplatnění práva u orgánu veřejné moci.[119]

Příkladem práv, která musí být nejprve uplatněna u příslušné osoby, jsou **práva z vadného plnění** (§ 2099 – 2117 obč. zák.). Uplatnění práva z vadného plnění u příslušné osoby má podobu notifikace vady a bývá označováno jako reklamace. Zákon stanoví, že kupující má oznámit prodávajícímu vadu věci bez zbytečného odkladu, nejpozději však do dvou let od obdržení věci (§ 2112 odst. 1 obč. zák.). Pokud lhůta k oznámení vady marně uplyne, tedy pokud kupující nevytkne vadu prodávajícímu ve stanovené lhůtě, a prodávající prodlení kupujícího, pokud jde o oznámení vady, namítne, soud právo z vadného plnění kupujícímu nepřizná (§ 2112 obč. zák.).

Lhůta „*bez zbytečného odkladu, nejpozději však do dvou let*“ je lhůtou, která běží jako první. Povahou se jedná o lhůtu promlčecí, byť zákon ani důvodová zpráva ji takto neoznačuje. Vykazuje ale stejné znaky v podobě marného uplynutí času ve spojení s opomenutím právně jednat, v tomto případě oznámit vadu. Ve prospěch promlčecí lhůty hovoří i to, že práva kupujícího z vadného plnění marným uplynutím lhůty k vytknutí vady nezanikají, mohou být

[118] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 149 - 150.
[119] WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu. Vydání první.* Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 101.

uspokojena dobrovolně, prodávající je ale oprávněn namítnout, že vada nebyla oznámena včas a tím kupujícímu znemožnit získat náhradu za vadné plnění; analogicky vznesením takové námitky pozbývá právo z vadného plnění svého nároku.

Druhá lhůta počíná běžet ode dne uplatnění práva z vadného plnění u příslušné osoby, tedy vytknutím vady prodávajícímu. Byť jedna lhůta navazuje na druhou, nelze hovořit o překážkách v běhu promlčecí lhůty. Jedná se o dvě odlišné lhůty, každá běží samostatně a liší se významně právě tím, že v prvním případě je nutné právo uplatnit u příslušné osoby, tedy subjektu odlišného od orgánu veřejné moci, druhá lhůta pak běží k uplatnění práva u orgánu veřejné moci.[120]

Pro úplnost je vhodné zmínit, že pokud je vada způsobena skutečností, o níž prodávající v době odevzdání věci věděl, nebo musel vědět, právo namítnout opožděné oznámení vady mu nepřísluší (§ 2112 odst. 2 obč. zák.).

5.6.2 Délka promlčecí lhůty

Obecně vymezuje občanský zákoník promlčecí lhůtu třemi roky (§ 629 odst. 1 obč. zák.). Z důvodové zprávy vyplývá, že se jedná o lhůtu subjektivní. V druhém odstavci cit. ustanovení je stanovena lhůta deseti let, v které se promlčí majetkové právo. Lhůta běží ode dne, kdy právo dospělo, pokud zákon nestanoví zvlášť jinou promlčecí lhůtu (§ 629 odst. 2 obč. zák.). V důvodové zprávě je tato lhůta označena jako objektivní.[121]

Ustanovení o délce promlčecích lhůt v občanském zákoníku je dispozitivní. Pokud to zákon výslovně nezakazuje (např. § 2771 obč. zák.), mohou si strany ujednat promlčecí lhůtu kratší nebo delší, než zákon stanoví (§ 630 odst. 1 obč. zák.). Možnost ujednat odlišnou délku promlčecí lhůty je omezeno ale jen na lhůtu subjektivní. Vyplývá to z textu cit. ustanovení *„kdy právo mohlo být uplatněno poprvé“* (totožná textace je použita v ust. § 619 odst. 2 obč. zák.) a zároveň z důvodové zprávy, která označuje toto omezení za jeden z vhodných limitů, které mají bránit možným rizikům dispozitivní úpravy promlčení.[122]

Vedle omezení ujednání odlišné délky jen na subjektivní promlčecí lhůtu, nesmí strany ujednat lhůtu kratší než jeden rok, ani delší než patnáct let (§ 630 odst. 1 obč. zák.), zároveň

[120] WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu. Vydání první.* Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 101.
[121] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 151.
[122] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 152.

ujednaná délka promlčecí lhůty nesmí být v neprospěch slabší strany, a posledním limitem je zákaz ujednat kratší promlčecí lhůtu, jde-li o práva na plnění vyplývající z újmy na svobodě, životě nebo zdraví, nebo o právo vzniklé z úmyslného porušení povinnosti (§ 630 odst. 2 obč. zák.). K ujednáním stran nerespektujícím uvedená omezení se nepřihlíží, jde o ujednání zdánlivá.

5.6.2.1 Odlišnosti v délce promlčecí lhůty

Zatímco v ust. § 629 občanský zákoník stanoví obecnou délku promlčecí lhůty, v ust. § 631 - § 644 obč. zák. stanoví délku promlčecí lhůty odlišně, a to tak, že u některých práv je délka promlčecí lhůty oproti té obecné zkrácena, u jiných naopak prodloužena.

U ***práv zapsaných do veřejného seznamu*** se neuplatní obecné ustanovení o subjektivní tříleté promlčecí lhůtě. Práva zapsaná ve veřejném seznamu se promlčí za deset let ode dne, kdy mohlo být takové právo vykonáno poprvé (§ 631 obč. zák.). Z důvodové zprávy k obč. zák. je zřejmé, že takto je stanoven počátek promlčecí lhůty u práv zapsaných do veřejného seznamu, která lze vykonat jednorázově.[123] Subjektivně i objektivně stanovený počátek promlčecí lhůty zde splývá v jedno. Objektivní promlčecí lhůta běží ode dne zápisu do veřejného seznamu, od stejného dne lze, s ohledem na zásadu materiální publicity, usuzovat i na potřebnou vědomost pro počátek subjektivní lhůty. Zmíněná zásada zdůrazňuje tolik potřebnou bdělost, která je pro běh lhůt a pro počátek běhu lhůt stěžejní, vyjadřuje totiž, že neznalost zapsaných údajů ve veřejném seznamu nikoho neomlouvá (§ 980 obč. zák.).

Shodnou, totiž desetiletou, promlčecí lhůtu stanoví občanský zákoník pro práva zapsaná ve veřejném seznamu, která mohou být vykonávána nepřetržitě nebo opakovaně (§ 632 obč. zák.). Lhůta běží od okamžiku, kdy právo přestalo být vykonáváno, a pokud není vykonáváno deset let, promlčí se. Běh promlčecí lhůty může počínat i ode dne zápisu práva do veřejného seznamu (srov. § 631 obč. zák.), a to za předpokladu, že právo dosud nebylo nikdy vykonáno.[124]

Z důvodové zprávy k obč. zák. vyplývá, že některým právům zapisovaným do veřejného seznamu, se poskytuje zvláštní ochrana v podobě možného prodloužení desetileté

[123] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 153.
[124] WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu. Vydání první.* Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 108 - 109

promlčecí lhůty.[125] Jedná se o práva, která se vykonávají jen zřídka, a zákonodárce pro promlčení takového práva vyžaduje, aby osoba, které právo svědčí, měla v průběhu deseti let alespoň třikrát možnost právo vykonat, nicméně tak neučinila. Pokud takovou možnost neměla, nebo ji měla, ale méně než třikrát, prodlužuje se promlčecí lhůta, dokud nebude využita žádná ze tří příležitostí (§ 632 obč. zák., věta druhá). Služebnosti a reálná břemena budou nejčastějšími právy, na která dopadá úprava v cit. ustanovení.

Práva z věcného břemene se ale mohou za určitých okolností promlčet mnohem dříve, a to v tříleté promlčecí lhůtě. Stane se tak, pokud osobě oprávněné z věcného břemene bude osoba věcným břemenem povinná bránit ve výkonu práva.[126] V takovém případě má osoba oprávněná pouze tři roky na to, aby své právo uplatnila u soudu, jinak se právo promlčí (§ 633 obč. zák.).[127] Jedná se tedy o zvláštní případ, kdy právu hrozí promlčení, protože není vykonáváno, nicméně nikoliv z důvodů pasivity osoby oprávněné, ale z důvodu obranné aktivity osoby z věcného břemene povinné.[128] Podle důvodové zprávy k obč. zák. je ustanovení § 633 obč. zák. úpravou speciální vůči ustanovení § 632 obč. zák.[129] Nabízí se však otázka, zda se ono speciální pravidlo vztahuje i na práva z věcného břemene - služebnosti, která nejsou zapsána ve veřejném seznamu.[130] Tégl a Weinhold jsou toho názoru, že jazykovým i hodnotovým výkladem lze dojít k závěru, že z hlediska promlčení práva z věcného břemene v souvislosti s bráněním jeho výkonu není rozhodující, zda takové právo je či není zapsané do veřejného seznamu. Obě skupiny práv by v takovém případě měly být posuzovány stejně.[131]

Cit. ust. § 633 obč. zák. hovoří o věcných břemenech obecně, tzn., že pravidlo dopadá jak na služebnosti, tak na reálná břemena. Samo bránění ve výkonu práva z věcného břemene

---

[125] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 153.
[126] Občanský zákoník v ust. § 633 chybně mluví o osobě „zavázané“, což je výraz vyhrazený pro závazkové právo. Obdobně byla také v § 1488 OZO o promlčení služebnosti neužíváním uvedena „zavázaná strana“. Nepřesnost byla pravděpodobně způsobena překladem německého výrazu „*verpflichtet*“, jehož překlad může být „*povinný*“ i „*zavázaný*“.
[127] *„Výkonem práva ve smyslu § 109 obč. zák. 1964 není jeho mimosoudní uplatnění vůči zavázané osobě, která výkonu brání (…). (…) pak se toto právo promlčí, jestliže ve stanovené promlčecí lhůtě není uplatněno u soudu, resp. u jiného příslušného orgánu. (…) u povinného se mimosoudně domáhal, (…) nemá za následek ani přerušení, ani stavení promlčecí lhůty.“* Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9.4.2014, spis. zn. 22 Cdo 1848/2013. In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 30.6..2018].
[128] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 995 - 997.
[129] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 153.
[130] *Reálným břemenem může být zatížena věc zapsaná do veřejného seznamu (§ 1303 obč. zák.). Otázka aplikace pravidla na práva z věcného břemene nezapsaná do veřejného seznamu se tedy týká jen služebností.*
[131] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 995 - 997.

může mít různou podobou. U služebností si lze představit fyzické znemožnění nebo znesnadnění výkonu práva, např. v podobě umístnění překážky, vybudování plotu, uzamčení dosud volného průchodu, ale i jiná jednání osoby povinné, jako např. výhrůžky osobě oprávněné nebo obdobná jednání způsobilá bránit osobě oprávněné ve výkonu jejího práva. U práv z reálných břemen, jejichž podstatou je povinnost vlastníka věci něco dávat či konat, resp. právo oprávněné osoby plnění v podobě dání či konání přijímat, bude oním „bráněním ve výkonu práva" pravděpodobně prosté odmítání plnit.[132]

Je otázkou spíše právně-filozofickou, zda není pravidlo cit. § 633 obč. zák. vůči oprávněné osobě příliš tvrdé. Lze totiž na věc pohlížet i tak, že v případě, že osoba povinná nečiní ničeho, má osoba oprávněná deset let na to, aby vykonala nebo počala vykonávat své právo, pokud ale osoba povinná aktivně brání výkonu práva, pak je osoba oprávněná nucena reagovat podstatně rychleji, chce-li si právo z věcného břemene zachovat. Nebylo by tedy vhodnější lhůtu v takovém případě spíše prodloužit? Na otázku lze odpovědět v duchu zásady již víckrát v této práci zmíněné, a to *vigilantibus iura scripta sunt*. Osoba, které právo svědčí, musí o svá práva dbát a odpovídajícím způsobem je chránit. Je zřejmé, že pokud právo z věcného břemene bude pro osobu oprávněnou důležité, např. nezbytné k výkonu jejího základního práva zejména k vlastní věci, a pokud dbá o svá práva, bude o bránění v jejich výkonu zcela určitě vědět a včasnou reakci v podobě uplatnění práva na ochranu u soudu lze očekávat. Oproti tomu si lze představit, že oprávněná osoba ani nemá v úmyslu právo z věcného břemene vykonávat a osoba povinná o tom může vědět, nebo má důvod to předpokládat. Pak by nebylo spravedlivé žádat po osobě povinné, aby čekala dlouhých deset let na to, jestli oprávněná osoba své jednání nezmění a nepočne vykonávat své právo z věcného břemene.

Domnívám se, že nelze vyloučit, že dojde ke zneužití tohoto pravidla (cit. § 633 obč. zák.). Protože ale moderní právní stát má své občany vést k odpovědnosti a péči o svá práva, má cit. pravidlo, podle něhož je dotyčná promlčecí lhůta výrazně zkrácena, v oblasti soukromého práva ovládaného zásadou autonomie vůle a rovného postavení stran své místo a logické opodstatnění.

Pro tuto otázku je významný i pohled do historie. Obecný zákoník občanský ve svém ust. § 1488 uvádí, že *„Právo služebnosti se promlčí neužíváním, vzepře-li se zavázaná strana výkonu služebnosti a neuplatnil-li oprávněný svého práva po tři za sebou následující léta*". Krčmář se ustanovením zabývá v kapitole věnované zániku služebnosti a uvádí, že „*zákon*

[132] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 995 - 997.

pokládá zřejmě tento způsob zániku služebnosti za zánik promlčením a spravuje se tudíž toto promlčení ustanoveními o promlčení a nikoliv o vydržení“.[133]

Právy s odlišnou délkou promlčecí lhůty oproti obecné úpravě jsou ***práva na náhradu škody nebo jiné újmy*** *a* ***práva na vydání bezdůvodného obohacení***. Jsou zmíněna již v textu výše (srov. kapitolu 5.6.1.2) v souvislosti s počátkem běhu promlčecí lhůty, resp. odlišnostmi v okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty. Obdobně se může pro tato práva od obecné úpravy lišit i délka promlčecí lhůty. Promlčecí lhůta s objektivně stanoveným počátkem se v případě úmyslného způsobení škody nebo újmy, resp. úmyslně nabytého bezdůvodného obohacení, prodlužuje z deseti na patnáct let, tedy na maximální zákonem aprobovanou délku promlčecí lhůty (§ 636 a § 638 obč. zák.).

Naopak kratší promlčecí lhůta je zákonem stanovena pro ***právo požadovat, aby soud určil obsah budoucí smlouvy***, byla-li uzavřena smlouva o smlouvě budoucí. Právo se promlčí za jeden rok od posledního dne lhůty, kdy měla být budoucí smlouva uzavřena (§ 634 obč. zák.). Jednoroční lhůta je shodná s úpravou v obch. zák. 1991 (§ 292 odst. 2), odlišně je však stanoven její počátek. Právní úprava v obch. zák. 1991 vztahovala počátek běhu dotyčné lhůty ke dni, kdy oprávněná strana vyzvala stranu zavázanou k uzavření smlouvy v souladu se smlouvou o smlouvě budoucí[134]. Naproti tomu platný občanský zákoník stanoví počátek lhůty na poslední den lhůty, kdy měla být smlouva uzavřena, není tedy rozhodující, kdy oprávněná strana vyzvala stranu zavázanou k uzavření smlouvy. Nicméně žádnou změnu oproti obch. zák. 1991 nedoznal požadavek výzvy oprávněné strany k uzavření smlouvy, pokud by tak oprávněná strana včas neučinila, povinnost uzavřít budoucí smlouvu, a tomu odpovídající právo, zanikají (§ 1785 a násl. obč. zák.).

5.6.3 Běh promlčecí lhůty

Promlčecí lhůta běží od svého počátku do svého konce, s kterým jsou spojené následky marného uplynutí promlčecí lhůty. Běh promlčecí lhůty je ovládán principem nepřetržitosti.

[133] KRČMÁŘ, J. *Právo občanské II. Práva věcná.* Praha: Wolters Kluwer, 2014. Reprint původního vydání, 1946. Str. 268 – 269.
[134] DĚDIČ, J. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. Díl IV. § 221 - § 775. Důvodové zprávy / Rejstřík. Praha: Polygon, 2002. Str. 3316 – 3317.

Pokud jednou počala běžet, zásadně nebrání jejímu běhu žádné okolnosti, a to ani např. změna v osobě věřitele či dlužníka.[135]

Zákon ale v některých případech stanoví výjimku z principu nepřetržitosti, počítá s tím, že do cesty běhu promlčecí lhůty se může postavit překážka. Možné překážky jsou v občanském zákoníku stanoveny výslovně, resp. taxativně (§ 645 – § 652 obč. zák.). Rozlišuje se ***stavení*** promlčecí lhůty a ***přetržení*** či ***přerušení*** promlčecí lhůty.

5.6.3.1 Stavení promlčecí lhůty

Stavení promlčecí lhůty, nebo také stavení promlčení znamená, že promlčecí lhůta po určitou dobu neběží. Neběží tak dlouho, jak dlouho trvá překážka, která její běh zastavila. Od okamžiku, kdy se překážka stane neúčinnou, promlčecí lhůta ve svém běhu pokračuje. Část promlčecí lhůty, která uběhla před stavením promlčení, a část promlčecí lhůty, která uběhla poté, kdy překážka byla odstraněna, se sčítají. V tomto případě jde o tzv. „pravé" stavení promlčecí lhůty. Příkladem může být překážka v podobě trvání manželství. Podle ust. § 646 obč. zák. mezi manžely promlčecí lhůta neběží. Pokud má tedy jeden manžel vůči druhému nějaké právo, např. právo na vrácení peněz, které ale vzniklo ještě v době před uzavřením manželství, lhůta k uplatnění práva se zastavila okamžikem uzavření svazku manželského. Po dobu trvání manželství lhůta neběží, doběhne tedy až po zániku manželství, ať už zaniklo smrtí nebo rozvodem.[136]

O „nepravé" stavení promlčecí lhůty se jedná, pokud promlčecí lhůta pro určitou překážku vůbec nemůže začít běžet, nebo pokud naopak běží déle, než by měla, protože kvůli překážce skončit nemůže.[137] Příkladem může být právo na náhradu újmy na zdraví nezletilého, který není plně svéprávný. Promlčecí lhůta počne nejdříve běžet dnem, kdy se nezletilý stane svéprávným (§ 622 obč. zák.), a to bez ohledu na to, že zároveň musí být splněna obecná podmínka, že se nezletilý o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty dozvěděl, resp. dozvědět měl a mohl. Doba od škodné události do nabytí plné svéprávnosti je tím časovým úsekem, po který se promlčecí lhůta staví, tj. neběží, a proto, že ani běžet nezačala,

[135] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 888.
[136] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 411.
[137] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2., aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. Str. 417 - 418.

mluví se o „nepravém“ stavení. Dochází vlastně k odsunutí počátku běhu promlčecí lhůty. Občanský zákoník v cit. ustanovení pamatuje i na situaci, kdy nezletilý ani dovršením zletilosti nenabude plné svéprávnosti, pak běh promlčecí lhůty započne až jmenováním jeho opatrovníka (§ 622 obč. zák.).

Na „nepravém“ stavení promlčecí lhůty je v některých případech založena právní konstrukce ochrany práv věřitelů. Např. v případě, že dlužník zemře a není ihned zřejmé, zda a na koho přechází povinnost plnit, zda a vůči komu bude věřitel oprávněn požadovat plnění, nepromlčí se právo věřitele na plnění dříve, než uplyne šest měsíců ode dne, kdy bylo případnému dědici potvrzeno nabytí dědictví (§ 643 odst. 2 obč. zák.). Pravidlo platí ve stejném rozsahu i tam, kde je od počátku zřejmé, která osoba bude dědicem, i v takovém případě se lhůta k uplatnění práva věřiteli prodlužuje o šest měsíců ode dne právní moci rozhodnutí soudu. To vše za předpokladu, že nedošlo k promlčení pohledávky již před tím, než dlužník zemřel, nejpozději v den smrti dlužníka.[138]

Obdobně běží promlčecí lhůta déle i ve prospěch práva zástavního dlužníka, který splnil věřiteli dluh za (obligačního) dlužníka. Právo zástavního dlužníka vůči dlužníku, namísto kterého plnil, se nepromlčí dříve než za šest měsíců poté, kdy byl dluh splněn (§ 644 obč. zák.). Ve dvou naposled uvedených případech jde tedy o to, že promlčecí lhůta může běžet déle, než by měla, pokud se jí do běhu postaví překážka, ať už v podobě smrti dlužníka, nebo v podobě splnění dluhu zástavním dlužníkem.

5.6.3.2 Přetržení či přerušení promlčecí lhůty

Od stavení promlčecí lhůty se její přetržení či přerušení liší tím, že bez ohledu na to, kolik z první promlčecí lhůty již uběhlo, začne běžet nová promlčecí lhůta. Nová promlčecí lhůta běží samostatně bez jakékoliv návaznosti na první promlčecí lhůtu. Není rozhodující, zda původní promlčecí lhůta byla lhůtou subjektivní či objektivní. Jak již bylo řečeno, nezáleží na tom, kolik času z původní lhůty již uplynulo, a dokonce není rozhodné, že první promlčecí lhůta již uplynula celá.[139] Oproti stavení promlčecí lhůty se v případě přetržení či přerušení jedná tedy o lhůty dvě. První je přetržena (přerušena) překážkou, tím její běh bez dalšího skončí, a počíná běh nové promlčecí lhůty.

[138] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014. Str. 1032.
[139] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014. Str. 1047.

Zákonodárce předvídá dvě překážky, které jsou způsobilé přetrhnout (přerušit) běh promlčecí lhůty. Jednak jde o uznání dluhu dlužníkem vůči věřiteli za podmínek stanovených zákonem (§ 639 a § 2053 obč. zák.), jednak jde o rozhodnutí orgánu veřejné moci, kterým se právo přiznává (§ 640 obč. zák.).

Zatímco uznání dluhu je právním jednáním, rozhodnutí orgánu veřejné moci, soudu, je rozhodnutím deklaratorní povahy, které, podle právní teorie, není právní skutečností (na rozdíl od rozhodnutí konstitutivního). Jde tedy o to, že aniž by rozhodnutí soudu mělo právní následky (v podobě vzniku, změny, zániku práv a povinností), založí novou promlčecí lhůtu. Tím se samozřejmě samo právo nemění.

Pokud tedy např. věřitel žaluje dlužníka na plnění dlužné částky, soud rozhoduje deklaratorně, existenci práva a povinnosti jen deklaruje. O přiznané právo tedy – podle doslovného znění zákona – nejde. Naproti tomu, žaluje-li oprávněná osoba na výživné (na přiznání výživného v určitém rozsahu), soud svým rozhodnutím skutečně právo přizná, rozhodnutí je konstitutivní. Právo na výživné se konkretizuje do určité povinné částky.

Právní teorie ale mezi uvedenými dvěma rozhodnutími rozdíl, pokud jde o použití ust. § 640 obč. zák, nečiní, a v obou případech dovozuje, že právo se promlčí za deset let. V prvním případě je to lhůta, ve které může věřitel dlužníkem uznané právo uplatnit u soudu, v druhém případě se jedná o lhůtu, ve které se lze dovolat nuceného výkonu rozhodnutí.[140] Odlišnost je dána právě povahou uznání dluhu, když jeho následkem je utvrzení subjektivního práva, které má nad to delší promlčecí lhůtu než tu obecnou – tříletou.

Jak již bylo zmíněno, nová promlčecí lhůta počne běžet i u práva již promlčeného, pokud jej dlužník uzná, nebo pokud bylo takové právo přiznáno rozhodnutím orgánu veřejné moci (§ 653 obč. zák.). Stojí za zmínku, že uvedené ustanovení je v občanském zákoníku nadepsáno jako „*obnovení nároku a běh nové promlčecí lhůty*“, což lze označit přinejmenším za nepřesné.[141] Nová promlčecí lhůta počne běžet totiž bez ohledu na vědomost dlužníka o promlčení práva; jinými slovy, pokud dlužník již dříve úspěšně nenamítl promlčení, právo je stále úspěšně uplatnitelné u soudu, tj. stále má svůj nárok. Promlčením se nárok stal pouze podmíněným, nicméně nezanikl. Důsledkem uznání dluhu tedy nebude „*obnovení nároku*“, nýbrž, lze říct, „*obnovení původní kvality nároku*“. Nárok ztratí svou podmíněnost a právo věřitele nebude po dobu deseti let ohroženo námitkou promlčení ze strany dlužníka.

[140] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2., aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2016. Str. 418.
[141] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2., aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2016. Str. 418.

O „obnovení nároku“ lze hovořit pouze v případě, že dlužník uzná svůj dluh vůči věřiteli, ačkoliv již dříve v soudním řízení úspěšně promlčení namítl a v důsledku toho byla žaloba věřitele zamítnuta. Lze si představit situaci, kdy je dlužník k takovému kroku motivován např. zájmem na dobrých obchodních vztazích, nebo změnou okolností v rodině nebo mezi přáteli. Pokud by následně věřitel u soudu uplatnil právo s takto obnoveným nárokem novou žalobou, nebyl by dlužník s námitkou *rei iudicatae* úspěšný.[142]

5.6.3.3 Zákonem předvídané překážky a jejich vliv na běh promlčecí lhůty

Překážkou v běhu promlčecí lhůty u práv osob, resp. práv proti osobám, **které musí mít zákonného zástupce nebo opatrovníka,** je skutečnost, že takového zástupce či opatrovníka nemají. Po dobu trvání překážky promlčecí lhůta neběží, její běh se staví. Přitom existují dvě možnosti. Tou první je odsunutí počátku běhu promlčecí lhůty na den, kdy osoba zákonného zástupce či opatrovníka získá (srov. výše nepravé stavení promlčecí lhůty). Pokud se však dříve, než je zákonný zástupce či opatrovník jmenován, změní okolnosti tak, že překážka pomine, např. nezletilý v mezidobí dosáhne zletilosti, nebo se stane známým pobyt osoby, které měl být opatrovník jmenován proto, že nebylo známo místo jejího pobytu (§ 465 odst. 1 obč. zák.), počne promlčecí lhůta běžet ode dne, kdy překážka pominula.

Druhou možností je, že promlčecí lhůta již počala běžet, ale objeví se nové skutečnosti, které vyžadují jmenování zákonného zástupce či opatrovníka. Pak promlčecí lhůta neskončí dříve, než uplyne jeden rok po odpadnutí překážky (§ 645 obč. zák.). Odpadnutím překážky se v tomto případě rozumí jmenování (nebo jiné získání) zákonného zástupce či opatrovníka, nebo změna skutečností, v jejichž důsledku již není zákonného zástupce či opatrovníka zapotřebí.[143] Pokud by však jednoroční lhůta, která má z logiky věci prodloužit promlčecí lhůtu, měla skončit dříve než původní pravidelná promlčecí lhůta, poslední věta ust. § 645 obč. zák. se nepoužije.

Překážkou běhu promlčecí lhůty práv **mezi manžely**, a obdobně mezi osobami žijícími ve společné domácnosti, mezi zastoupeným a zákonným zástupcem, opatrovancem a opatrovníkem a poručencem a poručníkem je existence jejich specifického vztahu. Weinhold

[142] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 1072.
[143] *Důvodová zpráva k obč. zák. pouze odkazuje na ust. § 113 obč. zák. 1964. K důsledkům překážky v podobě absence zákonného zástupce či opatrovníka proto:* ELIÁŠ, K. a kolektiv autorů. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. Praha: Linde, 2008. Str. 446 – 447.

se domnívá, že právní úprava stanovením překážky (v ust. § 646 obč. zák.) vztah mezi zmíněnými osobami chrání, a to tím, že „*jej nezatěžuje případnými soudními spory, ke kterým by mohlo docházet, pokud by zmíněným právům hrozilo promlčení*“.[144] Pravděpodobně půjde ale spíše o to, že zákonodárce vnímá vztah mezi zmíněnými osobami zásadně jako „vztah závislosti“ a předchází tak situaci, kdy osoba závislá bude jen stěží uplatňovat právo vůči subjektu, na kterém je závislá. Cit. ustanovení dopadá i na práva mezi registrovanými partnery, byť ve výčtu ustanovení výslovně uvedeni nejsou (§ 3020 obč. zák.). Chybou zákonodárce ale je, že v cit. ust. § m obč. zák. neuvedl také práva mezi pěstounem a dítětem, které bylo svěřeno do pěstounské péče.

Ve všech těchto případech dojde buď k odsunutí počátku běhu promlčecí lhůty na den následující po dni, kdy překážka odpadne, a to v případě, že běh promlčecí lhůty dosud nepočal, nebo k stavení jejího běhu, pokud běžet počala již před vznikem překážky. V druhém zmíněném případě bude běh již započaté lhůty pokračovat, aniž by v délce promlčecí lhůty byl zohledněn čas, po který byl její běh staven kvůli překážce.

Není bez zajímavosti, že v ust. § 114 obč. zák. 1964 byla použita téměř shodná dikce, ale na úroky a opětující se plnění (např. na dávky výživného) stavení promlčení nedopadalo. Důvodová zpráva k ust. § 646 obč. zák. uvádí, že *„(…) není však věcný důvod vylučovat zastavení promlčecí lhůty pro opětující se plnění a pro úroky, jak je tomu dosud.*“[145]

Překážka v běhu promlčecí lhůty trvá od vzniku manželství do jeho zániku, a to smrtí nebo rozvodem, anebo prohlášením manželství za neplatné. V případě, že manželství bylo jen zdánlivé, běží všechny lhůty bez důvodu pro odložení počátku běhu promlčecí lhůty nebo jejího stavení.

Překážkou v běhu promlčecí lhůty je dle ust. § 647 obč. zák. také **mimosoudní jednání věřitele a dlužníka** o právu nebo o okolnosti, která právo zakládá. Dle důvodové zprávy je zařazení tohoto ustanovení do občanského zákoníku inspirováno Návrhem všeobecného referenčního rámce (čl. III.-7:304 DCFR) a německou úpravou (§ 203 BGB). Stěžejní je zde zásada poctivosti, neboť pokud věřitel nečiní žádné kroky k uplatnění svého práva, ale věnuje svůj čas jednání s dlužníkem o právu, případně okolnosti, o kterou věřitel svůj nárok opírá, nemůže být následně vystaven negativnímu následku marného uplynutí lhůty k uplatnění svého

[144] WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu. Vydání první.* Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 114 – 115.
[145] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 156.

práva za dlužníkem. Nelze totiž vyloučit, že dlužník takové jednání jen předstírá, či záměrně protahuje, aby promlčení práva přivodil. Jednání věřitele a dlužníka o tom, že svůj spor o právo vyřeší mimosoudní dohodou, je tak důvodem pro odsunutí počátku běhu promlčecí lhůty, nebo stavení lhůty již běžící.

Zákon předpokládá „uzavření dohody“, nicméně písemnou formu nevyžaduje. Obecným požadavkem je tedy splnění povinných náležitostí právního jednání. Stranám lze jen doporučit, aby okamžik zahájení jednání o právu nebo okolnosti, která právo zakládá, výslovně zaznamenaly a vzájemně si potvrdily, že o této skutečnosti panuje shoda. Řešením může být dohoda o provedení mediace podle zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci, jejíž forma je písemná a stranám přináší dostatečnou míru jistoty ohledně časového určení počátku a konce překážky běhu promlčecí lhůty.[146]

Promlčecí lhůta počíná běžet, případně pokračuje ve svém běhu, pokud věřitel nebo dlužník výslovně odmítne v jednání pokračovat. Ani pro odmítnutí zákon nestanoví formu, není tedy nutné, aby bylo písemné, nicméně pouhé nekonání nebo pasivní přístup k jednání nestačí, je třeba, aby jedna ze stran výslovně odmítla další pokračování v jednání. Právní teorie se povětšinou shoduje na tom, že „výslovně“ znamená především (nikoliv však výlučně) vyjádření slovy.[147] Jako výslovné odmítnutí pokračovat v jednání lze tedy zřejmě posoudit např. situaci, kdy dlužník před věřitelem beze slova roztrhá návrh dohody o vyrovnání. Melzer uvádí i příklad, kdy je jedna z jednajících stran „*fyzicky vyhozena z jednací místnosti*“, i takový projev vůle lze dle jeho názoru interpretovat jako „jednoznačný“, tedy výslovný.[148]

Zákon nevylučuje, aby k uzavření dohody o mimosoudním jednání věřitele a dlužníka o právu nebo okolnosti, která právo zakládá, došlo i opakovaně. Promlčecí lhůta bude v takovém případě stavena opakovaně a do její délky se započítá čas mezi jednotlivými překážkami v podobě mimosoudního jednání věřitele a dlužníka.

Další překážkou, kterou obč. zák. v ust. § 648 předvídá, je **řízení, které bylo zahájeno a řádně pokračuje** na základě právního jednání věřitele, který u orgánu veřejné moci, zejména u soudu, uplatnil své právo. Promlčecí lhůta po dobu trvání řízení neběží, běh lhůty se staví. Skončení řízení může mít podobu meritorního rozhodnutí, které právo žalobci přizná, tím je

[146] WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu. Vydání první.* Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 116 – 117.
[147] Shodně Tichý, Melzer, Tégl, Weinhold v dílech cit. na jiných místech.
[148] MELZER, F. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 515.

přetržena (přerušena) dosavadní promlčecí lhůta a počíná běh nové promlčecí lhůty v délce deseti let (v podrobnostech viz výše).

Jinou situaci představuje pravomocné zamítnutí žaloby, kterým je rozhodnuto o neexistenci práva, jehož promlčecí lhůta po dobu probíhajícího řízení neběžela. V takovém případě se otázka běhu promlčecí lhůty stane bezpředmětnou. Právo již znovu uplatnit nelze, neboť tomu brání překážka věci rozsouzené (*rei iudicatae*).

Třetí možná varianta nastane, pokud řízení skončí jinak než rozhodnutím ve věci, např. zastavením řízení pro zpětvzetí žaloby nebo pro neodstranitelné nedostatky podmínek řízení, či pro neodstraněné podstatné vady žaloby. V takovém případě není splněna podmínka řádného pokračování v řízení a na běh promlčecí lhůty je třeba pohlížet tak, jako by k jejímu stavení nikdy nedošlo. Občanský zákoník přesto v takovém případě chrání zájmy věřitele ustanovením, podle kterého promlčecí lhůta neskončí dříve než za šest měsíců ode dne, kdy začala znovu běžet (§ 652 obč. zák.). Pro účely ust. § 648 obč. zák. je tím dnem, kdy začala lhůta znovu běžet, den skončení řízení bez meritorního rozhodnutí. Zákonodárce zde vychází z toho, že alespoň v určitý okamžik byla naplněna hypotéza normy obsažené v cit. § 648 obč. zák., proto mírní negativní následky toho, že ke stavení lhůty vůbec nedošlo, a umožní věřiteli, aby své právo ve lhůtě šesti měsíců uplatnil znovu a zabránil tím jeho promlčení.[149]

Obdobně staví běh promlčecí lhůty **uplatnění vzájemného práva v řízení**, a to zpětně ke dni, kdy bylo řízení o právu, proti kterému vzájemné právo směřuje (§ 649 obč. zák.). Nutným předpokladem je, aby se právo i vzájemné právo vztahovaly k téže smlouvě, nebo smlouvám uzavřeným v závislosti na sobě.

Běh promlčecí lhůty zastaví rovněž překážky, které zákon předvídá v ust. § 650 a § 651 obč. zák. Jejich právní konstrukce vychází z myšlenky, že „*ochrana soukromých práv vyžaduje, aby oprávněná osoba měla možnost své právo uplatnit*“.[150] Možnost uplatnit svá práva má však stěží věřitel vystavený bezprávné hrozbě, která mu v uplatnění práva brání, nebo věřitel, který je lstivě uveden v omyl dlužníkem nebo osobou dlužníku blízkou, popř. věřitel, kterému znemožní uplatnění práva působení vyšší moci. Občanský zákoník ve zmíněných situacích věřiteli poskytuje ochranu v podobě stavení běhu promlčecí lhůty (§ 650 a § 651 obč. zák.). Ta neběží po dobu, kdy hrozba, lstivé uvedení v omyl nebo vyšší moc brání věřiteli, aby své právo

[149] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 1047 – 1051. Shodně: WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu. Vydání první.* Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 131 - 138.
[150] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 157.

uplatnil. Nutno dodat, že věřitel v cit. ust. § 650 a § 651 obč. zák. není chráněn s ohledem na svou nevědomost o možnosti právo uplatnit (takového věřitele totiž obč. zák. s ohledem na požadavek bdělosti ke svým právům nechrání), nýbrž je chráněn proto, že nelze spravedlivě požadovat, aby překonal překážku, která mu v uplatnění práva brání.[151]

Výčet možných překážek v běhu promlčecí lhůty obsažený v ust. § 646 - § 651 obč. zák. uzavírá společné ustanovení § 652 obč. zák. Uplatní se za předpokladu, že došlo ke stavení běhu promlčecí lhůty na základě některé výše uvedené zákonné překážky, a běh lhůty po odpadnutí překážky pokračuje. Důvodová zpráva k cit. ustanovení uvádí, že *„(...) v zájmu náležité ochrany zájmu věřitele jeví se jako důvodné poskytnout mu dostatečný čas k tomu, aby mohl své právo účinně uplatnit.*“[152] Věřitel (osoba oprávněná) má zajištěno, že jeho právo se nepromlčí dříve, než uplyne šest měsíců ode dne, kdy odpadla překážka, a běh promlčecí lhůty pokračoval.

Pravidlo se neuplatní, pokud by původní promlčecí doba i přes překážku ve svém běhu skončila později, než šest měsíců po odpadnutí překážky. Z důvodové zprávy je zřejmé, že cílem bylo věřitele chránit, nikoliv mu jeho pozici ztěžovat zkrácením lhůty, ve které se právo promlčí. Pravidlo má tedy význam pro takového oprávněného, kterému by hrozilo promlčení jeho práva dříve než za šest měsíců po obnovení běhu promlčecí lhůty. V takových případech zákon poskytuje věřiteli (osobě oprávněné) celých šest měsíců na to, aby právo účinně uplatnil.

Pro úplnost je třeba uvést, že pravidlo v ust. § 652 obč. zák. se nepoužije v návaznosti na ust. § 645 obč. zák., které své vlastní řešení již obsahuje (srov. jednoroční prodloužení v úvodu kapitoly 5.6.3.3).

[151] SVOBODA, K. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. Str. 1627 – 1629.
[152] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 158.

6 Prekluze

6.1 Obecný úvod

Prekluze je tradičním právním institutem, který je významnou měrou ovlivněn časem, resp. jeho během. Prekluzi lze vymezit jako následek marného uplynutí lhůty dané k vykonávání práva. Tento následek spočívá v tom, že právo zanikne.[153]

Nabízí se srovnání s právním institutem promlčení. Promlčení a prekluze mají řadu shodných znaků, v mnoha ohledech se ale zásadně liší. Společným znakem je, že promlčení i prekluze jsou právními skutečnosti složenými, a to z běhu času v podobě lhůty a nekonání toho, kdo měl právo konat.[154]

Významnou odlišností je následek marného uplynutí prekluzivní lhůty, kterým je zánik práva. Oproti promlčení, jehož následkem je oslabení práva, prekluze znamená jeho zánik. Jakékoliv plnění poskytnuté dlužníkem na základě prekludovaného práva by bylo plněním „ne-dluhu“ (*indebite*), které by musel věřitel na žádost dlužníka opět vrátit. Právo, které prekludovalo, si tedy nezachová ani naturální podobu, marným uplynutím prekluzivní lhůty právo zaniká, nezůstane již v žádné - ani modifikované - podobě.

Prekluze se od promlčení liší také tím, že soud při svém rozhodování k prekluzi přihlíží z úřední povinnosti (*ex officio*) a nikoliv pouze na základě námitky účastníka soudního řízení. Ústavní soud k tomu ve svém nálezu ze dne 1.9.2000, sp. zn. IV. ÚS 218/99, uvádí: *„(…) k zániku práva prekluzí, k němuž dochází ex lege, přihlíží soud z úřední povinnosti, (…)*.“ V cit. nálezu se dále Ústavní soud negativně vymezuje vůči postupu odvolacího soudu, který se věcí z pohledu možného zániku práva odmítl zabývat, navzdory tomu, že námitka prekluze byla vznesena.[155]

[153] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 413.
[154] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 403 – 404.
[155] Nález Ústavního soudu ze dne 1.9.2000, sp. zn. IV. ÚS 218/99. In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 3.7.2018].

6.2 Právní úprava prekluze

Právní úprava prekluze v občanském zákoníku je velmi stručná. Tvoří ji jediné ustanovení § 654 obč. zák. Podle pravidla v prvním odstavci může k zániku práva v souvislosti s marným uplynutím lhůty k jeho vykonání dojít jen v zákonem výslovně stanovených případech. Druhý odstavec stanoví obdobné použití ustanovení o běhu promlčecí lhůty i na lhůty prekluzivní.

Není vždy snadné dovodit, zda se v jednotlivém případě jedná o prekluzi. Sám pojem „*prekluze*“, popř. „*prekluzivní*“ či „*prekludovat*“, se v občanském zákoníku objevuje jen ojediněle (§ 654 a § 1008 obč. zák.). Naproti tomu pojem „*promlčecí lhůta*“, popř. „*promlčecí*“ či „*promlčet*“ používá zákonodárce výrazně častěji.

Ustanovení obsahující prekluzivní lhůtu jsou značně rozptýlena napříč občanským zákoníkem, nelze tedy případně na prekluzi usuzovat jen s ohledem na systematické zařazení dotyčných ustanovení.

Obtíže při určení, zda se v tom kterém případě jedná o prekluzi či promlčení, může působit požadavek zákonodárce na **výslovné** stanovení případů, kdy právo zaniká. Ideálně příslušné ustanovení hovoří výslovně o „*zániku práva*“, popř. používá pojem „*právo zaniká*“ (např. v ust. § 203 nebo § 1231 obč. zák.), existuje ale řada ustanovení, v kterých zmíněné pojmy použity nejsou. Je tedy nezbytné – podle Weinholda – vnímat onu požadovanou „výslovnost“ tak, že pokud je z vyjádření použitého v daném ustanovení možné nepochybně dovodit, že následkem marného uplynutí lhůty může být jen zánik práva, pak se jedná o prekluzi.[156] Příkladem, kdy je třeba na prekluzi usuzovat, aniž by zánik práva byl v textu ustanovení přímo zmíněn, je ust. § 2265 odst. 3 obč. zák., které dává nájemci lhůtu na oznámení poškození nebo vad pronajímateli. Pokud tak ve lhůtě „bez zbytečného odkladu“ neučiní, „*nemá právo na náhradu nákladů*“. Jiným příkladem může být ust. § 1788 obč. zák., které v prvním odstavci sice hovoří o „*zániku povinnosti*“ zavázané strany uzavřít budoucí smlouvu, nepochybně lze ale dovodit, že tím současně zaniká právo strany oprávněné. V obou uvedených příkladech lze ze smyslu ustanovení dovodit, že se jedná o prekluzi.

Právní teorie se shoduje, že na prekluzivní charakter lhůty lze usuzovat i z jiného způsobu vyjádření než jen z formulace, že „právo zaniká“ či „zánik práva“. Tégl a Weinhold

[156] WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu. Vydání první.* Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 14 – 15 a str. 186 – 187.

odkazují na *teleologický výklad daného ustanovení*[157], obdobně Knappová, Eliáš, Tégl uvádí, že „*plně postačí, pokud sankce v podobě zániku práva bude z právní normy zjistitelná její interpretací*“[158], Svoboda upozorňuje na to, že „*zejména u právních norem přijatých před účinností občanského zákoníku, je třeba otázku, zda uplynutím zákonné lhůty dojde k promlčení nebo k prekluzi práva, řešit s ohledem na logické a systematické vyznění daného ustanovení*“.[159]

Bez ohledu na výše uvedené je však při výkladu jednotlivých ustanovení třeba mít vždy na paměti, že institut prekluze významně zasahuje do subjektivních práv. Ústavní soud ve své rozhodovací praxi ještě před účinností občanského zákoníku několikrát judikoval, že „*s ohledem na ústavní principy je zdůrazněna nutnost zužujícího výkladu a aplikace institutu prekluze*“, ten totiž dle vyjádření Ústavního soudu „*klade vysoké nároky na jasnost a srozumitelnost právní úpravy, z níž má vyplývat zánik nároku, jež řádně vznikl*“.[160]

6.3 Prekluzivní lhůta

Shodně jako u promlčení má u prekluze běh času podobu lhůty a nikoliv doby. Prekluzivní lhůta je lhůtou hmotněprávní, pro počítání času se tedy uplatní pravidla v ust. § 605 – 607 obč. zák.

6.3.1 Délka prekluzivní lhůty

Odlišně od úpravy promlčení, není pro prekluzivní lhůtu stanovena žádná obecná délka. Ta je dána pro každý případ zvlášť, někdy zcela určitě (např. tříměsíční lhůta v ust. § 1209 odst. 1 obč. zák.), někdy méně určitě, a to v případech, kdy je stanovena prekluzivní lhůta „*bez zbytečného odkladu*“ nebo lhůta „*přiměřená*“ (např. ust. § 2265 odst. 3, resp. ust. § 1766 odst. 1 obč. zák.). Lze říci, že prekluzivní lhůty jsou obecně kratší než lhůty promlčecí.[161]

---

[157] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 1077.
[158] KNAPPOVÁ, M., TÉGL, P., ELIÁŠ, K. in ELIÁŠ, K. a kolektiv autorů. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008. 1. svazek § 1-487*. Praha: Linde, 2008. Str. 412.
[159] SVOBODA, K. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. Str. 1636.
[160] Nález Ústavního soudu ze dne 26.4.2005, sp. zn. IV. ÚS 167/05. In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 4.7.2018].
[161] TÉGL, P., WEINHOLD, D. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. Str. 1078.

6.3.2 Počátek běhu prekluzivní lhůty

Obdobně jako promlčecí lhůta může mít i prekluzivní lhůta počátek stanoven subjektivně i objektivně. Příkladem budiž lhůta k podání žaloby na ochranu, resp. uchování držby (§ 1008 obč. zák.). Subjektivní lhůta je stanovena v délce šesti týdnů a je podmíněna vědomostí žalobce o jeho právu a o osobě, která držbu ohrožuje nebo ruší. Objektivně se však osoba oprávněná může bránit nejdéle do jednoho roku ode dne, kdy mohla své právo uplatnit poprvé, tj. kdy k ohrožení nebo porušení práva došlo.[162]

6.3.3 Běh prekluzivní lhůty

Podle druhého odstavce ust. § 654 obč. zák. se pravidla zákonem stanovená pro běh promlčecí lhůty uplatní obdobně i na běh lhůty prekluzivní. Znamená to tedy, že pokud není běh prekluzivní lhůty upraven ve zvláštním ustanovení, aplikují se na běh prekluzivní lhůty normy obsažené v ustanoveních § 645 – 652 obč. zák, a to v plném rozsahu.[163] Zákon tak připouští mj. možnost stavení prekluzivní lhůty. Právní úprava v obč. zák. 1964 byla odlišná (§ 583 obč zák. 1964)[164] a odpovídala tomu i soudní praxe se svým odmítavým postojem k stavení prekluzivní lhůty. Prekluzivní lhůta dle tehdejší judikatury počala a běžela nepřetržitě i v případě osoby omezené ve svéprávnosti, a to bez ohledu na to, zda měla zákonného zástupce či opatrovníka.[165] Tento závěr ve světle současné právní úpravy již neobstojí. Lhůta buď vůbec nezačne běžet, staví se, a to až do dne, kdy bude oprávněná osoba mít zákonného zástupce či opatrovníka, nebo, pokud již běží, neskončí dříve jak za rok poté, kdy překážka odpadne, tj. kdy se osoba stane svéprávnou, nebo získá zákonného zástupce či opatrovníka (§ 645 obč. zák.).[166]

---

[162] K zavedení subjektivní a objektivní prekluzivní lhůty srov.: Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 258.

[163] Definice pojmu „obdobně“ - Legislativní pravidla vlády, čl. 41: *„Slovo „obdobně" ve spojení s odkazem na jiné ustanovení téhož nebo jiného právního předpisu vyjadřuje, že toto ustanovení se vztahuje na vymezené právní vztahy v plném rozsahu. (…)“*.

[164] TOMANČÁKOVÁ, B. in ELIÁŠ, K. a kolektiv autorů. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008. 2. svazek § 488-880.* Praha: Linde, 2008. Str. 1702 - 1703. K § 583, odst. 5.: *„Prekluzivní lhůta se na rozdíl od promlčecí lhůty zpravidla nestaví ani nepřerušuje.“*

[165] Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 30.6.1998, spis. zn. 3 Cdon 327/96 judikoval: „*Okolnost, že nositeli práva, který musí být zastoupen opatrovníkem, nebyl tento opatrovník ustanoven, nemá vliv na běh prekluzivní lhůty podle občanského zákoníku*.“ In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 6.7.2018].

[166] SVOBODA, K. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. Str. 1637 – 1638.

Nutno dodat, že ustanovení o délce promlčecí lhůty, ani o přetržení (přerušení) promlčecí lhůty se v případě prekluzivní lhůty nepoužijí. Následkem uznání prekludovaného dluhu tedy není počátek běhu nové prekluzivní lhůty tak, jak je tomu u promlčeného práva. Pokud došlo k prekluzi práva, je jeho uznání bez právních účinků. Např. Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. 20 Cdo 1524/2010, uvádí, že *„(...) byl-li nárok oprávněné prekludován, je písemné uznání dluhu (...) bez právních účinků.*"

6.3.4 Rozlišení prekluzivních a promlčecích lhůt

Definovat jednoznačně a bez výjimek hranici mezi lhůtou prekluzivní a lhůtou promlčecí pravděpodobně nelze. Snaha o zjednodušení či generalizaci této problematiky je předem odsouzena k neúspěchu. Krčmář takovou snahu ve svém pojednání „*O právech dočasných a preklusi práv*" označil dokonce za „*zcestnou*", když uvedl, že podstatu a následky spojené se zmeškáním lhůty se „*sluší rozsouditi podrobným rozborem zákonných textů a jakékoli generalisace a zejména tedy výpočet rozdílů, jakými se lhůty preklusivní liší od lhůt promlčecích, sluší pokládati za zcestné (...)*".[167]

Z uvedeného je zřejmé, že nalézt odpověď na otázku, o jakou lhůtu se v tom kterém případě jedná, nemusí být vždy jednoduché, nicméně pokud vycházíme z doktríny, že lhůta je buď promlčecí, nebo prekluzivní a *tertium non datur*, je nezbytné povahu lhůty určit, a to navzdory možným obtížím či zdlouhavému výkladu.[168]

Nutno dodat, že historicky se v právní teorii objevují názory, že od promlčení a prekluze, by bylo vhodné odlišovat tzv. propadnutí práva, které by se uplatnilo u některých nepromlčitelných práv, na jejichž uplatnění by po uplynutí určité doby nebyl vzhledem k nastalým okolnostem již právní zájem. V důsledku propadnutí by soud právo nepřiznal a žalobu zamítl. Úvaha však nenašla odezvu ani v širší části občanskoprávní doktríny, ani v justiční praxi, propadnutí práva proto zůstává „*institucí vytvořenou a explikovanou pouze právní teorií*".[169]

---

[167] KRČMÁŘ, J. *Právo občanské I. Výklady úvodní a část všeobecná.* Praha: Wolters Kluwer, 2014. Reprint původního vydání z roku 1946. Str. 213 a str. 100.

[168] O existenci toliko dvou možných lhůt, s vyloučením třetí možnosti srov.: KNAPPOVÁ, M., TÉGL, P., ELIÁŠ, K. in ELIÁŠ, K. a kolektiv autorů. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008. 1. svazek § 1-487*. Praha: Linde, 2008. Str. 410.

[169] ŠVESTKA, J., ČEŠKA, Z., CHYSKÝ, J. *Promlčení a prekluze v československém právním řádu.* Praha: Orbis, 1967. Str. 9.; shodně: KNAPPOVÁ, M., TÉGL, P., ELIÁŠ, K. in ELIÁŠ, K. a kolektiv autorů. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. Praha: Linde, 2008. Str. 409 - 410.

Při veškeré snaze prekluzivní lhůtu odlišit od té promlčecí, nelze opomenout, že obě lhůty spolu často souvisí, neboť na sebe mohou navazovat. Je tomu tak v případě, že počátek promlčecí lhůty je podmíněn uplatněním práva u příslušné osoby (§ 628 obč. zák.). Výše v textu (srov. kapitolu 5.6.1.2) uvádím, že lhůta, která je poskytnuta oprávněné osobě k tomu, aby uplatnila své právo u příslušné osoby, může být svou povahou promlčecí i prekluzivní. Např. dle ust. § 2318 odst. 2 obč. zák. musí nájemce uplatnit právo na prominutí nájemného (za určitých okolností) u pronajímatele do konce ujednané doby nájmu, jinak zanikne. Lhůta k uplatnění práva u pronajímatele (příslušné osoby) má v tomto případě povahu prekluzivní. Pokud v této lhůtě nájemce své právo u pronajímatele uplatní, jeho právo nezanikne a počne běžet promlčecí lhůta pro uplatnění práva nájemce u soudu.[170]

6.4 Práva podléhající prekluzi

S ohledem na již zmíněnou nejednoznačnost a možné obtíže při určování, zda se v tom kterém případě jedná o promlčení, či prekluzi, by nemělo valnou hodnotu snažit se o ucelený výčet práv, která prekluzi podléhají. V této kapitole uvedu dílem některá práva, o jejichž zařazení mezi ta podléhající prekluzi není pochyb, dílem se budu věnovat právům, o kterých lze při nejmenším říci, že v souvislosti s prekluzí vyvolávají četné otázky.

Mezi práva, u nichž je v příslušných ustanoveních výslovně zmíněno, že „*právo zaniká*“ nebo „*zánik práva*“, a tudíž nepochybně podléhají prekluzi, patří např. **právo vyloučeného člena spolku** v tříměsíční lhůtě navrhnout soudu, aby rozhodl o neplatnosti vyloučení (§ 242 obč. zák.); **právo domáhat se odvolání člena správní rady nadace**, protože porušil nadační listinu nebo statut, které musí být uplatněno do roka ode dne, kdy důvod k odvolání vznikl (§ 366 obč. zák.); **právo podnikatele domáhat se, aby zástupcovo jednání bylo prohlášeno za učiněné na jeho účet**, zanikne, pokud nebude uplatněno v tříměsíční subjektivní, popř. roční objektivní lhůtě (§ 432 odst. 2 obč. zák.); **právo zvolit výhodnější řešení** má vlastník věci, kterou zpracovatel zpracoval v novou věc, aniž by byl v dobré víře, a to po dobu jednoho měsíce ode dne, kdy se o zpracování věcí dozvěděl, poté právo volby zaniká (§ 1075 obč. zák.), nebo např. **právo předkupníka**, které zanikne, pokud nezaplatí kupní cenu v ujednané, popř.

[170] WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu. Vydání první.* Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 14 – 16, str. 102.

zákonem stanovené lhůtě (§ 2148 odst. 1 obč. zák.). Ve výčtu by bylo možné pokračovat, neboť práv, u nichž je výslovně stanoven zánik práva je celá řada.

Další skupinu tvoří práva, u nichž lze také jednoznačně usuzovat na prekluzi, ačkoliv v ustanovení zákona není použit pojem „*právo zaniká*“ nebo „*zánik práva*“. Je to např. **právo** jedné strany **na uzavření budoucí smlouvy**, které zanikne spolu s povinností druhé strany, která nebyla ve lhůtě vyzvána k jejímu uzavření. V tomto ustanovení zákonodárce hovoří o „*zániku povinnosti*“, nicméně povaha lhůty je zřejmá (§ 1788 odst. 1 obč. zák.).

Prekluzivní je nepochybně **lhůta k podání posesorní žaloby**, neboť je za prekluzivní označena v nadpisu příslušného odstavce, byť v samém textu ustanovení není zánik práva zmíněn (§ 1008 obč. zák.).

Zvláštní skupinu práv ve vztahu k prekluzi tvoří některá práva rodinná (majetková i osobní) a dědická. Ustanovení § 741 obč. zák. stanoví lhůtu tří let od zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění k vypořádání toho, co bylo dříve jeho součástí. Pokud ve lhůtě není uzavřena dohoda nebo není podán soudu návrh na vypořádání společného jmění manželů, pak na základě nevyvratitelné domněnky se manželé vyrovnali tak, jak stanoví zákon v cit. ustanovení. Již za účinnosti obč. zák. 1964 dospěla soudní praxe k názoru, že se nejedná o lhůtu promlčecí, neboť soud k ní přihlédne z úřední povinnosti (§ 150 odst. 4 obč. zák. 1964).[171]

Prekluzi podléhají i některá práva osobní, a to jednotlivá práva popřít otcovství. K tomu je oprávněn manžel, který důvodně pochybuje o tom, že je otcem dítěte, obdobně může matka popřít, že její manžel je otcem dítěte, popř. má takové právo muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením (§ 785 odst. 1, § 789 a § 790 obč. zák.). Tyto tzv. popěrné lhůty jsou prekluzivní. Není bez zajímavosti, že soud může rozhodnout o prominutí zmeškání lhůty, pokud je to v zájmu dítěte a veřejného pořádku (§ 792 obč. zák.). Tím je prekluzivní charakter lhůty zdůrazněn.

Obdobně může soud dědici prodloužit lhůtu k odmítnutí dědictví, jsou-li pro to důležité důvody. Zákonem je stanovena lhůta k odmítnutí dědictví v délce jednoho měsíce, resp. tří měsíců, pokud má dědic jediné bydliště v zahraničí (§ 1487 odst. 1 obč. zák.). O charakteru

[171] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23.10.2012, sp. zn. 22 Cdo 2869/2012: „*Lhůta stanovená v § 150 odst. 4 obč. zák. k vypořádání společného jmění manželů soudním rozhodnutím nemá povahu lhůty promlčecí. K jejímu uplynutí přihlíží soud z úřední povinnosti*.“ In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 6.7.2018].

lhůty v cit. ustanovení nicméně hovoří věta v druhém odstavci, která výslovně říká, že právo uplynutím lhůty zaniká (§ 1487 odst. 2 obč. zák.).[172]

Poslední skupinu práva tvoří ta práva, u kterých je určení charakteru lhůt při nejmenším diskutabilní. Zákon u nich nepoužívá pojmy „*promlčet, promlčecí*“, ani nestanoví požadavek *námitky* druhé strany, která by ukazovala na institut promlčení, zároveň nelze v textu najít pojmy „*právo zaniká*“ či „*zánik práva*“, a lhůta je stanovena *specificky*, nikoliv obecně, což vede spíš k závěru o prekluzivní lhůtě.

Typickým příkladem je **právo odstoupit od smlouvy**. Právní teorie i soudní praxe dovodila, že právo odstoupit od smlouvy je právo promlčitelné (uvádím výše, srov. kapitolu 5.3.3.1). Z pohledu právní úpravy v obch. zák. 1991 se tento závěr nabízel, neboť ust. § 390 obch. zák. 1991 výslovně hovořil o „*promlčení práva uskutečnit právní úkon*“ a „*námitce promlčení*“ (účinky právního úkonu nenastanou vůči osobě, která namítne promlčení). Vzhledem k občanskému zákoníku 1964, který obdobné ustanovení neobsahoval, potvrdila judikatura, že *„(…) namítne-li dlužník důvodně promlčení tohoto práva věřitele (roz. odstoupit od smlouvy), účinky (…) nenastanou*“.[173]

Vzhledem k platné právní úpravě se však nabízí otázka, zda výkladem jednotlivých ustanovení o odstoupení od smlouvy nelze dovodit spíše prekluzivní charakter lhůt, a to i s ohledem na skutečnost, že u některého práva na odstoupení od smlouvy stanoví zákon zánik práva výslovně a není tedy pochyb o tom, že se v dotyčném ustanovení jedná o lhůtu prekluzivní. Příkladem budiž ust. § 2808 odst. 1, resp. ust. § 2835 obč. zák., ve kterých právo neuplatněné ve stanovené lhůtě prekluduje.

V dalších ustanoveních o odstoupení od smlouvy sice zákonodárce takto výslovně zánik práva nestanoví, nicméně stanoví specifické lhůty, ve kterých má být právo odstoupit od smlouvy vykonáno, a zdá se, že zákonodárce nepředpokládá, že by jen námitka druhé strany měla za následek, že odstoupení od smlouvy nemá právní účinky, což by ukazovalo na promlčení. Lze zmínit obecnou úpravu práva odstoupit od smlouvy pro porušení smlouvy podstatným způsobem (§ 2002 obč. zák.), nebo právo odstoupit od smlouvy v souvislosti s prodlením, které má povahu porušení smluvní povinnosti podstatným způsobem (§ 1977 obč. zák.), ale i právo odstoupit od smlouvy, které nemá sankční povahu, tedy např. právo

[172] WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. Vydání první. Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 194 – 196.
[173] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.1.2007, sp. zn. 30 Cdo 2047/2006 In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [op. cit. 7.7.2018].

spotřebitele odstoupit do smlouvy (§ 1829 obč. zák.), popř. právo objednatele odstoupit od smlouvy o provedení díla, pokud zhotovitel požaduje zvýšení ceny o více jak 10 % oproti rozpočtu (§ 2622 odst. 3 obč. zák.). U všech cit. ustanovení stanoví zákon specifickou lhůtu k vykonání práva odstoupit od smlouvy. Stanoví ji buď počtem dní, nebo si pomáhá výrazem „*bez zbytečného odkladu*".

Weinhold rozvíjí teorii, že pro výkon práva odstoupit od smlouvy nelze *apriori* vyloučit, že se uplatní oba právní instituty – promlčení i prekluze. Dovozuje, že pokud nastane předvídaný důvod pro odstoupení od smlouvy, např. porušení smlouvy podstatným způsobem, začne běžet obecná promlčecí lhůta k uplatnění práv založených porušením smlouvy podstatným způsobem (včetně práva na odstoupení od smlouvy), a to tříletá subjektivní počínající (i objektivizovanou) vědomostí oprávněné osoby a desetiletá objektivní počínající ode dne porušení smlouvy, a zároveň od naplnění předpokladu pro počátek běhu specifické lhůty (např. bez zbytečného odkladu) počne běžet oprávněné osobě také lhůta prekluzivní, ve které musí být právo uplatněno, jinak zanikne.[174]

O této teorii souběhu promlčecích i prekluzivních lhůt mám značné pochybnosti. Domnívám se, že pokud pro určité právo připustíme běh prekluzivní lhůty, jejím marným uplynutím právo zanikne a není již tedy co vykonat. V případném soudním sporu by tedy byl uplatněn nárok z práva, které již zaniklo. K tomu, že právo zaniklo, by soud přihlédl z úřední povinnosti, případná námitka promlčení by tedy byla zcela zřejmě nadbytečná.

S ohledem na výše uvedené, i s ohledem na výhrady vůči teorii o souběhu promlčecích a prekluzivních lhůt, se domnívám, že více argumentů svědčí názoru, který pokládá lhůty u práv odstoupit od smlouvy za prekluzivní. Pro tento pohled hovoří absence zmínky o promlčení i předpokladu námitky promlčení v příslušných ustanoveních, dále pak stanovení lhůty ve specifické délce (když prekluzivní lhůta v obecné délce zákonem stanovena není), a v neposlední řadě hledisko právní jistoty adresátů právních norem. Domnívám se, že teleologickým výkladem příslušných ustanovení týkajících se odstoupení od smlouvy, se lze dobrat k tomu, že k odstoupení by mělo dojít v blízké návaznosti na skutečnost, která je odůvodňuje.[175]

[174] WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu. Vydání první.* Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 187 – 190.
[175] Shodně považuje lhůty u práv odstoupit od smlouvy za lhůty prekluzivní Weinhold in WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu. Vydání první.* Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 190.

Argumentem proti jednoznačnému určení cit. lhůt za prekluzivní bude pravděpodobně záměr zákonodárce použít institut prekluze jen v několika málo případech a opustit tak model předcházející právní úpravy postavené na „*myšlence jednoty zájmů společnosti a jednotlivce, kdy zájmy jednotlivce byly podřízeny celku*“. Této koncepci odpovídalo mj. i „*pojetí četných případů prekluze soukromých práv*“. V důvodové zprávě k obč. zák. autoři uvádí, že tím, jak prekluze výrazně omezuje nakládání se soukromými právy, byla vhodným nástrojem k „*ochraně někdejšího socialistického sektoru*“.[176]

O omezení využití právního institutu prekluze svědčí i slova důvodové zprávy k ustanovení § 2111 obč. zák. Zde se uvádí, že „*zejména se však opouští dosavadní koncepce prekluze práv z vad*“. Záměrem zákonodárce byla větší ochrana kupujícího, proto stanovil, že „*opožděné ohlášení vad (notifikace či reklamace) nevede k zániku práva kupujícího*“ bez dalšího, jen mu nebude přiznáno, pokud prodávající vznese námitku, že vada nebyla včas oznámena. Je tedy pravděpodobně žádoucí vykládat ust. § 2111 obč. zák. v souvislosti s následujícím ust. § 2112 obč. zák. a vnímat lhůtu v ust. § 2111 obč. zák. jako promlčecí. Opačného názoru je řada autorů, kteří ji považují za lhůtu prekluzivní.[177]

Závěrem nezbývá než dodat, že oč je právní úprava institutu prekluze stručnější, o to více otázek se nabízí při její aplikaci. Lze jen litovat, že odůvodnění záměrů zákonodárce nejsou obsáhlejší (to nejen ve zdejším případě). Nepochybně v průběhu času na řadu otázek odpoví judikatura a soudní praxe, nicméně se domnívám, že nelze očekávat, že je v silách běžného adresáta právní normy se v úpravě prekluze orientovat. Takový stav je třeba označit za nežádoucí, a to i s ohledem na již zmíněnou zásadu „*vigilantibus iura scripta sunt*“.

[176] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. *Str. 11, písm. c).*
[177] TICHÝ, L. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V. Relativní majetková práva 1. část (§ 1721 – 2520).* Praha: Wolters Kluwer, 2014.; shodně TICHÝ, L., PIPKOVÁ, P. J., BALARIN, J. *Kupní smlouva v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 198.; shodně BEDNÁŘ, V., KASÍK, P. in HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 79.

7 Vydržení

Vydržení je starobylý právní institut, s nímž se lze setkat již v římském právu. Původní jednoduché pojetí vydržení, které zachycuje Zákon XII desek, počítalo s pouhými dvěma pojmovými znaky, a to s faktickým stavem – držbou, a časem. Pokud trvala držba určitou dobu, měnila se ve vlastnictví, jediným omezením bylo vyloučení věcí kradených a věcí cizinců. Postupem času římská právní věda a její představitelé formulovali pět náležitostí požadovaných pro nabytí vlastnického práva vydržením, a to: věc způsobilá (k vlastnictví) – *res habilis*, právní důvod – *titulus/iusta causa*, dobrá víra – *bona fides*, držba – *possessio* a čas – *tempus*.[178]

Podstata právního institutu vydržení se od dob římského práva nijak výrazně nezměnila. Náležitosti, které formulovali římští právníci, jsou i dnes podmínkami vydržení, nicméně měnila se historicky funkce institutu vydržení, jeho místo a význam v právním řádu a v životě lidí, a to v návaznosti na aktuální společensko-politickou situaci.

7.1 Obecný úvod

Vydržení lze vymezit jako negativní následek nedostatečného vykonávání vlastnického práva vlastníkem a pozitivní následek dostatečného vykonávání práv vlastníka osobou, která má věc u sebe; to vše za splnění zákonem vymezených podmínek.[179]

Je tedy právní skutečností složenou, stejně jako promlčení nebo prekluze. Tvoří ji běh času v podobě „*doby*“ (rozdíl oproti „*lhůtě*“ v případě promlčení a prekluze) a současně právní jednání v podobě nekonání vlastníka a právní jednání v podobě konání osoby, která má věc u sebe a vykonává domněle oprávněně vlastnické právo k věci.

Vydržení je originárním způsobem nabytí vlastnického práva. Vyplývá to z jeho systematického zařazení v části třetí občanského zákoníku, v dílu s názvem „Vlastnictví“ (§ 1089 – § 1098 obč. zák.), i z dikce úvodního ustanovení § 1089 obč. zák. Je vhodné ihned

[178] KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 1995. Str. 175 – 179.
[179] ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 413.

v úvodu zdůraznit, že koncepce vydržení v občanském zákoníku stojí na **držbě práva**, přesněji na držbě vlastnického práva, nikoliv na držbě věci, jak tomu bylo v římském právu.[180]

7.2 Podmínky řádného vydržení

Zákonem stanovenými podmínkami pro řádné vydržení jsou: **držba** pravá a opřená o řádný právní důvod, **poctivý držitel** a nepřerušované **trvání držby** po určitý časový úsek (vydržecí dobu).

7.2.1 Držba

Občanský zákoník vychází z toho, že pokud se někdo chopí nějaké věci, aby ji vlastnil, buď k věci skutečně nabude vlastnické právo, anebo se v důsledku omylu domnívá, že toto právo nabyl. Zvláštností držení je, že může být jak součástí vlastnického práva jako jedno z řady oprávnění vlastníka (právo věc držet, užívat, požívat, právo s věcí disponovat), tak může existovat samostatně, odděleně od vlastnického práva nezávisle na něm. Pokud má existovat samostatně, musí být kumulativně splněny dva základní předpoklady.

Prvním předpokladem je, že držitel musí mít věc ve své moci, tedy vykonávat nad věcí faktické panství, věc ovládat (*corpus possessionis*). To nemusí nutně znamenat, že držitel věc fyzicky ovládá. Rozhodující je, zda má držitel možnost věc užívat. Faktickým panstvím je i to, že se držitel rozhodne předmět držby neužívat, neboť drží věc jen s úmyslem ji mít. Ust. § 1009 odst. 2 obč. zák. stanoví, že pokud držitel nevykonává držbu, držba tím nezaniká.[181] Shodně s cit. ustanovením judikoval Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 12.9.2002, sp. zn. 22 Cdo 2302/2002: „*(...) držitel na pozemek nemusí celá léta vstoupit, může jej nechat ladem, a přesto, pokud se jeho držby nechopí někdo jiný, zůstává držitelem nemovitosti*“.[182]

Druhým předpokladem držby je vůle držitele nakládat s věcí jako s vlastní (*animus possidendi*), neboli „vykonávat právo pro sebe“ (§ 987 obč. zák.).[183]

---

[180] THÖNDEL, A. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III. (§ 976 - 1474).* Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 241.
[181] KINDL, T. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III. (§ 976 - 1474).* Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 23 – 24.
[182] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.9.2002, sp. zn. 22 Cdo 2302/2002. In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 7.7.2018].
[183] KINDL, T. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III. (§ 976 - 1474).* Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 24.

7.2.1.1 Držba řádná a pravá

Zákon stanoví, že držba je pro účely vydržení **řádná**, pokud se zakládá na platném právním důvodu, který by postačil ke vzniku vlastnického práva, pokud by náleželo převodci nebo kdyby bylo zřízeno oprávněnou osobou (§ 1090 odst. 1 obč. zák.). Nejde tedy o obecnou (širší) charakteristiku „řádné" držby v ust. § 991 obč. zák. Požadavkem „*platného právního důvodu*" se současná právní úprava zásadně liší od té předchozí (ust. § 134 obč. zák. 1964).[184]

Držba je **pravá**, pokud se neprokáže, že dotyčný držitel nabyl držbu svémocně, skrytě (potajmu) nebo lstí, anebo že dotyčný držitel usiluje o přeměnu pouhé výprosy v trvalé právo (§ 993 obč. zák.).

7.2.2 Poctivý držitel

Poctivý, je takový **držitel**, který má z přesvědčivého důvodu za to, že mu náleží právo, které vykonává (§ 992 odst. 1 obč. zák.). V rámci úpravy vydržení hovoří zákon o „poctivém nástupci", který může právo vydržet navzdory tomu, že jeho předchůdce byl držitelem nepoctivým (§ 1089 odst. 2 obč. zák.). Mluví-li zákon v pasážích o držbě a vydržení o „poctivosti", je třeba tím rozumět dobrou víru, tj. *bona fides* římského práva.

7.2.3 Trvání držby - vydržecí doba

Předpokladem vydržení je, aby držba trvala nepřerušeně po celou vydržecí dobu. Výkon držby je nepřerušený, pokud není přerušen na dobu delší než jeden rok (§ 1093 obč. zák.). Pokud by byla držba přerušena na dobu delší než jeden rok, počala by po přerušení běžet opět od začátku.

Délka vydržecí doby se liší podle toho, zda se jedná o vydržení vlastnického práva k movité věci, pak je stanovena na tři roky, nebo zda se jedná o vydržení vlastnického práva k věci nemovité, v takovém případě je stanovena v délce deseti let (§ 1091 obč. zák.). Uvedené platí pro řádné vydržení.

Není-li držitel schopen prokázat řádný důvod nabytí držby, může vydržet za předpokladu výkonu držby po dobu dvojnásobně dlouhou (§ 1095 obč. zák).

---

[184] THÖNDEL, A. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III. (§ 976 - 1474).* Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 245 – 246.

7.2.3.1 Započtení vydržecí doby

Do doby, po kterou musí nepřerušeně trvat držba, aby došlo k vydržení práva, se za určitých podmínek může započíst i doba držby předchůdce držitele. Započítá se však jen doba držby řádné, tzv. „titulární“ (ve znění § 1090 obč. zák.), a držby poctivé, tedy nabyté od držitele, který byl v dobré víře (dle § 992 odst. 1 obč. zák.).

7.2.3.2 Stavení běhu vydržecí doby

Překážkou v běhu vydržecí doby je, obdobně jako u promlčení či prekluze, skutečnost, že osoba nemá zákonného zástupce či opatrovníka navzdory tomu, že je nezbytné, aby ho měla. Po dobu, než překážka odpadne, vydržecí doba ohledně práva proti této osobě nepočne běžet. Pokud již běžela, běží dále, ale neskončí dříve, než po jednom roce od odpadnutí překážky (§ 1094 obč. zák.).

Běh vydržecí doby se staví mezi manžely, tzn., že vydržecí doba vůbec nepočne běžet, nebo pokud běžela před uzavřením manželství, pak po dobu trvání manželství neběží.

Obdobně je běh vydržecí doby zastaven i mezi osobami žijícími ve společné domácnosti, mezi zákonným zástupcem a zastoupeným, opatrovníkem a opatrovancem, poručníkem a poručencem (§ 1098 obč. zák.).[185]

7.3 Mimořádné vydržení

Právní konstrukce mimořádného vydržení je jediným východiskem ze situace, kdy předchozí vlastník nebo titul držby nejsou právně dohledatelné. Dle důvodové zprávy k obč. zák. lze tak „*poskytnout ochranu faktickým stavům, jejichž základ je sice pochybný nebo sporný, ale kde tvrzené nebo domnělé vlastnictví trvá značně dlouhou dobu*“.[186] Zařazením mimořádného vydržení do občanského zákoníku se vrací tento právní institut do českého právního řádu, když naposledy byla upravena mimořádná vydržecí doba (ani ne přímo institut mimořádného vydržení) v obecném zákoníku občanském (§ 1477 OZO).[187]

[185] Zákonodárce nedopatřením ve výčtu osob neuvádí pěstouna a dítě svěřené mu do péče. Je třeba použít analogii, jedná se o vztah závislosti.
[186] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 280.
[187] THÖNDEL, A. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III. (§ 976 - 1474).* Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 255 – 256..

Oproti řádnému vydržení, které je podmíněno pravostí držby, právním důvodem, který by postačil k nabytí vlastnického práva, poctivostí držitele a trváním držby po stanovenou dobu, k mimořádnému vydržení postačí poctivost držitele a dvojnásobně dlouhé trvání držby. Vlastnické právo k movité věci se tak vydrží za šest let, k nemovité věci za dvacet let (§ 1095 obč. zák.).

Praktický dopad může mít mimořádné vydržení např. tehdy, když byl převeden pozemek o chybné (větší) výměře, než je výměra skutečná. Poctivý držitel tak za splnění podmínky dvaceti let nepřerušené držby nabude vlastnické právo i k té části pozemku, která přesahuje správnou výměru. Obdobně bude možné využít institut mimořádného vydržení v situaci, kdy byl převeden pozemek označený chybným parcelním číslem. V takovém případě je nabyvatel pouhým držitelem, neboť drží jiný pozemek, než pro který mu svědčí vlastnický titul. Mimořádným vydržením nabude vlastnické právo k pozemku, který skutečně drží, a faktický stav tak bude uveden v soulad se stavem právním.[188]

Pokud by však držitel byl nepoctivý, nebyl v dobré víře, k mimořádnému vydržení nedojde, pokud bude nepoctivý úmysl držiteli prokázán. Cílem úpravy mimořádného vydržení zcela jistě není ochrana nepoctivého jednání. Nepoctivost držitele však musí dokázat ten, který jeho poctivost popírá, neboť obecně se má za to, že ten, kdo jednal určitým způsobem, jednal poctivě a v dobré víře (§ 7 obč. zák.).

Odlišně je třeba přistoupit také k započtení vydržecí doby. Pokud při řádném vydržení lze započíst jen dobu držby předchůdce, která se zakládá na právním důvodu, který by postačil ke vzniku vlastnického práva, pak u mimořádného vydržení se právnímu nástupci započítá vydržecí doba poctivého předchůdce bez dalšího – protože právě tento předchůdce nemá, tudíž nemůže prokázat, nabývací titul.

Zvláštní přechodné ustanovení § 3066 obč. zák. stanoví, že do vydržecí doby se započítá i doba, po kterou měl držitel, popř. jeho právní předchůdce, věc nepřetržitě v držbě, a to přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona. Ustanovení tak chrání dlouhodobé stavy, kde je právní důvod držby nedohledatelný a kde by běh vydržecí doby s ohledem na předchozí absenci úpravy mimořádného vydržení neměl oporu v zákoně. Zákonodárce nicméně stanovil, že vydržecí doba, která byla započtením doby před účinností občanského zákoníku prodloužena, neskončí dříve než dva roky od účinnosti občanského zákoníku u věcí movitých, pět let u věcí nemovitých (§ 3066 obč. zák.).

[188] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 280.

7.4 Předmět vydržení

Předmětem vydržení mohou být jen práva, která lze držet. Dle ust. § 988 obč. zák. jsou to práva, „*která lze právním jednáním převést na jiného a která připouští trvalý nebo opakovaný výkon*".

Vydržet lze jen práva majetková, a to práva absolutní, tedy ta, která působí *erga omnes*, vůči všem. Výjimku tvoří dědické právo, které je sice majetkové a absolutní, nicméně nesplňuje podmínku převoditelnosti na jiného, ani trvalý nebo opakovaný výkon.

Vydržet nelze ani práva osobní, ta nemohou být předmětem držby, nelze je tedy ani vydržet.

V naprosté většině případů bude předmětem vydržení vlastnické právo k věci. Dle soudní praxe lze vydržet také obchodní podíl a akcie. Dále judikatura dovodila, že předmětem vydržení může být i členský podíl v (bytovém) družstvu.[189]

Nabýt vydržením lze i právo odpovídající služebnosti (§ 1260 obč. zák.), a to vydržením řádným i mimořádným. Zákon požaduje trvání držby po dobu, která je potřebná k vydržení vlastnického práva k věci, která má být služebností zatížena. Důvodová zpráva k obč. zák. k tomu uvádí, že pokud se připouští vydržení služebnosti, znamená to, že i jakékoliv právo založené služebností lze držet. V tomto smyslu se jedná, dle důvodové zprávy, o speciální ustanovení k úpravě držby v ust. § 988 odst. 1 obč. zák.[190] Vydržet lze i právo stavby, a to na dobu čtyřiceti let (§ 1243 a 1244 obč. zák.).

Z okruhu věcných práv nelze vydržet zástavní ani zadržovací právo, jakož i zvěcnělé předkupní právo k nemovité věci; výkon není trvalý ani nepřetržitý, je jednorázový.

7.5 Zákaz vydržení

Obdobně jako v úpravě promlčení brání i zde zákonodárce tomu, aby zákonný zástupce vydržel právo proti zákonně zastoupenému, shodně to platí pro vydržení práva mezi opatrovníkem a opatrovancem, poručníkem a poručencem. Nelze tedy, aby právo vydržel rodič proti svým dětem, nebo manžel vůči druhému z manželů (§ 1097 obč. zák.).

---

[189] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10.5.2012, sp. zn. 29 Cdo 1989/2011. In: ASPI [právní informační systém], Wolters Kluwer ČR [cit. 8.7.2018]. „*Práva a povinnosti spojená s členstvím (členský podíl) v družstvu lze vydržet jako věc movitou.*"

[190] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 330.

Pokud by snad již vydržecí doba počala běžet, ještě před vznikem vztahu osob, mezi kterými je vydržení zakázáno, pak dle ust. § 1098 obč. zák. po dobu vztahu těchto osob vydržecí doba neběží.

8 Doložení času

Ustanovení o doložení času v občanském zákoníku je inspirováno úpravou v ust. § 163 BGB. Občanský zákoník 1964 úpravu doložení času neobsahoval.

Doložením času (*dies*) je třeba rozumět stanovení jisté budoucí události, na které závisí vznik, změna nebo zánik nějakého právního následku. Rozdíl od podmínky (*condicio*) je tedy zřejmý. Podmínka spojuje právní následek (vznik, změnu, zánik právního poměru) s tím, **zda** v budoucnu nějaká skutečnost nastane. Naproti tomu doložení času spojuje totožné následky s tím, **až** v budoucnu nějaká skutečnost nastane.

Rozeznáváme den, od kterého právní následek vzniká (*dies a quo*), a den, kterým právní účinky končí (*a dies ad quem*).[191]

Doložení času, shodně jako podmínka, má podobu vedlejšího ustanovení v právním jednání. Zákon upravuje doložku času samostatně, mimo ustanovení o podmínkách, nicméně pokud je k účinnosti právního jednání určena počáteční doba, použijí se obdobně ustanovení o odkládací podmínce, v případě omezení účinnosti právního jednání stanovením jejího konce, použijí se obdobně ustanovení o rozvazovací podmínce.

Lze shrnout, že doložení času je vždy v podobě objektivní skutečnosti, která v budoucnu **jistě nastane**, např. konkrétní den, nebo smrt osoby. Kdy skutečnost nastane, může být tedy známo zcela konkrétně, tak tomu bude v případě přesného data označujícího konkrétní den, nebo je pouze jisté, že skutečnost nastane, ale s ohledem na povahu věci není jisté, kdy se tak stane. Dle ustanovení občanského zákoníku se využití „doložení času“ předpokládá hojně v oblasti dědického práva, a to v podobě vedlejších doložek k závěti

Podmínka je naproti tomu vázána na skutečnost, **o níž není jisté, že v budoucnu nastane**. Nabízí se dvě varianty, ta první je, že není jisté, jestli skutečnost v budoucnu nastane, ale pokud nastane, je jisté, kdy to bude, např., až osoba dosáhne zletilosti; druhou variantou je podmínka, která se váže ke skutečnosti, o které nevíme zda, ani kdy nastane, např. až se dcera vdá.

[191] Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf. Str. 136 - 137.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zachytit, jak se čas jako každodenní součást lidského bytí promítá do oblasti práva, přesněji pak do oblasti práva soukromého – občanského, to vše z pohledu platného občanského zákoníku.

Čas je v právu významnou právní skutečností. Je natolik významný, že existence některých právních institutů by bez něj nebyla možná, je jejich nenahraditelnou součástí. Takovými instituty jsou především promlčení, prekluze a vydržení, pro úplnost jsem do textu práce zařadila také doložení času.

Abych se mohla jednotlivým právním institutům spojených s časem věnovat podrobněji, bylo zapotřebí v první části této práce nejprve čas správně zařadit mezi právní skutečnosti, následně definovat pojmy a popsat způsoby, jakými může být čas v právu vyjádřen.

V kapitole, ve které jsem se věnovala definici pojmů „doba"/„lhůta" a jejich odlišnostem, jsem se zmínila mj. o tom, že až platný občanský zákoník zavedl srozumitelné odlišení doby a lhůty. V předchozích právních úpravách byly zmíněné pojmy často zaměňovány, jejich užití nebylo koncepční. Platná právní úprava tedy nepochybně přispěla k větší právní jistotě občanů, alespoň pokud jde o vymezení pojmů doby a lhůty.

Další kapitoly první části diplomové práce jsem věnovala tomu, jak se čas počítá a jak má být stanoven počátek běhu času. Občanský zákoník stanoví jiná pravidla pro doby a lhůty určené podle dnů a jiná pro doby a lhůty určené v týdnech, měsících či letech. V názorech na to, jak stanovit počátek běhu doby či lhůty, se právní teorie liší. Ve své práci, a to nejen v kapitole týkající se počítání času a počátku jeho běhu, jsem dávala prostor různým názorovým proudům s tím, že jsem se vždy snažila se k jednotlivým názorům odpovídajícím způsobem vymezit a vyjádřit vlastní pohled na věc.

Nedílnou součástí každého pojednání o právu je odkaz na právní principy, ani tato práce není výjimkou. Nelze říci, že by některá ze základních zásad mohla být považována za důležitější než ostatní, nicméně z pohledu tématu této práce jsem se věnovala jen některým z nich. Na prvním místě to byla zásada *vigilantibus iura scripta sunt*, neboť v souvislosti s touto zásadou – s požadavkem bdělosti ke svým právům - je role času naprosto zásadní. Čas totiž zřetelně ohraničuje období, které má právní subjekt k výkonu svého práva k dispozici, a je známo, že stanovení určitých mezí, nikoliv nutně jen v právní oblasti, má nepochybný výchovný charakter. Hrozící sankce v podobě oslabení, ne-li dokonce zániku práva, v případě

nedostatečné bdělosti ke svým právům je tím, co právní subjekty nutí o jejich práva pečovat. Druhá strana je tak zároveň chráněna před nekonečným trváním povinnosti.

Vedle zásady, že práva patří bdělým, jsem ve své práci zmínila také související zásady „*ignorantia legis non excusat*“ a „*prior tempore, potior iure*“, dále pak na několika místech zásadu poctivosti, mj. v souvislosti s definicí pojmu „obvyklé denní doby“.

V druhé části své diplomové práce jsem se do větších podrobností zabývala jednotlivými právními instituty spojenými s časem. Institutem, kterému jsem ve své práci věnovala nejvíce prostoru, je promlčení. V úvodu jsem charakterizovala podstatu promlčení, tedy důvod, pro který je právní konstrukce promlčení nenahraditelnou součástí právního řádu. Snažila jsem se zdůraznit, že hlavním účelem je zachování rovnováhy mezi dotčenými právními subjekty, že na jedné straně musí být osobě oprávněné poskytnuta dostatečná lhůta k výkonu práva, na druhé straně nesmí takto poskytnutá lhůta svou délkou neúměrně zatěžovat stranu, která má právu odpovídající povinnost.

V rámci právní komparatistiky jsem zařadila kapitolu, ve které jsem platnou právní úpravu promlčení porovnala s tím, v jaké podobě byl tento právní institut součástí právních předpisů soukromého práva na našem území od 19. století do současnosti. Poukázala jsem na nekoncepční pojetí promlčení v souvislosti s dvojkolejností jeho úpravy v občanském zákoníku 1964 a obchodním zákoníku 1991, a to i s ohledem na to, že následky dvojí úpravy se do právních poměrů dotčených subjektů promítají dodnes a lze očekávat, že tomu tak ještě dlouho bude. V závěru kapitoly jsem provedla srovnání platné právní úpravy promlčení s právní úpravou v zahraničí.

V kapitole věnované předmětu promlčení se ukázalo v celé své šíři, jak složitý úkol na sebe bere zákonodárce při tvorbě právních předpisů a jak rozdílné mohou být postoje jednotlivých představitelů právní teorie. Zatímco ohledně obecného pravidla o promlčení všech majetkových práv s výjimkou těch zákonem stanovených panuje všeobecná shoda, stejně tak není sporu o nepromlčitelnosti osobních práv, tak v oblasti promlčení práv jednostranně právně jednat jsem se setkala s množstvím někdy i výrazně odlišných právních názorů. Příkladem budiž právo odstoupit od smlouvy nebo právo namítnout neplatnost právního jednání, obě tato práva judikatura konstantně vnímá jako práva promlčitelná, ačkoliv jejich majetkový charakter lze považovat při nejmenším za pochybný. V pojednání o prekluzi, které navazuje na část práce věnované promlčení, jsem dospěla k úvaze, zda by následkem marného uplynutí lhůty k výkonu

některých práv jednostranně právně jednat (např. práva odstoupit od smlouvy) neměl být, spíše než oslabení práva, jeho zánik.

S odlišnými právními pohledy jsem se vyrovnávala také v části věnované námitce promlčení. Jednoznačně jsem dovodila, že promlčením práva vznikne dlužníku právo odmítnout plnění, a odmítla názor, že promlčením práva zaniká povinnost dlužníka plnit. Námitku promlčení lze vznést v rámci soudního řízení, a to nejen před soudem prvního stupně, ale v souladu s dostupnou judikaturou tak lze učinit i v průběhu odvolacího řízení. V souvislosti s námitkou promlčení jsem ve své práci zmínila také otázku dobrých mravů, neboť i pro právo vznést námitku promlčení platí obecný korektiv, že výkon práv nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Závěr pojednání o promlčení jsem věnovala promlčecí lhůtě, jejímu počátku, který může být stanoven subjektivně i objektivně, délce jejího běhu, která může být stanovena obecně, nebo specificky pro konkrétní případy, a v neposlední řadě také běhu promlčecí lhůty, resp. překážkám, které se mohou postavit do cesty jejímu jinak nepřetržitému běhu a způsobit jeho stavení či přerušení/přetržení.

Na část věnovanou promlčení jsem navázala pojednáním o prekluzi. Při jejím popisu jsem postupovala obdobně jako v textu věnovanému promlčení. V obecném popisu podstaty prekluze jsem upozornila na znaky, kterými se s promlčením shoduje, a zdůraznila ty, které ji od promlčení odlišují. Tím zásadním rozdílem je nepochybně následek marného uplynutí prekluzivní lhůty, a sice zánik práva.

Úprava prekluze v občanském zákoníku je velmi stručná, čítá toliko jedno ustanovení. Prostor, který jsem institutu prekluze ve své práci věnovala, je tedy výrazně menší než ten věnovaný institutu promlčení, nicméně porovnala jsem oba právní instituty ve svých charakteristických znacích tak, aby rozdíl mezi nimi byl zřejmý.

Třetímu významnému právnímu institutu – vydržení - jsem se věnovala v závěru své práce. Stejně jako promlčení či prekluze je i tento institut neoddělitelně spjat s časem, proto má v této práci své nezastupitelné místo. Charakterizovala jsem podstatu vydržení, která se od dob římského práva nijak významně nezměnila. Popsala jsem podmínky, které musí být splněny, aby k vydržení práva mohlo dojít. Zmínila jsem návrat institutu mimořádného vydržení do občanského práva a odlišila jej od vydržení řádného.

V úplném závěru své práce jsem krátce pojednala o doložení času a o tom, jak jej odlišit od podmínek.

Cílem mé diplomové práce bylo zachytit reflexi času v právu. Aniž by bylo možné obor tak široký, jakým právo bezesporu je, v některém svém ohledu vyčerpat a postihnout veškeré možnosti a varianty, domnívám se, že jsem se v této práci alespoň v krátkosti dotkla většiny oblastí soukromého práva, které jsou časem ovlivněny a jejichž existence je bez přítomnosti času jen stěží představitelná.

Nevěnovala jsem ve své práci stejný prostor všem právním institutům spojeným s časem, a to zcela vědomě, neboť např. sám právní institut vydržení by svým rozsahem nepochybně stačil na samostatnou práci. Nebylo cílem zmíněné instituty rozebrat do nejmenších podrobností, cílem bylo žádný nevynechat a každý správně zařadit na jeho místo v právním řádu.

Seznam zkratek

obč. zák.	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
obč. zák. 1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
obč. zák. 1950	zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
o.s.ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
zák. reg. par.	zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství
OZO	Všeobecný zákoník občanský
ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
zák. mez. obch.	zákon č. 101/1963 Sb., zákoník mezinárodního obchodu
obch. zák. 1991	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
zák. o rodině	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
Nejvyšší soud	Nejvyšší soud České republiky
Ústavní soud	Ústavní soud České republiky
DCFR	Draft Common Frame of Reference (Návrh společného referenčního rámce)

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

DĚDIČ, J. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. Díl IV. § 221 - § 775. Důvodové zprávy / Rejstřík. Praha: Polygon, 2002. ISBN 80-7273-071-1.

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. ISBN 978-80-7478-325-8.

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. ISBN 978-80-7478-325-8.

ELIÁŠ, K. a kolektiv autorů. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7.

HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-287-8.

KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1.

KRČMÁŘ, J. *Právo občanské I. Výklady úvodní a část všeobecná.* Reprint z roku 1946. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-411-8.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9.

LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekodifikaci. Promlčení a prekluze*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013. ISBN 978-80-7478-057-8.

MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. §419-654. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1.

SKŘEJPEK, M. *Římské soukromé právo. Systém a instituce. 2. vyd.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-566-1

SOMMER, O. *Učebnice soukromého práva římského. Díl I.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-616-5.

SPÁČIL, J. a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976 - 1474). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-499-5.

ŠVESTKA, J., ČEŠKA, Z., CHYSKÝ, J. *Promlčení a prekluze v československém právním řádu.* Praha: Orbis, 1967.

ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. ISBN 978-80-7478-369-2.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III. (§ 976 - 1474).* Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-546-7.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V. Relativní majetková práva 1. část (§ 1721 – 2520).* Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-638-9.

ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., ŠKÁROVÁ, M., SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-486-4.

TICHÝ, L., PIPKOVÁ, P. J., BALARIN, J. *Kupní smlouva v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-521-3.

VAŠKE, V. *Přehled judikatury ve věcech promlčení a prekluze v soukromém právu*. ASPI, a.s., Praha, 2006. ISBN 80-7357-186-2.

VYMAZAL, L. *Zástavní právo v novém občanském zákoníku. 2. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. ISBN 978-80-7478-996-0.

WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. Vydání první. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-576-3.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Důvodová zpráva NOZ – konsolidovaná verze. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf

ASPI – právní informační systém [online], Wolters Kluwer ČR

Bürgerliches Gesetzbuch [online]. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/

https://nalus.usoud.cz/

http://www.nsoud.cz/

3. Seznam použitých právních předpisů

zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství

Všeobecný zákoník občanský (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch)

Bürgerliches Gesetzbuch

zákon č. 101/1963 Sb., zákoník mezinárodního obchodu

zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový

zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě

zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci

4. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 17.12.1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97

Nález Ústavního soudu ze dne 19.9.1996, sp. zn. III. ÚS 104/96

Nález Ústavního soudu ze dne 30.10.2014, sp. zn. II. ÚS 2956/13

Nález Ústavního soudu ze dne 1.9.2000, sp. zn. IV. ÚS 218/99

Nález Ústavního soudu ze dne 26.4.2005, sp. zn. IV. ÚS 167/05

Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.1.1997, sp. zn. II. ÚS 309/95

Usnesení Ústavního soudu ze dne 4.7.2002, sp. zn. III. ÚS 21/2002

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.9.2008, sp. zn. 28 Cdo 2649/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.1.2007, sp. zn. 30 Cdo 2047/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.11.2001, spis. zn. 22 Cdo 1669/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.1.2009, spis. zn. 30 Cdo 2940/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.11.2003, spis. zn. 33 Odo 630/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.11.2002, sp. zn. 29 Cdo 2860/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5.2.2008, spis. zn. 22 Cdo 3515/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.2.2013, sp. zn. 33 Cdo 2863/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.8.2003, spis. zn. 29 Odo 162/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.4.2003, sp. zn. 25 Cdo 1460/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.5.2008, sp. zn. 32 Cdo 4291/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.10.2003, sp. zn. 32 Odo 879/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.8.2003, sp. zn. 29 Odo 162/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.1.2004, spis. zn. 32 Odo 653/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.2.2009, sp. zn. 25 Cdo 539/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9.4.2014, spis. zn. 22 Cdo 1848/2013

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.6.1998, spis. zn. 3 Cdon 327/96

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23.10.2012, sp. zn. 22 Cdo 2869/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.1.2007, sp. zn. 30 Cdo 2047/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.9.2002, sp. zn. 22 Cdo 2302/2002

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10.5.2012, sp. zn. 29 Cdo 1989/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.10.2002, sp. zn. 29 Odo 847/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15.2.2007, sp. zn. 21 Cdo 948/2006

Seznam ostatních zdrojů

KRÁLÍČKOVÁ, Z., TELEC, I. *Výživné v novém občanském zákoníku*. Bulletin advokacie [online]. 2014. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/vyzivne-v-novem-obcanskem-zakoniku

TÉGL, P. *Některé aspekty úpravy veřejných seznamů*. Právní prostor [online]. 2014. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/nektere-aspekty-upravy-verejnych-seznamu

TICHÝ, L. *Promlčení*. Bulletin advokacie. 2011, 1-2, str. 43. ISSN 1210-6348.

ELIÁŠ, K. *K některým otázkám promlčení v soukromém právu*. Obchodněprávní revue. 2011, **3**(9), str. 253-259. ISSN 1803-6554.

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 3. září 2008 o společném referenčním rámci evropského smluvního práva; P6_TA(2008)0397 Evropské smluvní právo. Dostupné z: www.europarl.europa.eu

MIKULCOVA, L. *Námitka promlčení v odvolacím řízení – další dějství*. Právní rozhledy. 2008, **16**(21), str. 796-798. ISSN 1210-6410.

Legislativní pravidla vlády [online]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/ppov/lrv/dokumenty/legislativni-pravidla-vlady-91209/

Návrh společného referenčního rámce (Draft Common Frame of Reference; DCFR) [online]. Dostupné z: http://www.storme.be/DCFRInterim.pdf

Abstrakt

Čas a jeho reflexe v právu

Tato diplomová práce se zabývá reflexí času v právu. Cílem je zachytit, jak je čas promítán do občanského práva, a to s ohledem na platnou právní úpravu v občanském zákoníku.

Práce má osm kapitol, první čtyři jsou obecným pojednáním, pátá a každá další kapitola je věnována již konkrétně jednomu z právních institutů spojených s časem.

V první – obecné – části je čas definován jako právní událost, je vysvětlen rozdíl mezi dobou a lhůtou, zmíněny jsou stěžejní zásady pro tuto právní oblast; mj. zásada *vigilantibus iura scripta sunt*, či zásada poctivosti.

V části, která je věnována jednotlivým právním institutům, je postupně pojednáno o promlčení, prekluzi, vydržení a doložení času. Vždy je nejprve popsána podstata toho kterého právního institutu, následně jeho charakteristické znaky, to, v čem se daný právní institut odlišuje od ostatních právních institutů, a jaký je jeho dopad do reálného života adresátů právních norem.

Nejvíce prostoru je v práci věnováno promlčení. Důraz je kladen na podstatu tohoto institutu, a sice zachování rovnosti stran a požadavek bdělosti ke svým právům. V kapitole o promlčení jsou práva rozdělena na ta, která promlčení podléhají a na práva nepromlčitelná, dále jsou zmíněny následky marného uplynutí promlčecí lhůty a popsána právní konstrukce námitky promlčení. Pro úplnost byl zařazen historický pohled na vývoj právní úpravy promlčení na našem území od počátku 19. století do současnosti. Nechybí srovnání se zahraniční právní úpravou.

Na pojednání o promlčení navazují kapitoly o prekluzi, vydržení a doložení času. Prostor věnovaný těmto třem institutům je užší než ten, který je věnován promlčení, nicméně je dostatečný k tomu, aby byl naplněn cíl této práce, a to poskytnout ucelený pohled na čas a jeho reflexi v občanském právu.

Práce se nevyhýbá sporným otázkám, objektivně hodnotí odlišné právní názory a v návaznosti na toto hodnocení nastíní možné východisko.

Přínosem této práce je vedle přehledného popisu oblastí práva, do kterých se čas v některé své formě promítá, také zohlednění praktických dopadů působení času na každodenní život adresátů právních norem.

Klíčová slova: *promlčení, prekluze, čas*

Abstract

Time and its reflection in law

This diploma thesis deals with the reflection of time in law. The goal is to capture how time is projected into civil law in regard to the applicable legislation.

The thesis is divided into eight chapters, first four of them being general treatises, starting with the fifth chapter and continuing further, all of them are focused on specific one law institution related to time.

In the first, general chapter time is defined as a legal event, the difference between time and period is discussed, mandatory principles for this legal area are mentioned, such as principle *vigilantibus iura scripta sunt* or the principle of honesty.

In the part that focuses on specific institutions, are gradually discussed the terms limitation (weakening of a right), lapse (extinguishment of a right), prescription and determination of time. The principle of each institution is discussed first, followed by its characteristics, the difference between the specific institution and other institution and its role in the life of adressees of legal norms.

The most thoroughly discussed is the term of limitation with the accent on the essence of this institution, followed by its legal construction, characteristical signs, consequences of vain expiration of the limitation of time, the group of laws that are subjects to limitation and on the other hand the group of laws that are not. The evolution of legal specification of limitation in history is included as well. An interesting point of view on limitation is provided by the comparison with foreign legal adjustment.

Following the chapter about limitation are chapters about lapse, prescription and determination of time. The space dedicated to these terms is narrower than the space devoted to limitation however it is specific enough to reach the aim of this thesis, and that is to provide the reader with a comprehensive view on time and its reflection in civil law.

In my diploma thesis I am not afraid of confrontation of various legal points of view, I try to evaluate all legal interpretations objectively and then find a possible starting point.

The benefit of this work lays in a clear description of law areas, in which time is reflected in many ways, as well as taking into account practical impact of time effect on everyday life of citizens who must follow legal norms.

Key words: *limitation, lapse, prescription*